

Φροντιστηριακές Σημειώσεις

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ

Α ΛΥΚΕΙΟΥ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΘΕΩΡΙΑ-ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Επιμέλεια: Τ. Ε., Φιλολόγος

Φροντιστηριακές Σημειώσεις

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ

Α ΛΥΚΕΙΟΥ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Προλογικό σημείωμα

Οι σημειώσεις αυτές αποτελούν βοήθημα για την Έκφραση-Έκθεση της Α Λυκείου και έχουν στόχο να προετοιμάσουν το μαθητή ώστε να είναι σε θέση να κατανοήσει, να κρίνει και να παραγάγει «λόγο». Με τη βοήθεια των σημειώσεων ο μαθητής μπορεί να διευρύνει τις γνώσεις του για διάφορα θέματα και επιπλέον να ελέγχει το βαθμό αφομοίωσης και εμπέδωσης των γνώσεών του, είτε αυτές αφορούν στο περιεχόμενο των εννοιών είτε στη δομή του λόγου είτε στους εκφραστικούς τρόπους που κάθε φορά χρησιμοποιούνται για τη διατύπωση των νοημάτων με σαφή και πειστικό τρόπο.

T. E., Φιλόλογος

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ

Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Για να μάθει κανείς να γράφει σωστά πάνω σε οποιοδήποτε θέμα, χρειάζεται πρώτα να μάθει πώς γράφεται μια απλή και καλά οργανωμένη παράγραφος.

Κάθε κείμενο αποτελείται από παραγράφους. Παράγραφος είναι το τμήμα του γραπτού κειμένου που αποτελείται συνήθως από περισσότερες της μιας περιόδους και διαθέτει νοηματική αυτοτέλεια και αλληλουχία σε σχέση με το υπόλοιπο κείμενο.

❖ Ο ρόλος της παραγράφου

Με τη χρήση της παραγράφου, επιδιώκεται η αποτελεσματική μεταβίβαση επαρκών πληροφοριών, που φωτίζουν μια πλευρά του ευρύτερου προβληματισμού ενός θέματος. Η παράγραφος αποτελεί μικρογραφία της έκθεσης τόσο δομικά όσο και λειτουργικά.

❖ Δομή της παραγράφου

Σε κάθε παράγραφο διακρίνουμε τα εξής στοιχεία:

- 1) **Τη θεματική πρόταση**, δηλαδή μια πρόταση που εκφράζει την κυρία ιδέα της παραγράφου, το θέμα.
- 2) **Τις λεπτομέρειες** δηλαδή τις μερικότερες ιδέες που διασαφηνίζουν και αναπτύσσουν την κύρια ιδέα της παραγράφου.
- 3) **Την κατακλείδα** (μπορεί και να απουσιάζει), όπου γίνεται σύνοψη και ανακεφαλαίωση του θέματος. Όταν υπάρχει, είναι η τελευταία περίοδος της παραγράφου.

❖ Για να είναι καλή μια παράγραφος, πρέπει να έχει:

- 1) **Επαρκή ανάπτυξη**: δηλαδή δεν πρέπει να είναι φτωχή και σύντομη.
- 2) **Ενότητα**: πρέπει δηλαδή να μην περιέχει λεπτομέρειες

άσχετες με την κύρια ιδέα που εκφράζεται με τη θεματική πρόταση.

3) **Αλληλουχία**: οι λεπτομέρειες πρέπει να μπου σε λογική σειρά.

4) **Συνοχή**: οι λεπτομέρειες, εκτός από τη λογική σειρά, θα πρέπει να συνδέονται μεταξύ τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να μη δημιουργούνται χάσματα στα νοήματα.

Η συνοχή εξασφαλίζεται:

- με τη λογική και φυσική σειρά των λέξεων
- με τις κατάλληλες μεταβατικές λέξεις ή φράσεις
- με παράλειψη μιας λέξης ή φράσης που ήδη αναφέρθηκε
- με αντικατάσταση μιας λέξης με αντωνυμία, επίρρημα ή άλλη συνώνυμη λέξη.

❖ Τρόποι έναρξης μιας θεματικής πρότασης.

«Λίγοι θα διαφωνήσουν με την άποψη ότι...»

«Είναι γνωστό ότι...»

«Δεν υπάρχει αμφιβολία..»

«Είναι κοινός τόπος..»

«Θα ήταν πλάνη, αν υποστήριζε κανείς ότι...»

«Είναι γεγονός ότι...»

«Είναι σαφές ότι...»

«Αν ευρύνουμε την παρατήρησή μας...»

«Κοινοτοπία τείνει να αποτελέσει η άποψη...»

«Είναι ευρύτατα εδραιωμένη η άποψη...»

«Δύσκολο, αν όχι αδύνατο, θα ήταν να ανατεθεί κανείς στην άποψη...»

«Ελάχιστοι θα μπορούσαν να αρνηθούν ότι ..»

«Αποτελεί πραγματικότητα το γεγονός ότι...»

«Κατά κοινή ομολογία...»

«Υποστηρίζεται συχνά ότι...»

«Λέγεται συχνά ότι...»

❖ Ενδεικτικοί τρόποι έναρξης της περιόδου κατακλείδας

«Αβίαστα, λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα...»

«Συνοψίζοντας μπορούμε να επισημάνουμε...»

«Γίνεται, επομένως, εύκολα αντιληπτό...»

- «Εύκολα, λοιπόν, μπορεί ο καθένας να συμπεραίνει...»
«Από τη μέχρι τώρα αποδεικτική διαδικασία γίνεται φανερό...»
«Εύκολα, λοιπόν, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα...»
«Συμπερασματικά, έχει καταστεί σαφές...»

❖ Γενικές Παρατηρήσεις

- Η θεματική περίοδος συνήθως βρίσκεται στην αρχή της παραγράφου, αλλά μπορεί να τοποθετείται και σ' άλλα σημεία της, ακόμα και στο τέλος.
- Η θεματική περίοδος πρέπει να διατυπώνει με σαφήνεια το θέμα και με τρόπο που να ελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη.
- Η κατακλείδα δεν είναι πάντα απαραίτητη σε μια παράγραφο, μπορεί δηλαδή και να παραλείπεται.

Παράδειγμα ανάπτυξης παραγράφου.

«Η Γη πορεύεται ολοτάχως προς την κατάκτηση του κόκκινου πλανήτη Άρη. Μετά την πρόσφατη εντυπωσιακή ανακάλυψη της NASA ότι υπάρχουν τεράστιοι ωκεανοί πάγου στο υπέδαφος του αφιλόξενου πλανήτη, τα στοιχεία που ανακοίνωσε χτες η ομάδα που επεξεργάζεται τα δεδομένα του οχήματος "Mars Odyssey" ενισχύουν τις ενδείξεις ότι το νερό είναι περισσότερο απ' ότι πίστευαν αρχικά οι επιστήμονες, και μάλιστα υπάρχουν πιθανότητες να είναι πίνσιμο. Με τα νέα αυτά δεδομένα ανοίγει ο δρόμος για την εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων αλλά και του υπεδάφους του Άρη.»

❖ Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

Για την ανάπτυξη μιας παραγράφου πρώτιστα απαιτείται η συγκέντρωση επαρκούς και έγκυρου υλικού, με το οποίο θα υποστηριχθεί πειστικά η θεματική περίοδος. Στη διαδικασία της παραγραφοποίησης δεν πρέπει να υπάρχει αυτοσχεδιασμός αλλά προσχεδιασμός, εξασφάλιση αξιόλογων λεπτομερειών και μέριμνα για τη διάρθρωση - δομή τους. Η κάθε θεματική περίοδος

αναπτύσσεται ανάλογα με την πρόθεση του συντάκτη, το σκοπό για τον οποίο γράφει.

Οι πιο συνηθισμένοι τρόποι-μέθοδοι ανάπτυξης μιας παραγράφου είναι:

A) Με παράδειγμα

Έτσι αναπτύσσεται μια θεματική πρόταση ή περίοδος, αν το περιεχόμενό της χρειάζεται διευκρίνιση. Τα παραδείγματα λαμβάνονται από την καθημερινή ζωή, την προσωπική εμπειρία, τη φαντασία, την ιστορία.

«Αρχικά πρέπει να πούμε ότι με τον όρο άγχος ή ανησυχία προσδιορίζουμε το επίπεδο συναισθηματικών εκδηλώσεων του ατόμου, οι οποίες συνδέονται με μελλοντικές ενοχλητικές καταστάσεις. Υπάρχουν άτομα επιρρεπή στην εκδήλωση άγχους και άτομα που δεν επηρεάζονται εύκολα από αυτό, τα λεγόμενα «ψύχραιμα» άτομα. Υπάρχουν, επίσης, περιπτώσεις εκδήλωσης μεγάλου βαθμού άγχους και περιπτώσεις απλής εκδήλωσης άγχους».

(Χρ. Φράγκος, Ψυχοπαιδαγωγική (1977) σ. 241)

B) Με σύγκριση και αντίθεση

Επισημαίνουμε τις ομοιότητες ή τις διαφορές ανάμεσα σε δύο πρόσωπα, φαινόμενα, ιδέες, θεσμούς, που μας υποδεικνύει η θεματική πρόταση.

«Το οικογενειακό οργανωμένο σπίτι ήταν από αιώνες το κέντρο όπου (με κοινωνική αναγνώριση και προστασία) ικανοποιούνταν οι βασικές ανάγκες της ζωής του ανθρώπου: όχι μόνον ο έρωτας και η τεκνογονία, η αγωγή των παιδιών και η ψυχαγωγία της «συντροφιάς», αλλά και το μαγείρεμα, το νοικοκύρεμα και η περίθαλψη στην αρρώστια και στα γηρατειά. Όλα αυτά τα αγαθά άλλοτε δεν μπορούσε να τα αποκτήσει και να τα εξασφαλίσει κανείς παρά με το γάμο και τη σύσταση οικογένειας. Σήμερα στις «εξελιγμένες» κοινωνίες τα πράγματα έχουν αλλάξει ριζικά. Οι πιο πολλές από τις ανάγκες που αναφέραμε ικανοποιούνται χωρίς την οικογένεια».

(Ε. Παπανούτσος)

Γ) Με αιτιολόγηση

Με τον τρόπο αυτό αναπτύσσεται η θεματική πρόταση, όταν μας παρακινεί να ρωτήσουμε «γιατί».

«Σήμερα, στις πόλεις καμιά επιχείρηση και κανένα μεγάλο ή και μικρό κατάστημα δεν πετυχαίνει χωρίς την διαφήμιση, ώστε παρά τις αιτιάσεις των οικονομολόγων και των κοινωνιολόγων, η διαφήμιση δοκίμασε μια άνευ προηγουμένου νίκη σε όλες τις χώρες της ελεύθερης οικονομίας. Στην οικονομία μας κυριαρχεί ο ελεύθερος οικονομικός συναγωνισμός. Κανένας, βεβαίως, δεν μπορεί ν' αρνηθεί αυτή την οικονομικοκοινωνική μορφή, επομένως, το θέλει ή δεν το θέλει, θα πρέπει να δεχτεί και τη διαφήμιση. Μόνο σε μια διδακτορική πολιτεία μπορεί να μην υπάρχει η διαφήμιση των εμπορευμάτων, γιατί εκεί κατευθύνεται η χρήση των πραγμάτων, εκεί ορίζονται όσο και ό,τι θα ξοδευτεί, θα αγοραστεί και ως ποιο βαθμό και ως ποιο σημείο».

(Ι. Ν. Ξηροτύρης)

Δ) Με ορισμό

Με ορισμό αναπτύσσεται η θεματική πρόταση, όταν το περιεχόμενό της υποβάλλει στον αναγνώστη την πιθανή ερώτηση «τι είναι;» «τι εννοεί μ' αυτό;».

Με τον ορισμό παραθέτουμε τα ουσιώδη γνωρίσματα μιας έννοιας.

Δομή ορισμού

Σε κάθε παράγραφο ορισμού υπάρχουν κατά κανόνα:

α) η οριστέα έννοια (Ο.Ε)

πρόκειται για την έννοια που ορίζεται στην παράγραφο και αυτή δηλώνεται συνήθως στη θεματική περίοδο,

β) η έννοια γένους (Ε.Γ)

πρόκειται για την ευρύτερη κατηγορία εννοιών με τα ίδια χαρακτηριστικά γνωρίσματα, στην οποία ανήκει η οριστέα έννοια,

γ) η ειδοποιός διαφορά (Ε.Δ)

πρόκειται για τα στοιχεία εκείνα, που διαφοροποιούν την οριστέα έννοια από κάθε άλλη που ανήκει στο ίδιο γένος εννοιών

«Αλλοτρίωση σημαίνει αποξένωση του ατόμου από ένα αντικείμενο. Αυτό το αντικείμενο μπορεί να είναι και ο ίδιος ο εαυτός του. Κατά τη μαρξιστική αντίληψη, ο άνθρωπος αποξενώνεται από την εργασία του και τα προϊόντα της, λόγω των παραγωγικών σχέσεων που υπάρχουν στον καπιταλισμό, δηλαδή το γεγονός ότι τα μέσα παραγωγής ανήκουν σε άλλον και όχι σ' αυτόν που παράγει το έργο. Αυτό κατ' επέκταση οδηγεί στην αποξένωση του ανθρώπου από τη φύση αλλά και από τον ίδιο του τον εαυτό».

(Αθ.Κ.Κιτσάκης)

Ε) Με διαίρεση

Στην περίπτωση αυτή η θεματική πρόταση είναι διατυπωμένη έτσι που να αποκαλύπτει τα στοιχεία από τα οποία αποτελείται ένα αντικείμενο ή μια ιδέα.

Στη διαίρεση αναλύουμε ένα όλο (γένος) στα μέρη του (είδη) με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμα (διαιρετική βάση). Στις λεπτομέρειες σχολιάζονται όλα τα είδη που δηλώνονται στη θεματική πρόταση.

Συστατικά στοιχεία διαίρεσης

➤ **Η διαιρετέα έννοια**

Η βασική ιδέα

➤ **Η διαιρετική βάση**

Το κοινό γνώρισμα των ειδών που θα προκύψουν

➤ **Τα μέρη της διαίρεσης**

Τα είδη που προκύπτουν από τη διαίρεση

«Η δημοσιογραφία με βάση το περιεχόμενό της μπορεί να διακριθεί σε ειδησεογραφική και ερμηνευτική. Η πρώτη ασχολείται ειδικά με την αναγραφή ειδήσεων, δηλαδή ανακοινώνει τα γεγονότα που ενδιαφέρουν τον άνθρωπο και επηρεάζουν τη ζωή του. Η δεύτερη ως άρθρο, σχόλιο, χρονογράφημα, γελοιογραφία, ερμηνεύει και σχολιάζει τα γεγονότα και τις ειδήσεις».

ΣΤ) Με αίτια-αποτελέσματα

Στη θεματική πρόταση αναφέρεται η αιτία, ενώ τα αποτελέσματα – οι συνέπειες αναπτύσσονται στις λεπτομέρειες.

«Η ανισοτιμία άντρα και γυναίκας στο πλαίσιο της οικογένειας έχει στις μέρες μας καταλυτικές επιπτώσεις, εφόσον η γυναίκα διεκδικεί ίσα δικαιώματα χωρίς να εισακούεται. Η σύγκρουση του αντρώγυνου είναι αναπόφευκτη. Οι διαμάχες και ο ανταγωνισμός δηλητηριάζουν την καθημερινή ζωή. Ο αλληλοσεβασμός, η στοργή και η αλληλοκατανόηση παραχωρούν σιγά - σιγά τη θέση τους στην εχθρότητα, στη μνησικακία, και τελικά στην αδιαφορία. Όσον αφορά τους θεατές αυτής της «μάχης», τα παιδιά, αποκτούν όλο και περισσότερα ψυχικά τραύματα, ενώ πολύ συχνά διαμορφώνουν προβληματική συμπεριφορά. Είναι τα τραγικά θύματα της ανωριμότητας των γονιών τους».

(Ν. Φράγκος)

Ζ) Με αναλογία

Αν η θεματική πρόταση είναι διατυπωμένη ως παρομοίωση ή μεταφορά, τότε αναπτύσσεται με αναλογία, δηλαδή με μια εκτεταμένη παρομοίωση.

«Είναι γνωστή η καχυποψία των τυράννων που βέβαια οφείλεται στους τρόπους και τα μέσα που χρησιμοποιούν για να παραμείνουν στην εξουσία. Έτσι ο βασιλιάς του πόντου Μιθριδάτης, επειδή φοβόταν μήπως δηλητηριαστεί, έπαιρνε μικρές ποσότητες αρχικά δηλητηρίου και αργότερα μεγαλύτερες, για να εθιστεί ο οργανισμός του στη λήψη του δηλητηρίου. Την τακτική του Μιθριδάτη φαίνεται να εφαρμόζουν τα αυταρχικά καθεστώτα. Προσπαθούν σιγά - σιγά να στερήσουν από τους πολίτες τη δυνατότητα αμφισβήτησης, διαφωνίας και γενικότερα κάθε ανατρεπτικής σκέψης. Έτσι το άτομο, όταν δέχεται σταδιακά τις συνέπειες της υποταγής, ανελευθερίας, εθίζεται σε μια γενικότερη κατάσταση αποχαύνωσης και μοιρολατρίας. Κατά συνέπεια μπορούμε να ισχυριστούμε ότι «μιθριδατίστηκε» πολιτικά το σύνολο της κοινωνίας ώστε να μην αντιδρά στο δηλητήριο της εξουσίας». (Αργ.Ματακιάς)

Η) Με συνδυασμό μεθόδων

Στην πράξη σπάνια συναντούμε μονάχα ένα τρόπο ανάπτυξης. Συνήθως χρησιμοποιούμε συνδυασμό από δύο ή και περισσότερους τρόπους. Όταν π.χ. χρησιμοποιούμε

τη μέθοδο του ορισμού, μπορεί να χρειαστεί συγχρόνως να δικαιολογήσουμε μια κρίση μας, να διευκρινίσουμε μια έννοια με ένα παράδειγμα κτλ. Αυτός ο συνδυασμός μεθόδων φαίνεται στο επόμενο παράδειγμα.

«Η προπαγάνδα είναι πολιτική, κοινωνική, εμπορική. Είναι το σκληρό σφυροκόπημα που επιδιώκει να επιβάλλει ένα προϊόν οποιασδήποτε μορφής. Αυτό το προϊόν μπορεί να είναι μια πίστη, μια κοινωνική οργάνωση, ένα πολιτικό καθεστώς ή ένα είδος της καθημερινής χρήσης. Όλοι οι τρόποι της επικοινωνίας έχουν επιστρατευθεί για να υπηρετήσουν την προπαγάνδα. Ο άμεσος λόγος, το ραδιόφωνο, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, το τυπωμένο χαρτί, περιοδικό, εφημερίδα, βιβλίο».
(Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος)

ΑΣΚΗΣΗ:

Με ποιους τρόπους αναπτύσσονται οι πιο κάτω παραγράφοι;

1. Η οικογένεια είναι η θεμελιώδης κοινωνική ομάδα, αναπόσπαστα δεμένη με τον κοινωνικό βίο των ανθρώπων. Αποτελείται από δύο ετερόφυλα άτομα – μη συγγενείς εξ αίματος – τα οποία έχουν ενωθεί με τα δεσμά του γάμου και έχουν συναποδεχθεί ότι θ' αντιμετωπίσουν από κοινού τα προβλήματα.

2. Ζούμε σε μια περιοχή όπου τα σημάδια αναζωπύρωσης του εθνικισμού είναι έκδηλα. Γεγονότα όπως αυτά που διαδραματίστηκαν στην πρώην Γιουγκοσλαβία και στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο είναι εύληπτα δείγματα εθνικιστικής έξαρσης.

3. Κοινωνία δεν είναι μόνο το απρόσωπο σύνολο ανθρώπων που έχουν κοινά πολιτιστικά γνώρισμα, συνδέονται με κοινές παραδόσεις και αξίες και επιδιώκουν κοινούς στόχους· κοινωνία είναι και οι θεσμοί, οι κανόνες, οι αρχές και οι ιδέες που ρυθμίζουν τη ζωή των ανθρώπων που την αποτελούν. Τα ιδεολογικά και οργανωτικά αυτά σχήματα είναι προϊόντα της μακράς συμβίωσης των ανθρώπων. Χωρίς αυτά δε θα υπήρχε κοινωνική οργάνωση και συνοχή και επομένως ούτε και κοινωνική ζωή.

4. Αν επιχειρήσουμε να ταξινομήσουμε σχηματικά τα παιδαγωγικά ιδεώδη που διαμορφώθηκαν στην ευρωπαϊκή ιστορία, μπορούμε να τα διαφοροποιήσουμε σε τέσσερις κατηγορίες: α) το ατομικό ή το

ατομικιστικό ιδεώδες της αγωγής β) το κοινωνικό ή κοινωνιοκρατικό ιδεώδες γ) το ανθρωπιστικό ιδεώδες και δ) το θρησκευτικό ή μεταφυσικό ιδεώδες της αγωγής.

5. Όπως είναι αναγκαία η ικανοποίηση των βιοτικών αναγκών του ανθρώπου, έτσι είναι αναγκαία και η ικανοποίηση των πνευματικών και ψυχικών του αναγκών. (Ουκ επ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος [ο άνθρωπος έχει ανάγκη και από πνευματική τροφή]). Τις ανάγκες αυτές ικανοποιεί η ψυχαγωγία.

6. Χαρακτηρολογικά οι άνθρωποι μπορούν να μοιραστούν σε δύο κατηγορίες: στους «ανθρώπους του ναι» και τους «ανθρώπους του όχι». Οι πρώτοι, όταν προκαλούνται να εκδηλωθούν (με μια απάντηση, κίνηση ή προσφορά, με τη στάση τους, απέναντι σ' σαφές κείμενο, για να επικοινωνήσει άμεσα μαζί μας, αλλά μόνη της η προσπάθεια αυτή δεν αρκεί, πρέπει κι εμείς να κάνουμε το άλλο μισό του δρόμου. Ως αναγνώστες πρέπει να σκάβουμε τη σήραγγα της επικοινωνίας από τη δική μας πλευρά.

7. Δεν αληθεύει στη δική μας εποχή ότι Δάσκαλος δεν χρειάζεται να ανανεώνει τα επιστημονικά του εφόδια και τις επαγγελματικές του δεξιότητες αφού έχει να κάνει με παιδιά, ανώριμους δηλαδή ανθρώπους, που εύκολα δεσπόζει στον κύκλο τους. Γιατί σήμερα και τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε και ο αέρας, το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει. Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι πηγές τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι.

8. Αναντίρρητα, η τεχνολογία επέφερε κοσμογονικές αλλαγές στον πολιτισμό και αποτέλεσε ευλογία για τον άνθρωπο. Είναι αλήθεια ότι μετέτρεψε την εργασία, χάρη στα μέσα που εξασφάλισε, από επίμοχθη και επώδυνη σε άκοπη και απλή διαδικασία. Παράλληλα, απομάκρυνε το φάσμα της πείνας από ένα μεγάλο τμήμα της ανθρωπότητας και απάλλαξε τον άνθρωπο από την ασφυκτική κυριαρχία της φύσης. Αξίζει, επίσης να παρατηρηθεί ότι με τη συνδρομή της τεχνολογίας ανάπτυξης τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν πλέον πλήγμα των περισσότερων ανθρώπων του πλανήτη των περισσότερων ανθρώπων του πλανήτη.

❖ ΣΥΝΟΧΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Κατά τη συγγραφή της έκθεσης, ένα στοιχείο που πρέπει να προσέχουμε ιδιαίτερα είναι, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η τήρηση της συνοχής. Δηλαδή το κείμενο μας πρέπει να χαρακτηρίζεται από ενότητα και αλληλουχία στην ανάπτυξη των επιμέρους νοημάτων. Η συνοχή πρέπει να επιτυγχάνεται τόσο μέσα σε κάθε παράγραφο όσο και συνολικά στο κείμενο της έκθεσης.

Συνοχή της παραγράφου: Αφορά τον τρόπο σύνδεσης των λέξεων, των προτάσεων και των περιόδων μεταξύ τους σε μια παράγραφο, ώστε αυτή να έχει πλήρες νόημα. Πρόκειται δηλαδή για το λογικό τρόπο οργάνωσης και παρουσίασης των γλωσσικών στοιχείων μέσα στην παράγραφο, προκειμένου να επιτύχουμε τη **νοηματική αλληλουχία**, τη σωστή σύνδεση των νοημάτων μεταξύ τους.

Η συνοχή στην παράγραφο επιτυγχάνεται με δύο τρόπους:

- Με τη λογική και φυσική σειρά των λέξεων. Πρέπει να μεταβαίνουμε λογικά και φυσικά από τη μια λέξη στην άλλη και από τη μια πρόταση στην άλλη, έτσι ώστε τα νοήματα να συνδέονται σωστά στην παράγραφο και ο λόγος να κυλάει απρόσκοπτα, χωρίς να παρουσιάζονται χάσματα και κενά
- Με τις **διαρθρωτικές** (συνδετικές) λέξεις ή φράσεις που ενώνουν (συνδέουν) λέξεις ή προτάσεις μεταξύ τους. Αυτές είναι όσες:

1. **Επεξηγούν:** *δηλαδή, με άλλα λόγια, εξηγώντας, μια ερμηνεία είναι κ.λπ.*
2. Δηλώνουν **αντίθεση-εναντίωση:** *εξάλλου, εντούτοις, μολονότι, όμως, ενώ, αν και, ωστόσο, αντίθετα, άλλωστε, παρ' όλα αυτά, από την άλλη πλευρά, στον αντίποδα, εντούτοις, δεν συμβαίνει όμως, το ίδιο, κ.λπ.*
3. Δηλώνουν **αιτιολόγηση:** *εξαιτίας, επειδή, γιατί, ένας ακόμη λόγος, λόγω του ότι, γι' αυτό*
4. Δηλώνουν **συμπέρασμα:** *λοιπόν, επομένως, ώστε, άρα, συμπερασματικά, με αποτέλεσμα, τελικά, συνάγεται το συμπέρασμα, ανακεφαλαιώνοντας, επιλογικά κ.λπ.*
5. Δηλώνουν **αποτέλεσμα:** *γι' αυτό το λόγο, ως επακόλουθο, κατά*

συνέπεια/αποτέλεσμα, απόρροια, απότοκο όλων αυτών, ως άμεσο αποτέλεσμα

6. Δηλώνουν **διευκρίνιση:** *λόγου χάρη, για παράδειγμα, παραδειγματικά*
7. Δηλώνουν **διασάφηση – επεξήγηση:** *δηλαδή, αυτό σημαίνει, ειδικότερα, με άλλα λόγια, συγκεκριμένα, για να γίνω πιο σαφής κ.λπ*
8. Δηλώνουν **γενίκευση:** *γενικά, τις περισσότερες φορές, ευρύτερα κ.λπ*
9. Δηλώνουν **έμφαση:** *το σημαντικότερο απ' όλα αυτά, το κυριότερο, είναι αξιοσημείωτο ότι, αξίζει να σημειωθεί, εκείνο που προέχει, θα έπρεπε να τονιστεί ότι, αξιοπρόσεκτο είναι πως, ιδιαίτερα σημαντικό είναι, πρέπει ακόμα να σημειωθεί, κ.λπ*
10. Δηλώνουν **προσθήκη:** *ακόμη, επίσης, επιπρόσθετα, έπειτα, εκτός απ' αυτό, συμπληρωματικά με τα παραπάνω, κ.λπ*
11. Δηλώνουν **ταξινόμηση – διαίρεση:** *αφενός- αφετέρου, από τη μια πλευρά – από την άλλη κ.λπ*
12. Δηλώνουν **χρόνο:** *αρχικά, στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια, μετά, ύστερα, αργότερα, πριν, όταν, αφού, αφότου, από τότε που κ.λπ.*
13. Δηλώνουν **τοπική σχέση:** *εδώ, εκεί, μέσα, έξω, κοντά κ.λπ*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Περίληψη είναι η απόδοση με συντομότερο τρόπο ενός κειμένου προφορικού ή γραπτού. Στην περίληψη κύριος στόχος μας είναι να συγκρατήσουμε όλες τις βασικές πληροφορίες διαχωρίζοντας τα ουσιώδη στοιχεία απ' τα επουσιώδη.

Με την περίληψη :

- Αφομοιώνουμε γνώσεις γρηγορότερα και αποτελεσματικότερα.
- Εστιάζουμε στα σημαντικότερα σημεία ενός κειμένου και κατανοούμε ευκολότερα τις βασικές του ιδέες.
- Οξύνουμε την κριτική και αφαιρετική μας ικανότητα.

❖ Πώς γράφω μια περίληψη:

➤ Προεργασία σε ολόκληρο το κείμενο

1. Διαβάζω προσεκτικά ολόκληρο το κείμενο που μου δόθηκε.
2. Εξομαλύνω γλωσσικά το κείμενο (ερμηνεία δυσνόητων ή και άγνωστων λέξεων και όρων, με βάση την ετυμολογική τους ανάλυση, τα συμφραζόμενα κ.λπ.)
3. Εντοπίζω το το θέμα του κειμένου.
4. Διακρίνω τις παραγράφους που αντιστοιχούν στα μέρη του κειμένου (πρόλογος, κυρίως μέρος, επίλογος).
5. Διακρίνω τις νοηματικές ενότητες του κυρίως μέρους (ιστορική αναδρομή, αίτια, αποτελέσματα, προτάσεις κλπ)

➤ **Προεργασία τμηματικά κατά παράγραφο.**

1. Υπογραμμίζω τις θεματικές προτάσεις (όπου υπάρχουν)
2. Υπογραμμίζω τις λέξεις - κλειδιά.
3. Διακρίνω τις πιο σημαντικές λεπτομέρειες οι οποίες εντοπίζονται εύκολα, αν έχει προηγηθεί η παραπάνω εργασία.
4. Διατυπώνω τον πλαγιότιτλο (κεντρική ιδέα) της παραγράφου, ο οποίος εμπεριέχεται στη θεματική περίοδο, ή αν αυτή δεν υπάρχει, στο νοηματικό κέντρο της παραγράφου.
5. Εντοπίζω τη νοηματική σχέση της μιας παραγράφου με την άλλη (σύγκριση, αντίθεση, αιτιολόγηση, αίτιο - αποτέλεσμα, , διευκρίνιση, διάζευξη, , προϋπόθεση, συμπέρασμα, έμφαση, κ.ά.).

Επισημάνσεις για το γλωσσικό και εκφραστικό επίπεδο

1. Διατηρώ τα κύρια ονόματα, τους επιστημονικούς και τεχνικούς όρους.
2. Εκφράζομαι κυριολεκτικά και όχι μεταφορικά.
3. Αποφεύγω τις απαριθμήσεις, τις βραχυγραφίες, τα αρκτικόλεξα.
4. Δεν αντιγράφω αυτούσια κομμάτια του κειμένου.
5. Όσες λέξεις ή φράσεις του συγγραφέα δεν επιδέχονται ισοδύναμες ή συνώνυμες, τις διατηρώ ως έχουν.
6. Δεν αποδίδω περιληπτικά τα παραδείγματα (μπορώ να γράψω «*εκθέτει σχετικά παραδείγματα*»)
7. Δεν σχολιάζω και δεν κρίνω το περιεχόμενο του κειμένου, έστω κι αν διαφωνώ μ' αυτό.
8. Ανά διαστήματα χρησιμοποιώ εκφράσεις που δηλώνουν τη συνέχεια του κειμένου όπως: *στη συνέχεια, ακολούθως, επιπρόσθετα, συμπερασματικά, καταληκτικά κ.ά.*
9. Τηρώ το όριο των λέξεων με μια απόκλιση 10-15 λέξεων.

Δόκιμες – Στερεότυπες ενάρξεις περιληπτικού κειμένου

- Το κείμενο αναφέρεται σε..
- ο αρθρογράφος – κειμενογράφος αναλύει, επισημαίνει, τονίζει, υποστηρίζει
- Αρχικά,.....
- Επιπλέον, επίσης, επιπρόσθετα.....
- Τέλος.....

Επισημάνσεις για τις τεχνικές πύκνωσης του αρχικού κειμένου

1. Παραλείπω όπου μπορώ τους ονοματικούς προσδιορισμούς (Ένας ξένος συγγραφέας = ένας συγγραφέας)
2. Αποδίδω μονολεκτικά τις περιφράσεις (η αμειβία στήριξη της προσπάθεια του ενός από τον άλλο = αλληλοϋποστήριξη)
3. Αντικαθιστώ τα υπώνυμα από τα υπερώνυμα (οικογένεια, σχολείο, μέσα μαζικής ενημέρωσης, εκκλησία, κράτος = φορείς κοινωνικοποίησης)
4. Απαλείφω δευτερεύουσες πληροφορίες: π.χ. σήμερα τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε λόγω της υπερπληροφόρησης = σήμερα τα παιδιά διαφέρουν.
5. Αντικαθιστώ μια σειρά προτάσεων από την ενέργεια που τις επιγράφει: π.χ. πολλοί αθλητές και αθλήτριες κάνουν αυστηρή διαίτα, ξυπνούν νωρίς το πρωί και προπονούνται μέχρι αργά το βράδυ = πολλοί αθλητές ακολουθούν αυστηρό πρόγραμμα.

<u>ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ</u>	<u>ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ</u>
<ol style="list-style-type: none">1. Η σύλληψη του νοηματικού κέντρου (του θέματος) του κειμένου.2. Η επιλογή των σημαντικών ιδεών πληροφοριών του κειμένου.3. Η πληρότητα κατανόησης του κειμένου.4. Η χρήση του κατάλληλου ύφους για τη συγκεκριμένη μορφή κειμένου (πληροφοριακό ύφος).5. Η ικανότητα πύκνωσης του κειμένου με διάφορες τεχνικές (γενίκευση, αναδιατύπωση κ.λ.π.)6. Η ορθή χρήση της γλώσσας στο επίπεδο της ορθογραφίας, της στίξης, της σύνταξης και του λεξιλογίου.7. Η αντικειμενικότητα απέναντι στο συγγραφέα και τις απόψεις του.	<ol style="list-style-type: none">1. Η αδυναμία κατανόησης, η απόκλιση από το νοηματικό κέντρο του κειμένου.2. Η επιλογή δευτερευουσών ιδεών/πληροφοριών σε βάρος των κύριων/σημαντικών.3. Η ατελής (μερική) κατανόηση του κειμένου.4. Η υπερβολική σφαίρεση5. Η υφολογική μίμηση (η μίμηση του ύφους του συγγραφέα).6. Η στείρα μεταφορά λέξεων και φράσεων του αρχικού κειμένου στην περίληψη. Όταν χρησιμοποιούμε αυτούσιες φράσεις ή λέξεις του συγγραφέα είναι προτιμότερο να τις δίνουμε σε εισαγωγικά.7. Οι αποκλίσεις από τους κανόνες της Νεοελληνικής Γραμματικής και του Συντακτικού στην ορθογραφία, στη στίξη, στη σύνταξη και το λεξιλόγιο (επαναλήψεις, έλλειψη ακριβολογίας κ.λ.π.).8. Η άσκηση άμεσης ή έμμεσης κριτικής -σχολιασμού στις ιδέες / πληροφορίες του κειμένου.9. Οι υπεργενικεύσεις.

Ιδιαιτερά

Ρήματα που χρησιμοποιούμε στην περίληψη.

Ο συγγραφέας, αρθρογράφος κλπ.:

- 1. Αναφορικής όψης:** διατυπώνει τη γνώμη, προτείνει, δηλώνει, εισηγείται, ανακοινώνει, αναφέρει, μνημονεύει, παραθέτει αυτολεξεί (ένα άλλο κείμενο), σχολιάζει, ερμηνεύει, συζητά (ένα άλλο κείμενο), παρατηρεί, διαπιστώνει, ορίζει με ακρίβεια, προσδιορίζει, καθορίζει, αποσαφηνίζει, διευκρινίζει, επεξηγεί, εξηγεί, αιτιολογεί, ονομάζει, αποκαλεί, χαρακτηρίζει, συγκρίνει, αντιθέτει, αντιπαραθέτει, αντιπαραβάλλει, επιχειρηματολογεί (υπέρ ή κατά), υπερασπίζεται, υποστηρίζει, υπερασμύεται, συνηγορεί, συμφωνεί με, ταυτίζεται με, δικαιολογεί, ανασκευάζει, απορρίπτει, αντικρούει, αντιπνεί, αντιπροτείνει, τεκμηριώνει, στηρίζει (την άποψη του), αποδεικνύει, δείχνει, κρίνει, αξιολογεί, αποτιμά, διαβεβαιώνει, βεβαιώνει, ισχυρίζεται, αποφαίνεται, υποστηρίζει, επιμένει (ότι), προβλέπει, λέει, σημειώνει, τονίζει, επισημαίνει, υπογραμμίζει, πραγματεύεται, εξετάζει, συζητά, ασχολείται (με), αναφέρεται (σε), αναλύει, αναπτύσσει, ορίζει, διαιρεί, ταξινομεί, περιγράφει, απαριθμεί, συμπληρώνει, προσθέτει, αφηγείται, διηγείται, αναρωτιέται, απνεί, φωτά, υποδεικνύει, προτείνει, αντιπροτείνει, συμβουλεύει, συστήνει, απολογείται, εύχεται, εξεγείρεται, αγανακτεί, εκφράζει την έκπληξη του.
- 2. Ποσοτικής όψης:** προσπερνά βιαστικά, με συντομία, αποσιωπά, παραλείπει, δεν αναφέρει/ αναφέρεται, θίγει πλαγίως, έμμεσα, επιφανειακά, εξετάζει διεξοδικά, αναλυτικά, προσεκτικά, συζητά διεξοδικά, ανοίγει – κλείνει – τερματίζει τη συζήτηση, εξαντλεί το θέμα, συμπεραίνει, προσθέτει, υπογραμμίζει, επισημαίνει.
- 3. Μεταγωγσικής όψης:** επεξηγεί, συγκεκριμενοποιεί (για άλλο κείμενο), παραφράζει (για άλλο κείμενο).
- 4. Διορθωτικής όψης:** τροποποιεί, αλλάζει (τη διατύπωση), διορθώνει (τον εαυτό του/τους συνομιλητές του), ανασκευάζει τα επιχειρήματα, αναιρεί όσα είπε.
- 5. Διαλογικής όψης:** απευθύνει το λόγο, δίνει το λόγο, ζητά το λόγο, παίρνει, υφαρπάζει το λόγο, διεκδικεί το λόγο, παρεμβαίνει, διακόπτει, απαντά, δευτερολογεί, απευθύνεται.

- 6. Οργανωτικής όψης:** αρχίζει, προλογίζει, συνεχίζει, μεταβαίνει (σε άλλο θέμα), παρεκβαίνει, τελειώνει, καταλήγει, συμπεραίνει, ανακεφαλαιώνει. (Λεξιλόγιο, ιστοσελίδα κόμβος)

Παράδειγμα Περίληψης

«Το βιβλίο σφυρηλατεί το αίσθημα της ελευθερίας»

1. Το βιβλίο, αναμφίβολα αποτελεί αστείρευτη πηγή γνώσης. Είναι ο κινητήριος μοχλός στη διαδικασία της εκπαίδευσης μέσα στον σχολικό χώρο. Τα βιβλία, καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα αποδελτιωμένων γνώσεων, που έχουν σχέση με κάθε τομέα του επιστητού. Όμως, απ' ό,τι φαίνεται, η αξία του έχει υποβαθμιστεί, τόσο απ' τον ώριμο άνθρωπο, όσο κι απ' τον μαθητόκοσμο. Το φαινόμενο που παρατηρείται τις τελευταίες ημέρες του σχολικού έτους, όπου οι μαθητές κυριολεκτικά «κατακρεουργούν» τα βιβλία τους, μετατρέποντας τα προαύλια των σχολείων σε αλάνες με σκουπιδόχαρτα, πρέπει να μας προβληματίσει όλους. Το πρόβλημα είναι πολύ σοβαρό και φανερώνει πως κάπου στο κοινωνικό-εκπαιδευτικό σύστημα υπάρχουν «στεγανά», που ωθούν σ' αυτή τη «βάνδαλη» συμπεριφορά.

2. Εξετάζοντας βαθύτερα την όλη κατάσταση, μπορούμε να εντοπίσουμε μερικές αιτίες, που εξηγούν αυτή τη συμπεριφορά. Ξεκινάει απ' τη σχολική ηλικία του παιδιού, που πηγαίνει στο σχολείο «επειδή έτσι συμβαίνει μ' όλα τα παιδιά της ηλικίας του». Δεν το πείθουν οι μεγαλύτεροι, οι υπεύθυνοι για την αγωγή του, ότι έχει και μυαλό που πρέπει να το καλλιεργήσει, για να γίνει σωστός άνθρωπος. Έτσι το μικρό παιδί, ο μετέπειτα νεαρός έφηβος, δε συνειδητοποιεί την αξία της μόρφωσης στη διαδικασία της ζωής. Έτσι η εκπαίδευση, που κατακτιέται κατά κύριο λόγο μέσα απ' το βιβλίο, θεωρείται «αναγκαίο κακό», που σημαίνει καταπίεση και όχι ύψιστη πράξη ελευθερίας.

3. Συχνά ο δάσκαλος θεωρείται απ' τους μαθητές «κρατούσα κοινωνική» αρχή, και τίθεται πρόβλημα επικοινωνίας ανάμεσα τους. Ο μαθητής ενδόμυχα τον φοβάται και δεν αφήνεται ελεύθερα στην καθοδήγηση του. Επειδή τον θεωρεί καταπιεστή της ελευθερίας του, κρατάει απόσταση απ' αυτόν, κάποτε γίνεται επιθετικός ή αντιδραστικός στις οποιεσδήποτε παροτρύνσεις που γίνονται απ' το δάσκαλο. Σ' αυτή τη φάση δημιουργείται ένα τεράστιο χάσμα, με αποτέλεσμα η νεανική ψυχή να φθείρεται σε

μικροσυγκρούσεις και ανταγωνισμούς που έχουν σοβαρό κόστος στη μελλοντική εξέλιξη του νέου.

4. Το πρόβλημα διογκώνεται και απ' τη νοοτροπία της κοινωνίας μας, ότι τα βιβλία παρέχουν τη γνώση και ότι η γνώση εξασφαλίζει σπουδαία επαγγελματική κατοχύρωση. Αυτή η άποψη, δεν ενθαρρύνει την αγάπη γι' αυτή καθεαυτή τη γνώση, σαν στοιχείο αναγκαιότητα για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και την ολοκλήρωση του χαρακτήρα, αλλά δίνει κίνητρα για τη «χρησιμοθηρία» της μ' οποιοδήποτε κόστος για τον νεαρό εφηβο. Φυσικό επακόλουθο είναι, η ψυχική καταπίεση και το άγχος να δημιουργούν σύγχυση στην τρυφερή νεανική ψυχή. Οι μαθητές εξαιτίας της ανωριμότητας της ηλικίας, δεν μπορούν να καταλάβουν τις πραγματικές αιτίες που τους απωθείν απ' τη γνώση και ξεσπούν στα βιβλία, στους ανυπεράσπιστους φίλους μιας ολόκληρης χρονιάς.

5. Γενικότερα, η έλλειψη της αγάπης για γνώση απ' την πλευρά του μαθητή, οφείλεται στη βαθιά έλλειψη πνευματικότητας της εποχής μας και στην αλλοτρίωση της ανθρώπινης ύπαρξης. Το πρόβλημα μπορεί να λυθεί μόνο αν γίνει μια ανθρωπιστική στροφή στον τρόπο ζωής του σύγχρονου ανθρώπου. Αν ο μαθητής δηλαδή καταλάβει ότι η μόρφωση είναι αναγκαία για την ανάπτυξη του μυαλού του, όσο η τροφή για το σώμα του, θα αγαπήσει τη γνώση, θα εκτιμήσει την πολυτιμη προσφορά του βιβλίου, οπότε θα το σέβεται και θα πάψει να το καταστρέφει.

6. Όλοι οι άνθρωποι που είναι υπεύθυνοι για την αγωγή του παιδιού, κυριότερα οι γονείς, οι δάσκαλοι και οι αρμόδιοι κρατικοί φορείς, μπορούν – και επιβάλλεται – να επηρεάσουν σημαντικά τη διάθεση του νέου για έρευνα και μελέτη του κόσμου, μέσα απ' το περιεχόμενο του βιβλίου και να δώσουν οι ίδιοι κίνητρα για διάβασμα. Πρέπει οι νέοι άνθρωποι να καταλάβουν ότι το βιβλίο βγάζει το άτομο απ' τα σκοτάδια της αμάθειας, ανοίγει δρόμους στη ζωή σίγουρους και ασφαλείς και σφυρηλατεί το αίσθημα της ελευθερίας. Επίσης είναι αναγκαίο να συνειδητοποιήσουν ότι τα βιβλία καταστρέφονται, επειδή θεωρούνται επικίνδυνα, μόνο από τα ολοκληρωτικά καθεστώτα (Χιτλερική Γερμανία), και ότι συμπεριφέρονται φασιστικά όταν τα καταστρέφουν ενώ ζουν σε μια ελεύθερη χώρα με πλούσια πνευματική κληρονομιά, που οφείλουν να συνεχίσουν με αγάπη, «υπομονή και περηφάνεια».

(Γιάννα Κουτρομάνου)

Θεματικό/Νοηματικό Κέντρο: Το παιδί απομακρύνεται από το βιβλίο, παρόλο που σφυρηλατεί την ελευθερία, για λόγους κοινωνικούς κι εκπαιδευτικούς.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις-κλειδιά κάθε παραγράφου, αν διαβαστούν μόνες τους – η μια μετά την άλλη- θα διαφανεί εύκολα ότι αποτελούν τη βάση των επιμέρους παραγράφων. Αυτό αποτελεί την καλύτερη απόδειξη ότι οι λέξεις -κλειδιά που επιλέχτηκαν είναι οι σωστές, εφόσον καταφέρνουν ν' αποδώσουν τα κύρια σημεία των παραγράφων, χωρίς νοηματικά χάσματα.

Πλαγιότιτλοι Παραγράφων:

1^η Παράγραφος: «Η υποβάθμιση της αξίας του βιβλίου».

2^η Παράγραφος: «Τα εκπαιδευτικά αίτια σύνδεσης του βιβλίου με την καταπίεση του μαθητή»

3^η Παράγραφος: «Οι αρνητικές επιδράσεις των συγκρούσεων ανάμεσα στο μαθητή και στο δάσκαλο»

4^η Παράγραφος: «Η καλλιέργεια από την κοινωνία της σχέσης γνώση- επάγγελμα δημιουργεί άγχος κι απέχθεια για το βιβλίο».

5^η Παράγραφος: «Η ανθρωπιστική στροφή οδηγεί στην αγάπη για το βιβλίο»

6^η Παράγραφος: «Οι υπεύθυνοι οφείλουν να πείσουν ότι το βιβλίο είναι πηγή ελευθερίας και διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς»

Σημειώσεις Παραγράφων :

1^η Παράγραφος: Το βιβλίο υποβαθμίζεται για λόγους κοινωνικούς κι εκπαιδευτικούς.

2^η Παράγραφος: Ιδιαίτερα ο μαθητής δεν πείθεται για την αξία που έχει (το βιβλίο) για τη μόρφωσή του και το θεωρεί μόνο μέσο καταπίεσης .

3^η Παράγραφος: Ο μαθητής θεωρεί το δάσκαλο καταπιεστή της ελευθερίας του, γίνεται αντιδραστικός και αναλώνεται σε άκαρπους ανταγωνισμούς.

4^η Παράγραφος: Η κοινωνία καλλιεργεί τη χρησιμοθηρική γνώση για την επαγγελματική επιτυχία, αλλά η γνώση αυτή γεννά μόνον άγχος και καταπίεση.

5^η Παράγραφος: Η απουσία της πνευματικότητας και η αλλοτρίωση του σύγχρονου ανθρώπου απαξιώνει το βιβλίο και η λύση βρίσκεται στον ανθρωπισμό και στην ανάγκη για γνώση.

6^η Παράγραφος: Όσοι ευθύνονται για την αγωγή των νέων οφείλουν να τους δώσουν κίνητρα, ώστε νικώντας την αμάθεια να κατακτήσουν την ελευθερία και να διατηρήσουν την πολιτισμική τους κληρονομιά.

Ενώνουμε το **Θεματικό Κέντρο** με τους **Πλαγιότιτλους** ή τις **Σημειώσεις** χρησιμοποιώντας διαρθρωτικές λέξεις. Η ένωση αυτή γίνεται με τρόπο ελεύθερο. Δεν είναι απαραίτητη η χρήση της ακριβούς συντακτικής δομής τους. Αν το Θεματικό Κέντρο είναι σχεδόν το ίδιο με τις πρώτες σημειώσεις, είτε το διαφοροποιούμε, είτε το παραλείπουμε.

Περίληψη

Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι το παιδί απομακρύνεται από το βιβλίο, παρόλο που σφυρηλατεί την ελευθερία, για λόγους κοινωνικούς κι εκπαιδευτικούς. Αρχικά αναφέρει πως ιδιαίτερα ο μαθητής δεν πείθεται για την αξία που έχει (το βιβλίο) για τη μόρφωσή του και το θεωρεί μόνο μέσο καταπίεσης. Επιπλέον, θεωρεί το δάσκαλο καταπιεστή της ελευθερίας του, γίνεται αντιδραστικός και αναλώνεται σε άκαρπους ανταγωνισμούς. Παρακάτω προσθέτει ότι η κοινωνία καλλιεργεί τη χρησιμοθηρική γνώση για την επαγγελματική επιτυχία, αλλά η γνώση αυτή γεννά μόνον άγχος και καταπίεση. Επίσης, η απουσία της πνευματικότητας και η αλλοτρίωση του σύγχρονου ανθρώπου απαξιώνει το βιβλίο και η λύση βρίσκεται στον ανθρωπισμό και στην ανάγκη για γνώση. Τέλος, τονίζει ότι όσοι ευθύνονται για την αγωγή των νέων οφείλουν να τους δώσουν κίνητρα, ώστε νικώντας την αμάθεια να κατακτήσουν την ελευθερία και να διατηρήσουν την πολιτισμική τους κληρονομιά.

(138 λέξεις)

ΘΕΩΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ

1. Τα Όρια της Γλώσσας

Χαρακτηριστικά της γλώσσας:

- **Η απεραντοσύνη:** Εκφράζει πέρα από το άτομο, ολόκληρο τον κόσμο.
- **Η πολυμορφία:** Ανταποκρίνεται και υπηρετεί τις ποικίλες ανάγκες της κοινωνικής ζωής (ερώτηση, κατάφαση, βεβαιότητα, επιθυμία, ευαισθησία, συγκίνηση κλπ).
- **Η παντοδυναμία:** Η σωστή χρήση της, σε συνδυασμό με την πνευματική καλλιέργεια και την κοινωνική κατάξωση, αποτελεί μέγιστη δύναμη.

2. Οι Ποικιλίες της Γλώσσας Γλωσσικές ποικιλίες:

Γεωγραφικές (*Οριζόντια κατάταξη*),
Κοινωνικές (*Κάθετη κατάταξη*).
Ποικιλίες κειμένων.
Ειδικές γλώσσες.

➤ Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες

Ιδίωμα: Η τοπική διάλεκτος, ο ιδιαίτερος τύπος διαλέκτου που ομιλείται σε συγκεκριμένο τόπο.

Διάλεκτος: Ιδίωμα με μεγάλη γεωγραφική έκταση που διαφέρει σημαντικά από την κοινή γλώσσα. Το ιδίωμα που έμεινε γλωσσικά ακαλλιέργητο και ξέπεσε στη συνείδηση των ομογλώσσων.

Ιδιοματισμός:

- α) Τύπος διαλεκτικός άγνωστος στην κοινή
- β) Κάθε χαρακτηριστικό στοιχείο ιδιώματος ή διαλέκτου

γ)Κάθε γλωσσικό στοιχείο (φωνητικό, γραμματικό, συντακτικό, λεξιλογικό) που αναφέρεται σε γλωσσικό ιδίωμα ή διάλεκτο της ελληνικής.

Π.χ. *με δίνει* (συντακτικός ιδιωτισμός των βορείων ιδιωμάτων) αντί τον κοινού *μου δίνει*. *Κένωσε το πιάτο* = *άδειασε, σερβίρισε* (λεξιλογικός ιδιωτισμός).

Ιδιωτισμός:

α) Έκφραση που λέγεται μόνο στη γλώσσα μας και έχει πάρει ξεχωριστή σημασία.,

β) Έκφραση, της οποίας η σημασία δεν προκύπτει από το συνδυασμό των σημασιών των λέξεων που την αποτελούν.

Π.χ. *σιγά τα λάχανα, // μου πήρες τ' αυτί, // μου έκανες την καρδιά περιβόλι, // το 'βαλε στα πόδια, // τα τσουγκρίσαμε, // πήρε επάνω του, // τρώει ξύλο.*

Κατάταξη των ιδιωμάτων

Βόρεια: θρακιώτικα, μακεδονίτικα, ηπειρώτικα, θεσσαλικά, στερεοελλαδίτικα.

Νότια: πελοποννησιακά, κρητικά.

Ανατολικά: κυπριακά, χιώτικα, ποντιακά, καππαδοκικά.

Δυτικά: κατωιταλικά, εφτανησιώτικα, κρητοκυκλαδικά

Διάλεκτοι: ποντιακά, καππαδοκικά, τσακωνικά, κατωιταλικά.

● **Παρατήρηση:** Η δημιουργία των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών οφείλεται κυρίως στην περιορισμένη επικοινωνία ανθρώπων από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές. Αυτό έχει σχεδόν εκλείψει σήμερα, λόγω των μέσων μεταφοράς και επικοινωνίας (αυτοκίνητα, πλοία, αεροπλάνα, ραδιόφωνο, τηλεόραση κλπ.).

➤ **Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες**

Παράγοντες που τις δημιουργούν

- ηλικία
- μορφωση
- κοινωνική τάξη
- φύλο
- ιδεολογία
- επάγγελμα

- καταγωγή
- περίσταση (ποιος μιλάει, σε ποιον, με ποιο σκοπό, με ποια διάθεση, για ποιο θέμα, πού, πότε ...)
- Σημείωση: καθένας μας χρησιμοποιεί διαφορετικές
- κοινωνικές ποικιλίες υιοθετώντας το κατάλληλο ύφος και
- προφορά

Αν και το σύνολο της κοινωνικής ομάδας εκφράζεται σε γενικές γραμμές με την **κοινή** (καθομιλούμενη) γλώσσα, εντούτοις παρατηρούνται και γλωσσικές ποικιλίες που χρησιμοποιούν κοινωνικά υποσύνολα, ανάλογα με: **ηλικία, μόρφωση, κοινωνική τάξη, φύλο, ιδεολογία, επάγγελμα, καταγωγή, περίσταση.**

Γλώσσα και ηλικία

- **Τα παιδιά:** Προτιμούν τον αφηγηματικό και δραματικό λόγο. Οι έφηβοι με το λόγο τους θέλουν να καταδείξουν την επαναστατικότητα και τη διαφορετικότητα τους.
- **Οι μεγαλύτεροι:** Ανάλογα με τα ενδιαφέροντα τους προτιμούν λόγο επιστημονικό, πολιτικό, φιλοσοφικό ή λόγο που ξεκουράζει από την καθημερινή βιοπάλη.

Γλώσσα και μόρφωση

Ανάλογη με την εκπαίδευση, την επιστημονική κατάρτιση και τη γενικότερη μόρφωση του καθενός είναι και η γλώσσα του. Η σαφήνεια, το βάθος της σκέψης και η άνεση στη διατύπωση χαρακτηρίζουν τα καλλιεργημένα άτομα.

Γλώσσα και κοινωνική ομάδα

Η κοινωνική θέση επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ιδεολογία, την επαγγελματική και οικονομική κατάσταση του ατόμου και κατ'επέκταση τη δυνατότητα για μόρφωση, που αποτελούν παράγοντες της γλωσσικής διαμόρφωσης. Η κοινωνική κινητικότητα συνεπάγεται και ανάλογη γλωσσική προσαρμογή.

Γλώσσα και φύλο:

- **Οι άνδρες** χρησιμοποιούν λόγο περισσότερο λογικό, ανάλογο του κοινωνικού ρόλου που συνεχίζουν να έχουν και στις μέρες μας. Η κοινωνική, όμως, ελευθερία τους επιτρέπει και μεγαλύτερες γλωσσικές αποκλίσεις.

- **Οι γυναίκες** διακρίνονται από λόγο περισσότερο συναισθηματικό και ευαίσθητο, που εκφράζει τον εσωτερικό τους κόσμο. Επίσης, χρησιμοποιούν σε μεγαλύτερο βαθμό, εκφράσεις με κοινωνικό κύρος, λόγω της πίεσης που δέχονται να είναι κοινωνικά «σωστότερες».

- **Κοινωνικό επίπεδο και υφολογικό επίπεδο.**

Γλώσσα και περίσταση: Η γλώσσά ποικίλει σε σχέση με τον πομπό, το δέκτη, το σκοπό, το θέμα, τον τόπο, το χρόνο, τον τρόπο, τις εκάστοτε ανάγκες και περιστάσεις.

1. Οι οπτικές της γλώσσας

Η γλώσσα καλύπτει και αποκαλύπτει.

- Εκφράζει το διαφορετικό τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται, αξιολογούν και βιώνουν τον κόσμο.

Γιατί οι άνθρωποι:

α. Χρησιμοποιούν διαφορετικές λέξεις για τα ίδια πράγματα.

β. Παρουσιάζουν με διαφορετικές αποχρώσεις της ίδιας έννοιας την ίδια λέξη.

2. Η δημιουργικότητά της

Οι λειτουργίες της γλώσσας: αναφορική και ποιητική λειτουργία

- **Αναφορική (λογική, πληροφοριακή, δηλωτική, κυριολεκτική):** Είναι η λογική χρήση της γλώσσας: εκφράζει τον πραγματικό κόσμο και την αντίληψη που έχουμε γι' αυτόν.

Π.χ. *Ο Περικλής εδραίωσε την αθηναϊκή δημοκρατία.*

- **Ποιητική (συγκινησιακή, συνυποδηλωτική):** Η πράξη επικοινωνίας αναφέρεται όχι στην πληροφόρηση ,αλλά στο ίδιο το μήνυμα και ενδιαφέρεται για τη μορφή, την αισθητική του μηνύματος. Απευθύνεται στο συναίσθημα.

Χαρακτηριστικά της: η συνυποδήλωση /μεταφορά, οι ήχοι, οι επαναλήψεις, οι συνηχήσεις, το μέτρο, ο ρυθμός κλπ.
Π.χ. *Λευκό βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει/ και μεσ' στη θάλασσα βαθιά ξαναπετιέται πάλι.*

Στην επικοινωνιακή πράξη απαιτούνται:

- 1. ο πομπός:** αυτός που στέλνει την πληροφορία, ο ομιλητής.
- 2. ο δεκτής:** αυτός που λαμβάνει το μήνυμα.
- 3. το μήνυμα:** η πληροφορία, η είδηση.

3. Παραγωγή Κειμένων

● **Τύποι κειμένων:**

- Ανακοινώσεις ευαισθητοποίησης, πληροφοριακού, υπηρεσιακού, ουδέτερου χαρακτήρα σε εφημερίδα.
- Διαφημιστικό φυλλάδιο ή αφίσα, πρόγραμμα, αίτηση, επιστολή, πρόσκληση, πρακτικό, έκθεση πεπραγμένων ή αναφορά.

● **Η γλώσσα, το ύφος και η μορφή ενός κειμένου:**

Είναι ανάλογη του σκοπού του:

- Σε κείμενα πληροφοριακά, υπηρεσιακά, ουδέτερα έχουμε αναφορική λειτουργία της γλώσσας και ύφος λιτό, αυστηρό, σαφές, ακριβές.
- Σε κείμενα με στόχο τη συγκίνηση, την ευαισθητοποίηση και τον επηρεασμό μπορεί να έχουμε συγχρόνως αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας και ύφος γλαφυρό, κλπ.

4. Ειδικές

• Είναι οι γλωσσικές ποικιλίες που δημιουργούνται από διάφορες επιστήμες ή και επαγγελματικές ομάδες στα πλαίσια της εθνικής γλώσσας.

• Χαρακτηρίζονται από μια εξειδικευμένη ορολογία είτε από τη φόρτιση καθημερινών λέξεων με ιδιαίτερο κατά περίπτωση σημασιολογικό φορτίο, που εξυπηρετεί συγκεκριμένες επαγγελματικές ανάγκες π.χ. νομικών, μαθηματικών, φυσικών, γεωργών κλπ.

• Στόχος είναι, πέρα από την εξυπηρέτηση των επαγγελματικών σκοπών, η χρησιμοποίηση τους στην καθημερινή επικοινωνία, η διεύρυνση της σκέψης και η συνείδηση του αποτελεσματικού λόγου.

• Ειδικά λεξιλόγια:

- **Επιστημονικών κειμένων:** Οι επιστήμες χρησιμοποιούν ειδικές γλώσσες, αποδίδοντας σε ορισμένες λέξεις μια ορισμένη /ειδική σημασία. Ιδιαίτερα οι λέξεις που παρουσιάζουν πολυσημία, μπορούν να έχουν διαφορετικό περιεχόμενο σε κάθε επιστήμη.

- **Σχολικών κειμένων:** Υπάρχουν λέξεις που ανήκουν αποκλειστικά στις ειδικές γλώσσες, ενώ άλλες ανήκουν και στην καθημερινή ομιλία ή αλλού.

Π.χ. η λέξη **πυρήνας** χρησιμοποιείται στην ειδική γλώσσα της Φυσικής αλλά και σε άλλες χρήσεις, όπως Ιστορία, Κοινωνιολογία κλπ.

Οργάνωση του Λόγου

α. Η οργάνωση του λόγου και οι ειδικές γλώσσες

Η οργάνωση του λόγου στις ειδικές γλώσσες γίνεται με βάση το χαρακτήρα του κειμένου:

- το θέμα
- το περιεχόμενο
- το στόχο

Η γλώσσα είναι ανάλογη με το είδος του κειμένου και λειτουργεί:

- ο αξιολογικός χαρακτήρας (απρόσωπη, αχρωμάτιστη συναισθηματικά, αντικειμενική, με λογική στερεότητα και αποδεικτικότητα) ή
- ο περιγραφικός ή αφηγηματικός χαρακτήρας της (το κείμενο δε διερευνά αλλά αποκαλύπτει, δε χρησιμοποιεί συλλογισμούς).

β. Η οργάνωση του λόγου και η πειθώ

Εκτός από τη διατύπωση των θέσεων μας πρέπει:

- να τις στηρίζουμε
- να πείθουμε για την ορθότητα τους
- να τις αιτιολογούμε, βρίσκοντας το αποδεικτικό υλικό: σκέψεις, επιχειρήματα, συλλογισμούς, παραδείγματα, γεγονότα, περιστατικά κλπ.
- να οργανώνουμε το υλικό πειστικά με κάποιο δομικό σχέδιο.

Τρόποι πειθούς:

1. Επίκληση στη λογική. Επιτυγχάνεται με:

- επιχειρήματα (συλλογισμό ή σειρά συλλογισμών)
- τεκμήρια (παραδείγματα, γεγονότα, αλήθειες, στατιστικά στοιχεία, αυθεντίες, αποτελέσματα επιστημονικών ερευνών).

2. Επίκληση στο συναίσθημα.

3. Επίκληση στο ήθος του πομπού.

4. Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου.

5. Επίκληση στην αυθεντία (Σε κάποιον ειδικό- ειδήμονα, επαίοντα- σε κάποιο θέμα ή τομέα επαγγελματικό, καλλιτεχνικό, επιστημονικό, αθλητικό κ.ά.)

γ. Η οργάνωση του λόγου και το επιχειρήμα

- **Επιχείρημα** είναι ο συλλογισμός ή σειρά συλλογισμών για τη στήριξη ή ανατροπή μιας θέσης· είναι μια σειρά από προτάσεις (**προκείμενες**) που συνδέονται μεταξύ τους με λογική ακολουθία και καταλήγουν σε μια τελική πρόταση (**συμπέρασμα**).
- Σκοπός του επιχειρήματος είναι να αποδείξει την αλήθεια μιας θέσης /απόφασης.
- Η δομή ενός επιχειρήματος ακολουθεί τη δομή της παραγράφου.

Δομή της παραγράφου /επιχειρήματος

● **Θεματική περίοδος (απόφαση):**

- Είναι μία περίοδος.
- Περιέχει: α)την κύρια ιδέα της παραγράφου, β)τη θέση του συγγραφέα
- Βρίσκεται στην αρχή της παραγράφου (σπανιότερα στη μέση ή στο τέλος).

● **Λεπτομέρειες: (αποδεικτικό υλικό)**

Είναι το υλικό με το οποίο αναπτύσσεται (τεκμηριώνεται, διασαφηνίζεται) η κύρια ιδέα της παραγράφου.

● **Πρόταση κατακλείδα (συμπέρασμα):**

Συνοψίζει το περιεχόμενο των λεπτομερειών, είναι το λογικό συμπέρασμα της συλλογιστικής των λεπτομερειών.

Συλλογισμός είναι μια σειρά προτάσεων/ κρίσεων που, ξεκινώντας από μία ή περισσότερες προτάσεις (**προκείμενες ή υποθέσεις**) ως βάση, καταλήγουν στην αποδοχή μιας άλλης πρότασης (**συμπέρασμα**) που είναι το λογικό επακόλουθο των προκείμενων. Προϋπόθεση για ένα λογικά ορθό συλλογισμό είναι η ύπαρξη κοινών όρων στις προκείμενες.

Είδη συλλογισμών / Πορεία σκέψης

Παραγωγικός : Από μια γενική και αφηρημένη αρχή (όλον) συμπεραίνουμε για κάτι ειδικό (μέρος).

Επαγωγικός : Από τα ειδικά (μέρος) συμπεραίνουμε για τα γενικά (όλον).

Αναλογικός : Από τα ειδικά (μέρος) συμπεραίνουμε πάλι για ειδικά (μέρος).

Άμεσος : Το συμπέρασμα προκύπτει από μια μόνο πρόταση-κρίση.

Έμμεσος : Το συμπέρασμα προκύπτει από δύο ή περισσότερες προτάσεις-κρίσεις.

Παραδείγματα

(Παραγωγικός)

-Οι θεοί είναι αθάνατοι.

-Ο Δίας είναι θεός.

Άρα, ο Δίας είναι αθάνατος.

(Επαγωγικός)

- Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος.

-Ο Σωκράτης είναι θνητός.

Άρα, οι άνθρωποι είναι θνητοί.

(Αναλογικός)

-Οι μηχανές λειτουργούν καλά, επειδή τα εξαρτήματα συνεργάζονται απόλυτα μεταξύ τους.

-Οι υπάλληλοι μιας εταιρείας είναι όπως τα εξαρτήματα μιας μηχανής.

Άρα, για τη σωστή λειτουργία της εταιρείας απαιτείται η καλύτερη συνεργασία των υπαλλήλων.

(Άμεσος)

-Η εγκληματική συμπεριφορά τιμωρείται.

-Η δολοφονία τιμωρείται.

(Έμμεσος)

-Η μηλιά, η αχλαδιά...είναι οργανισμοί.

-Η μηλιά, η αχλαδιά ...είναι φυτά.

Άρα, τα φυτά είναι οργανισμοί.

δ. Η οργάνωση του λόγου και η αιτιολόγηση

Προκειμένου κάποιος να πείσει για την ορθότητα των θέσεων του πρέπει να τις στηρίξει, χρησιμοποιώντας την **αιτιολόγηση**. Συνήθως η θέση προηγείται, σπανιότερα εμπεριέχεται στην αιτιολογία ή την ακολουθεί.

Η αιτιολογία στην παράγραφο ή σε ευρύτερο κείμενο επιτυγχάνεται με:

- συλλογισμούς
- τεκμήρια (παραδείγματα, αλήθειες, γεγονότα, αυθεντίες, στατιστικά στοιχεία κτλ.)
- επίκληση στην αυθεντία.

Η αιτιολογία εκφέρεται με:

- αιτιολογικές προτάσεις. Εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους (γιατί, επειδή, διότι, αφού, τι, που, καθώς κλπ).
- άλλα εκφραστικά μέσα π.χ. υποθετικούς λόγους.
- ευρύτερο κείμενο στο οποίο εμπεριέχεται η αιτιολόγηση της θέσης.

Η Δομή της παραγράφου με αιτιολογία

-Θεματική Περίοδος: Διατυπώνεται η θέση του συγγραφέα (απόφαση). Η διατύπωση μας παρακινεί να ρωτήσουμε «γιατί» και καθίσταται απαραίτητη η ανάγκη αιτιολόγησης.

-Λεπτομέρειες: Παρατίθενται λογικά και αξιόπιστα επιχειρήματα που επιβεβαιώνουν τη θέση της θεματικής πρότασης. Οι λεπτομέρειες διαρθρώνονται στον άξονα του χρόνου, του χώρου, της λογικής με παραγωγή, επαγωγή, αναλογία.

-Πρόταση- Κατακλείδα: Είναι η κατάληξη της συλλογιστικής μας πορείας. Επιβεβαιώνεται η ορθότητα της θεματικής περιόδου. Μπορούμε να την παραλείψουμε, γιατί ταυτίζεται (νοηματικά) με τη θεματική πρόταση.

Παράδειγμα: Ο Σοφοκλής στην «Αντιγόνη» αναφέρει ότι «το χρήμα καταστρέφει τις πόλεις». Η θέση του αυτή επιβεβαιώνεται δυστυχώς διαχρονικά, αφού το χρήμα διαφθείρει τις συνειδήσεις σημαντικού αριθμού ανθρώπων και οδηγεί στην ιδιοτέλεια, την εξατομίκευση και τη διχόνοια. Η ατομοκεντρική και ιδιοτελής, άλλωστε, συμπεριφορά καθιστά τις διαπροσωπικές σχέσεις συμβατικές και εμπορευματικές, επενεργεί διαλυτικά στον κοινωνικό ιστό και παρακωλύει την εύρυθμη λειτουργία των θεσμών, με αποτέλεσμα τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας, βία, εγκληματικότητα, τρομοκρατία. Έτσι, το χρήμα, εκπορθώντας τις ψυχές των ανθρώπων, οδηγεί τις πόλεις στην καταστροφή και τον αφανισμό.

Οργάνωση ευρύτερου κειμένου (έκθεσης) με αιτιολόγηση

Η έκθεση παραλληλίζεται με την παράγραφο:

Παράγραφος	Ευρύτερο κείμενο (Έκθεση)
Θεματική πρόταση: Παρουσίαση θέσης.	Πρόλογος: παρουσίαση θέσης.
Λεπτομέρειες : στήριξη της θέσης με επιχειρήματα.	Κύριο μέρος: στήριξη της θέσης με επιχειρήματα.
Πρόταση κατακλείδα: Διατύπωση συμπεράσματος.	Επίλογος: Διατύπωση συμπεράσματος.

• Πολλές παράγραφοι μαζί, που αιτιολογούν μια κοινή θέση, συναποτελούν την έκθεση.

Ο λόγος της διαφήμισης

● **Ο τρόπος γραφής, σύνθεσης (δομή, διάρθρωση):** ποικίλλει κατά περίπτωση.

● **Στόχος:** ο τονισμός του διαφημιζόμενου και η τελική αγορά του από τον καταναλωτή

● **Για την πειθώ τα κείμενα της διαφήμισης:**

-δεν οργανώνουν και δεν παραθέτουν επιχειρήματα (συνήθως)

-προσπαθούν να εντυπωσιάσουν με λόγο έξυπνο και σφαιρικό, στοχεύουν στην καρδιά του πελάτη, επιδιώκουν να κάμψουν τη βούληση του.

● **Ο τρόπος λειτουργίας και πειθούς του λόγου της διαφήμισης καθορίζεται από:**

-το κλίμα της καταναλωτικής κοινωνίας

-την ψυχρότητα του αγοραστή

-την ικανότητα του διαφημιστή (λόγος φαινομενικά ασημέλιτος, δεν έχει συνοχή, ενότητα, ορθόδοξη δομή).

Ιδίαίτεραμαθηματα.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ο ΛΟΓΟΣ

Ι. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Α. Προφορικός λόγος:

- Εξυπηρετεί άμεσες επικοινωνιακές ανάγκες.
- Προηγείται ιστορικά/ χρονικά στην εμφάνιση και τη χρήση.
- Διαθέτει περιορισμένο χρονικό περιθώριο παραγωγής.
- Διδάσκεται από το στενό (οικογενειακό) και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.
- Διαθέτει εξωγλωσσικά (χειρονομίες, βλέμμα, έκφραση προσώπου κτλ.) και παραγλωσσικά στοιχεία (επιτονισμός, ρυθμός, παύσεις, χροιά, προφορά, ένταση φωνής κτλ.).
- Λειτουργεί σε διαπροσωπικό επίπεδο.
- Είναι συντακτικά «χαλαρός», περιλαμβάνοντας ατελείς προτάσεις και ακολουθίες ανολοκλήρων φράσεων.
- Χρησιμοποιεί ευρύτατα την παράταξη και την ασύνδετη συμπάρθεση προτάσεων (π.χ. *και έκανα κι αυτό και έκανα το άλλο, χόρεψα, τραγούδησα, το ευχαριστήθηκα!*).
- Προτιμά την ενεργητική σύνταξη και αποφεύγει την παθητική.
- Χαρακτηρίζεται από επανάληψη συντακτικών δομών και από επανεκκινήσεις που βελτιώνουν προηγούμενες διατυπώσεις (π.χ. *την/δε/τα/την αιτία των γεγονότων δεν/ίσως δεν/ μάλλον δεν την ξέρετε*)
- Προτιμά πολλές φορές την προτασιακή δομή: «θέμα-σχόλιο» και όχι την προτασιακή δομή: «υποκείμενο-κατηγορημα» (π.χ. *χθες είδα την Ελένη, την ξαδέλφη σου νομίζω/ τώρα που το θυμήθηκα, τι κάνει η Ελένη – ξέρεις ποια σου λέω, ντε! , η γειτόνισσά σου;*)
- Χαρακτηρίζεται από αφθονία λέξεων ασαφούς σημασίας και γενικευτικών όρων (π.χ. *πράγμα, λίγο, πολύ, κάτι κ.λπ.*).
- Είναι διάσπαρτος από «πραγματολογικά μόρια» (π.χ. *λίγο, λιγάκι, έτσι, ας πούμε, που λένε, ξέρω 'γω, νομίζω, εε, αα κ.ά.*)

Β. Γραπτός λόγος:

- Εξυπηρετεί έμμεσες επικοινωνιακές ανάγκες.
- Έπεται ιστορικά/ χρονικά στην εμφάνιση και τη χρήση.
- Διαθέτει ευρύ (συχνά και απεριόριστο) χρονικό περιθώριο παραγωγής.
- Διδάσκεται σε ειδικά (εκπαιδευτικά) ιδρύματα από ειδικά καταρτισμένους λειτουργούς (δασκάλους και καθηγητές).
- Διαθέτει μετακειμενικούς δείκτες, δηλαδή λέξεις που δηλώνουν τη διάρθρωση και οργάνωση του κειμένου (π.χ. *πρώτο, δεύτερο, τρίτο κ.λπ.*).
- Λειτουργεί σε εξατομικευμένο επίπεδο.
- Είναι προσχεδιασμένος και συντακτικά δομημένος και οργανωμένος με χρήση ολοκληρωμένων προτάσεων.
- Περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία δευτερευουσών προτάσεων και υποτακτικών συνδέσμων (π.χ. *επίσης, αντίθετα, συνεπώς κ.λπ.*).
- Χρησιμοποιεί εξίσου τόσο την ενεργητική όσο και την παθητική σύνταξη (δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στη δεύτερη).
- Δεν χρησιμοποιεί επανάληψη συντακτικών δομών.
- Προτιμά ονοματικές φράσεις με πολλούς προσδιοριστικούς όρους, όπως επίθετα, μετοχές και επιρρήματα (π.χ. *οι διοικητικές αρχές, είναι γενναιόδωρος και μεγαλόκαρδος κ.λπ.*).
- Επιλέγει την προτασιακή δομή: «υποκείμενο-κατηγορήμα», δίνοντας έμφαση στα συστατικά του κατηγορήματος, δηλαδή στο ρήμα, το κατηγορούμενο και το αντικείμενο (π.χ. *ο διευθυντής ήταν ευδιάθετος τη χθεσινή ημέρα και έδωσε άδεια στους υπαλλήλους*).

Στον προφορικό λόγο, εκτός από το λεκτικό εκφώνημα, έχουν μεγάλη σημασία και κάποια άλλα γνωρίσματα της ομιλίας που το συνοδεύουν, όπως:

Τα **παραγλωσσικά γνωρίσματα**: επιτονισμός, παύσεις, προφορά, ένταση φωνής (επιτονισμός= η κύμανση της φωνής που χαρακτηρίζει μια ολόκληρη εκφώνηση. Ο επιτονισμός πληροφορεί σχετικά με τη διάθεση ή τη στάση του ομιλητή – αογή, σκώμμα, ειρωνεία- & σχετικά με το είδος των προτάσεων – ερωτηματική, επιφωνηματική κτλ.)

Τα εξωγλωσσικά γνωρίσματα: χειρονομίες, κινήσεις, έκφραση προσώπου, βλέμμα, διάθεση

Η διατύπωση είναι πιο επιμελημένη στο γραπτό λόγο από ό,τι στον προφορικό. Συγκεκριμένα:

-Στον προφορικό λόγο παρουσιάζονται συχνά ελλειπτικές προτάσεις ή ανολοκλήρωτες φράσεις, ενώ αυτό δε συμβαίνει συνήθως στο γραπτό λόγο

-Στον προφορικό λόγο υπάρχουν πολλά «γεμίσματα» & παύσεις.

-Στον προφορικό λόγο υπάρχει συνήθως μια προχειρότητα στην έκφραση.

-Ο γραπτός λόγος πρέπει να είναι σαφής & ακριβής, γιατί χρειάζεται να προβλέπει τις απορίες του δέκτη που είναι απών.

-γενικά στο γραπτό λόγο το λεξιλόγιο είναι πιο επεξεργασμένο από ό,τι στον προφορικό.

- Η σύνταξη είναι πιο φροντισμένη στο γραπτό λόγο από ό,τι στον προφορικό, όπου κάποιες φορές συναντούμε και ασυνταξίες.

-Η συνεκτικότητα και η συνοχή είναι πιο επιμελημένη στο γραπτό λόγο, όπου χρησιμοποιείται γενικώς μεγαλύτερος αριθμός και ποικιλία μεταβατικών λέξεων/φράσεων από ό,τι στον προφορικό λόγο.

-Τέλος η οργάνωση του γραπτού λόγου είναι πιο φροντισμένη από αυτήν του προφορικού. Στο γραπτό λόγο ο πομπός έχει το χρόνο να οργανώσει το κείμενο του, για να παρουσιάσει με λογική σειρά τις ιδέες του, ενώ αυτό δε συμβαίνει στην προφορική επικοινωνία.

ΦΑΝΕΡΟ ΚΑΙ ΛΑΝΘΑΝΟΝ ΝΟΗΜΑ

Συχνά στη γλώσσα πίσω από το φανερό νόημα μιας φράσης κρύβεται ένα «λανθάνον» νόημα, που εκφράζει την πραγματικά πρόθεση του πομπού. Στις περιπτώσεις αυτές ο δέκτης μπορεί να συλλάβει το λανθάνον νόημα και επομένως την πραγματική πρόθεση του πομπού, αν λάβει υπόψη του τις κοινωνικές συμβάσεις και την κοινή εμπειρία του με τον πομπό.

ΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Στον προφορικό λόγο καθώς εκφωνούμε ορισμένες λέξεις ή φράσεις, πραγματοποιούμε ταυτόχρονα και μια πράξη, π.χ. «ορκίζομαι». Η πράξη που συντελείται μέσω του λόγου ονομάζεται λεκτική πράξη. Σε ορισμένες περιπτώσεις για να συντελεστεί μια λεκτική πράξη, πρέπει το πρόσωπο που την εκτελεί να είναι

αρμόδιο/ εξουσιοδοτημένο να την εκτελέσει (π.χ. ιερέας – «βαφτίζεται», πρόεδρος δικαστηρίου «αθώνεται»). Ανάλογο φαινόμενο παρουσιάζεται και στο γραπτό λόγο. Ορισμένα κείμενα δε μας γνωστοποιούν απλώς ένα γεγονός, αλλά έχουν & μια πρόσθετη λειτουργία, π.χ. ένα πιστοποιητικό σπουδών, μια βεβαίωση/δήλωση, τα οποία εκτός από τις πληροφορίες που μας δίνουν πιστοποιούν, βεβαιώνουν, δηλώνουν, δηλ. εκτελούν μια «πράξη». **Ο λόγος, προφορικός ή γραπτός, μέσω του οποίου συντελείται μια πράξη ονομάζεται τελεστικός λόγος.**

II. ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Ορισμός: συνομιλία, συζήτηση

Μορφές

- τυπικός: απλή ερωταπόκριση, που αποβλέπει στην τυπική πληροφόρηση,
- ουσιαστικός: προσπάθεια για βαθύτερη επικοινωνία με στόχο την αναζήτηση της αλήθειας.

1. Διάλογος

Η σχέση του λόγου με

Με το σώμα

εξωγλωσσικά στοιχεία της ομιλίας (χειρονομίες, έκφραση προσώπου, βλέμματος, σωματικής κόπωσης κτλ.).

Με το χρόνο

- ρυθμός συζήτησης (αργός ή γρήγορος,
- επιβραδυνόμενος ή επιταχυνόμενος)
- ρόλος συντονιστή
- σήματα (γλωσσικά ή εξωγλωσσικά)
- μονοπώληση λόγου
- ταυτόχρονη συνομιλία
- αποχή από μια συζήτηση

Με το χώρο

- Ο λόγος προσαρμόζεται ως προς
- Το ύψος
- Την ένταση της φωνής
- Την αμεσότητα

Προυποθέσεις για έναν επιτυχημένο διάλογο

Ειλικρίνεια
Σαφήνεια
Θεματικός στόχος
Επάρκεια – πληρότητα

Είδη διαλόγου

- A. φυσικός διάλογος
B. λογοτεχνικός: αφηγηματικός, θεατρικός

Ο λογοτεχνικός διάλογος

Στη λογοτεχνία συχνά χρησιμοποιείται ο διάλογος τόσο στα αφηγηματικά κείμενα όσο και στα θεατρικά, και σχηματίζουμε την εντύπωση ότι ακούμε έναν αυθεντικό προφορικό λόγο (σύντομες ή ημιτελείς φράσεις, τόνος φωνής, *ρώτησε προστακτικά*), ιδιόλεκτος κλπ)

α) Ο διάλογος στα αφηγηματικά λογοτεχνικά κείμενα (διήγημα, μυθιστόρημα κτλ.)

ο συγγραφέας
_ δεν περιορίζεται στην περιγραφή των γεγονότων
_ συχνά τα παρουσιάζει να ξετυλίγονται μπροστά μας
χρησιμοποιεί το μονόλογο και το διάλογο, για να πετύχει την αναπαράσταση των γεγονότων (δραματικότητα) και να προσδώσει

β) Ο θεατρικός διάλογος

τα παραγωγικά και εξωγωγικά στοιχεία της ομιλίας αποδίδονται ξεχωριστά από τα διαλογικά μέρη μέσα σε παρένθεση

γ) Η φυσικότητα στο διάλογο

ο συγγραφέας χρησιμοποιεί στο διάλογο τους κάποια από τα γνωρίσματα του προφορικού λόγου, π.χ.

σύντομες ή μισοτελειωμένες φράσεις, παύσεις, κτλ.,

προσέχει ώστε η ιδιόλεκτος κάθε προσώπου να

παρουσιάζει συνέπεια με όλα τα άλλα γνωρίσματα του,

δηλαδή την κοινωνική του προέλευση, το χαρακτήρα του.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ «ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ»

Η συζήτηση «στρογγυλής τραπέζης» περιλαμβάνει εισηγήσεις για διάφορες πλευρές ή μέρη ενός κεντρικού θέματος. Ορισμένες φορές μπορεί να περιλαμβάνει εισηγήσεις για το ίδιο αντικείμενο από εισηγητές με διαφορετικές ειδικότητες. Η διαδικασία της συζήτησης είναι συνήθως η εξής:

A) Ο πρόεδρος ή συντονιστής της συζήτησης:

Εισάγει το θέμα και εκθέτει τους στόχους.

Παρουσιάζει τους εισηγητές-συζητητές

Εκθέτει τους όρους της συζήτησης, το χρονικό πλαίσιο & άλλα διαδικαστικά σημεία

B) Οι εισηγητές παρουσιάζουν το θέμα.

Γ) Το ακροατήριο υποβάλλει ερωτήσεις διασάφησης/επεξήγησης ή κριτικής, διαφωνίας, συμφωνίας, επέκτασης

Δ) Ο πρόεδρος συνοψίζει, διατυπώνει τα αποτελέσματα της συζήτησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ι. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ορισμός:

Σύμφωνα με τα λεξικά, περιγράφω σημαίνει παριστάνω με λόγο προφορικό ή γραπτό ή και με κινήσεις ένα πρόσωπο/πράγμα/γεγονός/ ενέργεια/κατάσταση πραγματική ή φανταστική. Τα αντικείμενα της περιγραφής είναι άπειρα.

στόχος:

Η περιγραφή, πέρα από το γενικό της στόχο, αποβλέπει κάθε φορά και ε έναν ειδικότερο σκοπό. Άλλοτε, όπως στην περίπτωση της λογοτεχνικής περιγραφής, ξεκινάει από την ανάγκη του συγγραφέα για έκφραση κι επικοινωνία.

Πολύ συχνά επίσης η περιγραφή εξυπηρετεί κοινωνικές και προσωπικές ανάγκες της καθημερινής ζωής. Τέτοια περιγραφικά κείμενα μπορούμε να βρούμε σε:

- εφημερίδες (μικρές αγγελίες, ανακοινώσεις)
- ενημερωτικά φυλλάδια (οδηγίες)
- διαφημιστικά φυλλάδια
- έντυπα με οδηγίες για κατασκευή ή χρήση συσκευής
- καταλόγους μουσείων
- επίσημα έγγραφα, συμβολαιογραφικές πράξεις

Γλώσσα – ύφος:

Η γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιείται σε μια περιγραφή είναι ανάλογη με το σκοπό και το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται η περιγραφή, δηλ. ποικίλει από το πιο απλό & καθημερινό ύφος έως το πιο επίσημο.

Για να περιγράψει κάποιος κάτι, πρέπει να επιλέξει ορισμένα βασικά, κατά τη γνώμη του, γνωρίσματα/λεπτομέρειες. Οι επιλογές αυτές ευθυγραμμίζονται πάντα με το σκοπό που επιδιώκει η περιγραφή.

Η περιγραφή προχωράει παραγωγικά, δηλ. από μια γενική εικόνα του αντικειμένου & των ιδιοτήτων του στα επιμέρους

στοιχεία/λεπτομέρειες που το απαρτίζουν. Και η παρουσίαση των στοιχείων προχωράει από το γενικότερο στο μερικότερο και μάλιστα από πάνω προς τα κάτω και από μέσα προς τα έξω

Γενικό σχήμα:

Αντικείμενο περιγραφής:

Προσδιορισμός του αντικειμένου και σκοπός της περιγραφής του.

1) η θέση του στο χώρο – χρόνο

2) οι ιδιότητές του: σχήμα, διαστάσεις, χρώμα

3) τα συστατικά του στοιχεία/λεπτομέρειες και οι ιδιότητες και οι λεπτομέρειες κάθε στοιχείου ξεχωριστά.

Η ακρίβεια & η σαφήνεια είναι βασικά χαρακτηριστικά της περιγραφής. Οι λεπτομέρειες πάντως πρέπει να είναι επαρκείς για να εξυπηρετούν τον επιδιωκόμενο σκοπό.

ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

Η ακρίβεια και η σαφήνεια της περιγραφής εξυπηρετούνται και από την επιλογή των κατάλληλων κάθε φορά λέξεων/φράσεων που αποδίδουν με τη μεγαλύτερη πιστότητα τα γνωρίσματα του αντικειμένου.

Στην περιγραφή που γίνεται για έναν πρακτικό σκοπό, τα επίθετα χρησιμοποιούνται για να αποδώσουν τη θέση του αντικειμένου στο χώρο – χρόνο καθώς και τις άλλες του ιδιότητες, χωρίς να εκφράζουν συναισθήματα και κρίσεις του προσώπου που κάνει την περιγραφή. Σε κάποιες περιπτώσεις όμως, όταν ο σκοπός της περιγραφής το απαιτεί, τα επίθετα χρησιμοποιούνται είτε για να υπερτονίσουν κάποιες ιδιότητες του αντικειμένου είτε για να καλύψουν & να υποβαθμίσουν κάποιες άλλες, οπότε επιλέγονται έτσι, ώστε η περιγραφή να είναι σκόπιμα ασαφής.

Η επιλογή της γλώσσας (κυριολεκτική ή μεταφορική) σε μια περιγραφή καθορίζεται κάθε φορά από το είδος του κειμένου και από τον επιδιωκόμενο σκοπό.

ΤΟ ΣΧΟΛΙΟ ΚΑΙ Η ΟΠΤΙΚΗ ΓΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Συχνά η περιγραφή περιέχει ένα σχόλιο/γνώμη που εξυπηρετεί το σκοπό του κειμένου. Πολλές φορές το σχόλιο αυτό δεν είναι εμφανές στο αναγνώστη. Η επιλογή των λεπτομερειών καθορίζεται από το σκοπό & την οπτική γωνία του πομπού, ο οποίος θέλει να προσελκύσει το δέκτη.

Κάθε περιγραφή γίνεται από μια ορισμένη οπτική γωνία, δηλ. κάποιος επιλέγει τις κατάλληλες λεπτομέρειες και περιγράφει το αντικείμενο ανάλογα με τη συναισθηματική φόρτιση που έχει όπέναντί του, τον τρόπο που σκέφτεται & το αποτέλεσμα που

επιδιώκει. Από την άποψη αυτή κάθε περιγραφή περιέχει ένα έμμεσο σχόλιο.

II. ΘΕΜΑΤΑ/ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

Όταν θέλουμε να περιγράψουμε έναν άνθρωπο, συνήθως αναφέρουμε τα τυπικά (αναλλοίωτα) χαρακτηριστικά του καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του που τον διαφοροποιούν από άλλα άτομα.

Η περιγραφή ενός ατόμου

Η περιγραφή ενός χώρου

Η περιγραφή ενός έργου τέχνης

Η περιγραφή μιας ορισμένης διαδικασίας

III. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ ΜΕ ΑΝΑΛΟΓΙΑ

Μερικές φορές στην περιγραφή, για να γίνουν πιο κατανοητά ορισμένα στοιχεία του περιγραφόμενου αντικείμενου, δίνονται κάποια ανάλογα παραδείγματα από άλλους χώρους που είναι πιο οικείοι στον αναγνώστη/δέκτη. Με αυτόν τον τρόπο προβάλλεται μια λανθάνουσα ομοιότητα ανάμεσα σε δύο αντικείμενα, που φαινομενικά είναι εντελώς διαφορετικά.

Στη μέθοδο αυτή που είναι γνωστή με τον όρο **αναλογία**, υπάρχουν δύο μέρη/σκέλη: Το ένα μέρος αναφέρεται στο περιγραφόμενο αντικείμενο, ενώ το άλλο σε ένα αντικείμενο που παρουσιάζει αναλογίες/ομοιότητες προς αυτό.

Η αναλογία είναι ένας από τους τρόπους με τους οποίους αναπτύσσεται μια παράγραφος.

Στη λογοτεχνία η αναλογία, που αποτελεί μια μορφή αναπτυγμένης παρομοίωσης, άλλοτε είναι φανερή και άλλοτε εύρημα/έμπνευση του συγγραφέα για να διατυπώσει με μεγαλύτερη ενέργεια τη σκέψη του.

Η αλληγορία/παραβολή είναι μια μεταφορική έκφραση, η οποία κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φανερώνουν οι λέξεις της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

ΑΦΗΓΗΣΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ

Αφήγηση είναι μια πράξη επικοινωνίας με την οποία παρουσιάζεται προφορικά ή γραπτά μια σειρά πραγματικών ή πλασματικών γεγονότων. Άρα κάθε αφήγηση ως πράξη επικοινωνίας προϋποθέτει τουλάχιστον δύο πρόσωπα:πομπό-αφηγητή και αποδέκτη της αφήγησης. Ο αφηγητής φροντίζει να δώσει στον αποδέκτη τις απαραίτητες πληροφορίες για τον τόπο, χρόνο, τα πρόσωπα και τα πιθανά αίτια ενός συμβάντος. Η έκταση της αφήγησης ποικίλλει, μπορεί να είναι πολύ εκτεταμένη ή να περιορίζεται σε μια μόνο φράση

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΠΡΑΞΗ

Σε κάθε αφήγηση διακρίνουμε το **αφηγηματικό περιεχόμενο** (γεγονότα-πράξεις προσώπων που συνιστούν μια ιστορία) και την **αφηγηματική πράξη**, δηλ. τον τρόπο που παρουσιάζονται τα γεγονότα από τον αφηγητή. Έτσι μπορούμε να έχουμε δύο αφηγήσεις με κοινό αφηγηματικό περιεχόμενο, στις οποίες όμως τα γεγονότα παρουσιάζονται με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Στις αφηγήσεις που καλύπτουν καθημερινές ανάγκες και μάλιστα σ' αυτές που έχουν επίσημο χαρακτήρα (π.χ. υπηρεσιακή αναφορά), ο συντάκτης κάνει συνήθως μια σύντομη και όσο γίνεται πιο αντικειμενική παρουσίαση των γεγονότων σε χρονολογική σειρά, αποφεύγοντας να εκφράσει τα προσωπικά του αισθήματα.

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΑ ΕΙΔΗ

Υπάρχουν διάφορα είδη αφήγησης που αποβλέπουν το καθένα σε ένα διαφορετικό σκοπό. Η λογοτεχνική και η ιστορική αφήγηση εξυπηρετούν η καθεμιά τους γενικότερους στόχους της λογοτεχνίας και της ιστορίας αντίστοιχα. Υπάρχουν όμως και ορισμένα είδη αφήγησης που καλύπτουν τις καθημερινές ανάγκες της ζωής, π.χ. δημοσιογραφική είδηση, ημερολόγιο, (αυτό)βιογραφικό σημείωμα, υπηρεσιακή αναφορά, μαρτυρική κατάθεση κτλ.

Τα αφηγηματικά είδη μπορούν να ενταχθούν σε δύο βασικές κατηγορίες: στις αφηγήσεις πραγματικών γεγονότων και στις αφηγήσεις πλασματικών γεγονότων.

Μια αφήγηση μπορεί να έχει στόχο να πληροφορήσει την κοινή γνώμη για κάτι, να μεταδώσει προσωπικές εμπειρίες, να προκαλέσει ορισμένες επιθυμητές αντιδράσεις/ενέργειες.

Εγκύκλιος= διαταγή/οδηγία/αναγγελία που κοινοποιείται συγχρόνως σε πολλές αρχές ή πρόσωπα

Κοινοποίηση= επίδοση δημόσιου εγγράφου ή δικογράφου

Υπόμνημα= έγγραφη έκθεση σχετικά με κάποια υπόθεση. Στη νομική ορολογία είναι το έγγραφο από το οποίο διαπιστώνεται ότι κάποια πράξη έγινε στο παρελθόν.

Διάγγελμα= προκήρυξη που εκδίδεται από τον ανώτατο άρχοντα ή την κυβέρνηση μιας χώρας, καθώς και από τους αρχηγούς των πολιτικών κομμάτων ή άλλων οργανώσεων, και απευθύνεται στο σύνολο του λαού και του γνωστοποιεί διαταγές, αποφάσεις κτλ. για ζητήματα μεγάλου ενδιαφέροντος

Ο ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Στις αφηγήσεις πραγματικών γεγονότων συνήθως είναι φανερό ποιος αφηγείται. Στην περίπτωση της λογοτεχνίας όμως τα πράγματα είναι πιο σύνθετα. Ο αφηγητής & ο συγγραφέας είναι δύο διαφορετικά πρόσωπα. Ο συγγραφέας είναι ένα πραγματικό πρόσωπο, ενώ ο αφηγητής είναι ένα πρόσωπο του κειμένου, που υπάρχει μόνο μέσα στο πλαίσιο του πλασματικού λόγου.

Μπορούμε να διακρίνουμε δύο τύπους αφηγητή, ανάλογα με το βαθμό συμμετοχής του στα γεγονότα που αφηγείται:

A) ο αφηγητής συμμετέχει στα γεγονότα είτε ως πρωταγωνιστής είτε ως αυτόπτης μάρτυρας, οπότε στο κείμενο επικρατεί το πρώτο ρηματικό πρόσωπο (π.χ. ο αφηγητής σε μια αυτοβιογραφία ή σε απομνημονεύματα)

B) ο αφηγητής δε μετέχει καθόλου στα γεγονότα, οπότε επικρατεί συνήθως το τρίτο ρηματικό πρόσωπο (π.χ. ο ιστορικός, ο δημοσιογράφος, ο αφηγητής στο ιστορικό μυθιστόρημα)

Η ΟΠΤΙΚΗ ΓΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ

Σε μια αφήγηση δε μπορούμε να συμπεριλάβουμε όλα τα γεγονότα που συνέβησαν. Αναγκαστικά γίνεται μία επιλογή γεγονότων, όπως στην περιγραφή γίνεται επιλογή λεπτομερειών. Η επιλογή αυτή εξαρτάται από την οπτική γωνία του προσώπου που κάνει την αφήγηση, δηλ. είναι ανάλογη με τη γνώση του για τα γεγονότα (άμεση ή έμμεση), τη συναισθηματική του φόρτιση, τον τρόπο που σκέφτεται, το αποτέλεσμα που επιδιώκει κτλ.

Η οπτική γωνία της αφήγησης στη λογοτεχνία αποτελεί μια λογοτεχνική τεχνική. Ο συγγραφέας συνήθως επιλέγει μία από τις δύο δυνατότητες αφηγηματικής σκοπιάς:

A) αφήγηση με **μηδενική εστίαση**: πρόκειται για αφήγηση χωρίς συγκεκριμένη οπτική γωνία από έναν παντογνώστη αφηγητή.

Β) αφήγηση με **εσωτερική εστίαση**: πρόκειται για αφήγηση από την οπτική γωνία ενός προσώπου, με περιορισμένη γνώση στα όριά του

Στην πρώτη περίπτωση ο αφηγητής γνωρίζει τα πάντα για τα πρόσωπα της αφήγησης, ακόμα και τις πιο μύχιες σκέψεις τους. Θα λέγαμε λοιπόν για έναν αφηγητή-Θεό που βλέπει τον κόσμο από παντού, όχι από ένα συγκεκριμένο σημείο, και επομένως η απόλυτη γνώση του ισοδυναμεί με έλλειψη συγκεκριμένης οπτικής γωνίας (εστίαση μηδέν). Αντίθετα, στη δεύτερη περίπτωση έχουμε αφήγηση από την οπτική γωνία ενός προσώπου (εσωτερική εστίαση), από έναν «αφηγητή-άνθρωπο», που σε αντίθεση με τον «αφηγητή-Θεό» έχει γνώση περιορισμένη στις ανθρώπινες δυνατότητες.

Πολύ συχνά ο συγγραφέας αξιοποιεί στο ίδιο έργο και τις δύο δυνατότητες αφηγηματικής σκοπιάς, μεταβάλλοντας την οπτική γωνία και τον αφηγητή σε διάφορα μέρη της αφήγησης, ανάλογα με το τι θέλει να μεταδώσει κάθε φορά στον αναγνώστη.

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ

Ο συγγραφέας/αφηγητής επιλέγει, ανάλογα με την οπτική του γωνία, τα γεγονότα που θα αποτελέσουν το υλικό της αφήγησής του. Το υλικό αυτό μπορεί να το παρουσιάζει με δυο αφηγηματικούς τρόπους: την αφήγηση και το διάλογο. Στην αφήγηση διηγείται ο ίδιος τα γεγονότα και μεταδίδει με πλάγιο τρόπο τα λεγόμενα των ηρώων του. Στο διάλογο δίνει το λόγο στους ήρωές του, δείχνοντας έτσι τα γεγονότα να συμβαίνουν. Η εναλλαγή και ο συνδυασμός αυτών των δύο αφηγηματικών τρόπων δίνουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της κάθε αφήγησης.

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Βασικό στοιχείο της αφήγησης είναι ο χρόνος. Με βάση το δεδομένο ότι η αφήγηση είναι μια πράξη επικοινωνίας, στην οποία ο πομπός είναι το πρόσωπο που αφηγείται, μπορούμε να διακρίνουμε τους εξής χρόνους:

- το χρόνο του πομπού (δηλ. την εποχή κατά την οποία ζει ο πομπός και ειδικότερα τη χρονική στιγμή κατά την οποία στέλνει το μήνυμά του),

- το χρόνο του δέκτη (δηλ. την εποχή κατά την οποία ζει ο δέκτης και ιδιαίτερα τη χρονική στιγμή κατά την οποία δέχεται το μήνυμα)

- το χρόνο των γεγονότων (δηλ. την εποχή/χρονική στιγμή) κατά την οποία διαδραματίζονται τα γεγονότα της αφήγησης).

Σε μια αφήγηση πραγματικών γεγονότων ο χρόνος του πομπού είναι πάντα μεταγενέστερος από το χρόνο των γεγονότων, δηλ. πρώτα συμβαίνουν τα γεγονότα και μετά κάποιος τα αφηγείται. Το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μπορεί να επεκτείνεται σε λίγες στιγμές/ώρες, σε μια ολόκληρη ζωή, ακόμη και σε αιώνες.

Σε μια αφήγηση πλαστών γεγονότων ο χρόνος του πομπού μπορεί να είναι και προγενέστερος από το χρόνο των γεγονότων, δηλ. ο πομπός αφηγείται γεγονότα που θα συμβούν στο μέλλον.

Οι παραπάνω χρόνοι μπορούν να θεωρηθούν **εξωτερικοί/εξωκειμενικοί** σε σχέση με την αφήγηση. Υπάρχουν και δύο **εσωτερικοί/εσωκειμενικοί** χρόνοι, ο χρόνος της ιστορίας και ο χρόνος της αφήγησης.

Χρόνο της ιστορίας ονομάζουμε το χρόνο μέσα στον οποίο εκτυλίσσονται τα γεγονότα που συνιστούν την ιστορία (story) της αφήγησης. Με το χρόνο αυτό εννοούμε τη φυσική διαδοχή των γεγονότων. Ο χρόνος της ιστορίας παρουσιάζεται στην αφήγηση με διάφορους τρόπους και έτσι προκύπτει ο χρόνος της αφήγησης.

Ο χρόνος της αφήγησης γενικά δε συμπίπτει με το χρόνο της ιστορίας. Τα γεγονότα παρουσιάζονται στην αφήγηση με διαφορετική χρονική σειρά, διάρκεια και συχνότητα απ' ό,τι διαδραματίζονται στην ιστορία.

Αν συγκρίνουμε το χρόνο της αφήγησης με το χρόνο της ιστορίας ως προς τη χρονική σειρά, παρατηρούμε ότι, ενώ τα γεγονότα διαδέχονται το ένα το άλλο σε μια χρονική ακολουθία, ο αφηγητής συχνά παραβιάζει τη χρονική σειρά και προκύπτουν οι λεγόμενες αναχρονίες. Δηλ. άλλοτε κάνει αναδρομικές αφηγήσεις, που αναφέρονται σε γεγονότα προγενέστερα από το σημείο της ιστορίας στο οποίο βρισκόμαστε σε μια δεδομένη στιγμή και άλλοτε κάνει πρόδρομες αφηγήσεις, που αφηγούνται εκ των προτέρων γεγονότα που θα διαδραματιστούν αργότερα.

Συγκρίνοντας το χρόνο της αφήγησης με το χρόνο της ιστορίας ως προς τη διάρκεια, μπορούμε να διακρίνουμε τις εξής περιπτώσεις:

A) Ο χρόνος της αφήγησης έχει μικρότερη διάρκεια από το χρόνο της ιστορίας, όταν ο αφηγητής συμπυκνώνει το χρόνο και παρουσιάζει συνοπτικά, ακόμα και σε μια φράση, ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Έτσι επιταχύνεται ο ρυθμός της αφήγησης.

B) Ο χρόνος της αφήγησης έχει μεγαλύτερη διάρκεια από το χρόνο της ιστορίας, όταν ο αφηγητής απλώνει/παρατείνει το χρόνο και

παρουσιάζει αναλυτικά, ορισμένες φορές και σε πολλές σελίδες, ένα γεγονός που διαρκεί ελάχιστες στιγμές. Έτσι επιβραδύνεται ο ρυθμός της αφήγησης. Εννοείται ότι η συμπύκνωση και το άπλωμα του χρόνου εξαρτώνται από την ιεράρχηση των γεγονότων και άρα από το σκοπό της αφήγησης. Με την παράταση της χρονικής διάρκειας ο αφηγητής εστιάζει την προσοχή του αναγνώστη σε αυτά που θεωρεί περισσότερο σημαντικά.

Γ) Ο χρόνος της αφήγησης έχει την ίδια διάρκεια με το χρόνο της ιστορίας, όποτε έχουμε τη λεγόμενη «σκηνή», που συχνά είναι διαλογική.

Ο χρόνος της αφήγησης μπορεί να διαφέρει από τον πραγματικό χρόνο ως προς τη συχνότητα. Π.χ. υπάρχει περίπτωση ένα γεγονός που συνέβη μια φορά να παρουσιάζεται στην αφήγηση περισσότερες από μια φορές. Στην περίπτωση αυτή δεν έχουμε πανομοιότυπη επανάληψη. Παρουσιάζεται επανειλημμένα το ίδιο γεγονός, αφηγημένο όμως κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο, ύφος, προοπτική.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

Η περιγραφή απεικονίζει με το λόγο τα βασικά γνώρισμα ενός αντικειμένου. Το αντικείμενο αυτό παρουσιάζεται στατικά μέσα στο χώρο, ενώ ο χρόνος φαίνεται να έχει παγώσει. Αυτό συμβαίνει ακόμη και στην περίπτωση ενός κινούμενου αντικειμένου, όποτε η περιγραφή απεικονίζει το αντικείμενο που κινείται και όχι την ενέργεια της κίνησης με τα αίτια και τις συνέπειες της. Αντίθετα στην αφήγηση ένα πρόσωπο/πράγμα/ομάδα/θεσμός/ιδέα παρουσιάζεται δυναμικά καθώς ενεργεί, κινείται ή μεταβάλλεται μέσα στο χρόνο. Άρα η αφήγηση σχετίζεται με την εξέλιξη των γεγονότων και αναφέρεται στις αιτίες και τα αποτελέσματά τους. Συμπερασματικά, η περιγραφή ανήκει στα στατικά στοιχεία ενός κειμένου, ενώ η αφήγηση στα δυναμικά, αφού η πρώτη μας δίνει πληροφορίες σχετικά με το «είναι» και η δεύτερη με το «γίνεσθαι» των πραγμάτων.

Η διάκριση ανάμεσα στην περιγραφή και στην αφήγηση δεν είναι απόλυτη. Πολλές φορές τα όρια συγχέονται. Π.χ. στην περιγραφή της λειτουργίας μιας μηχανής/διαδικασίας. Στην περίπτωση αυτή μολονότι έχουμε μια σειρά από πράξεις/ενέργειες, μπορούμε να μιλήσουμε για περιγραφή και όχι για αφήγηση, επειδή οι ενέργειες αυτές είναι επαναλαμβανόμενες και επομένως αποτελούν σταθερά γνώρισμα του αντικειμένου της περιγραφής.

Η περιγραφή μέσα στην αφήγηση:

Η αφήγηση και η περιγραφή συνδέονται στενά. Μπορούν να συνυπάρχουν στο ίδιο κείμενο ή ακόμα και στην ίδια περίοδο. Όταν ο συγγραφέας παρεμβάλει μια περιγραφή σε ένα αφηγηματικό κείμενο επιδιώκει ορισμένους στόχους:

A) να σκιαγραφήσει τα πρόσωπα, να στήσει το σκηνικό της δράσης και γενικά να φωτίσει την αφήγηση με διάφορες άμεσες/έμμεσες πληροφορίες.

B) να πετύχει τη μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο.

Γ) να προκαλέσει αγωνία και αναμονή στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης, αφού με την περιγραφή φαίνεται ότι σταματάει ο αφηγηματικός χρόνος.

Δ) να προσφέρει αισθητική απόλαυση στον αναγνώστη.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Μια σειρά προτάσεων αποτελούν κείμενο, μόνο όταν υπάρχει συνοχή μέσα στις προτάσεις και ανάμεσα σε αυτές, όταν δηλ. η ερμηνεία/κατανόηση ενός στοιχείου της πρότασης εξαρτάται από την ερμηνεία κάποιου άλλου, στο οποίο αναγκαστικά καταφεύγει κανείς για μια αποτελεσματική ανάγνωση του κειμένου. Στην περίπτωση αυτή υφαινόνται/διαπλέκονται τα νοήματα και οι προτάσεις αποτελούν ένα συνεκτικό σύνολο/κείμενο. Τη συνοχή την πετυχαίνουμε όταν με τους κατάλληλους τρόπους μεταβαίνουμε φυσικά και λογικά από τη μια λέξη στην άλλη, από τη μια πρόταση ή περίοδο ή παράγραφο στην άλλη χωρίς κενά και χάσματα.

Τέτοιοι τρόποι είναι:

α) η χρήση διαρθρωτικών λέξεων & εκφράσεων, που σηματοδοτούν καθαρά τις σχέσεις συνοχής:

-δηλαδή, με άλλα λόγια κτλ. (εισάγουν επεξήγηση)

-αν και, εν τούτοις, εξάλλου, άλλωστε, ωστόσο, αντίθετα (αντιθέτουν)

και, επίσης, πρώτο, δεύτερο κτλ. (προσθέτουν)

-επομένως, συνεπώς, λοιπόν κτλ. (δηλώνουν συμπέρασμα)

-έπειτα, αργότερα, όταν κτλ. (δηλώνουν χρονικές σχέσεις)

β) η επανάληψη μιας λέξης/φράσης

γ) η παράλειψη μιας λέξης/φράσης που ήδη αναφέρθηκε

δ) η αντικατάσταση μιας λέξης με αντωνυμία, με επίρρημα, με άλλη συνώνυμη λέξη

ε) η χρήση συνυπώνυμων και υπερώνυμων λέξεων

στ) η χρήση του όλου και των μερών του

ζ) η χρήση γενικότερου όρου

η) η χρήση λέξεων που ανήκουν στον ίδιο χώρο και παρουσιάζουν νοηματική συγγένεια

Η συνοχή επιτυγχάνεται ακόμη, όταν το ύφος του κειμένου, το οποίο είναι ανάλογο με τον επιδιωκόμενο σκοπό, διατηρείται ενιαίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Το χρονογράφημα είναι είδος έντεχνου πεζού λόγου με λογοτεχνική συχνά χροιά, δηλ. δημοσιεύεται σε εφημερίδες και περιοδικά, κυρίως σε εφημερίδες, αν και στην Ελλάδα ξεκίνησε από τα περιοδικά. Πρόθεσή του είναι να σχολιάσει την επικαιρότητα της κοινωνικής/πολιτικής ζωής. Κινείται δηλ. σε κάθε κατεύθυνση και αγκαλιάζει κάθε μορφή ζωής που παρουσιάζει ευρύτερο ενδιαφέρον. Κατά πάγια συνήθεια είναι σύντομο κείμενο ευχάριστο και καλύπτει συγκεκριμένη στήλη στην εφημερίδα/περιοδικό. Γράφεται σε τόνο εύθυμο, χαριτωμένο, χιουμοριστικό, κάποτε επικριτικό, δηκτικό, συχνά ειρωνικό, παραινετικό, έμμεσα ή άμεσα διδακτικό & παιδαγωγικό. Αυτά σημαίνουν ότι συστεγάζει αρμονικά τη χάρη και τη σκωπτικότητα, την ευφυολογία και τον κριτικό στοχασμό, την αφηγηματική ροή και τη διδακτική πρακτική, την ειρωνική διάθεση και τη σοβαρή πρόθεση. Με την ποικιλία των θεμάτων του & των τρόπων με τους οποίους γράφεται εξασφαλίζει όλες τις προϋποθέσεις μιας φιλικής, ευχάριστης και τακτικής επικοινωνίας χρονογράφου-κοινού.

Ο γνωστός χρονογράφος Σπύρος Μελάς ονόμαζε «θεματοπραγματευτές» απλούς ανθρώπους του περιβάλλοντός του, οι οποίοι του υποδείκνυαν θέματα για χρονογραφική πραγμάτευση.

Τα θέματα ο χρονογράφος τα αντλεί από την επικαιρότητα, την οποία και σχολιάζει. Σκοπός του χρονογράφου είναι να ωφελήσει την κοινωνική ομάδα, στην οποία απευθύνεται: να υποδείξει, να συμβουλέψει, να διδάξει/διαπαιδαγωγήσει, να συμβάλει στη διάπλαση της κοινωνίας –και όλα αυτά και άλλα (το χρονογράφημα υπερβαίνει κάθε φραγμό) επιδιώκει να τα πραγματοποιήσει με τρόπο ευχάριστο & καυστικό.

ο ύφος του παρουσιάζεται με τόσες παραλλαγές όσα και τα χρονογραφήματα. Συνήθως είναι κοφτό, λιτό, ζωντανό. Το ύφος αυτό προτιμά τον μικροπερίοδο λόγο, που σημαίνει: μικρές

προτάσεις & περιόδους, παρατακτική σύνδεση ή ασύνδετο σχήμα. Το ύφος είναι πολύ κοντά στον προφορικό λόγο: παραλείπεται το ρήμα ή το όνομα. Οι δομές του προφορικού λόγου αξιοποιούνται με τον καλύτερο τρόπο, η δραματοποίηση έχει κυρίαρχο ρόλο. Πάντως η γλαφυρότητα και η λιτότητα αποτελούν σταθερά γνωρίσματα του χρονογραφήματος.

Το χρονογράφημα είναι είδος έντεχνου πεζού λόγου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι και λογοτεχνικό είδος. Κάποτε εισχωρεί στο χώρο της λογοτεχνίας, κάποτε όχι, παραμένοντας στην περιοχή της δημοσιογραφίας. Η σύνθεσή του έχει τα γνωρίσματα του ατημέλητου λόγου που κατασκευάζεται γρήγορα, για να υπηρετήσει εφήμερες ανάγκες του πιο γρήγορου/πρόχειρου, ρευστού εντύπου, δηλ. της εφημερίδας.

Δεν είναι λίγοι οι χρονογράφοι που χτίζουν τα χρονογραφήματά τους με λογοτεχνική χάρη. Ο Νιρβάνας γράφει «είτε είδος λογοτεχνικό είτε παραλογοτεχνικό, το χρονογράφημα έχει το δικαίωμα να παρίσταται στο νάρθηκα τουλάχιστον του ναού της τέχνης».

Ιδιαιτεράματα

ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΚΥΚΛΟΙ

ΕΚΦΡΑΣΗ ΕΚΘΕΣΗ Α ΛΥΚΕΙΟΥ

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ορισμός

Γλώσσα είναι ο συμβατός κώδικας επικοινωνίας, αποτελούμενος από σύνολο σημείων στηριγμένων πάνω σε αρχές και κανόνες, τον οποίο χρησιμοποιούν τα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας, προκειμένου να επικοινωνήσουν μεταξύ τους.

Χαρακτηριστικά

- Η απεραντοσύνη
- Η πολυμορφία
- Η παντοδυναμία
- Μέσο έκφρασης

ΒΑΣΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΘΟΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

Οικογένεια

Είναι το πρώτο, και γι' αυτό καθοριστικό γλωσσικό περιβάλλον με το ποίο έρχεται ο άνθρωπος σε επαφή. Το παιδί μιμείται ταυτίζεται με τη γλωσσική συμπεριφορά των γονέων και συγγενών. Το γλωσσικό επίπεδό τους και οι ανάλογες παρεμβάσεις τους (η επαφή με βιβλία, ο έλεγχος τηλεοπτικών προγραμμάτων που παρακολουθεί το παιδί) καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη γλωσσική ικανότητα των παιδιών.

Σχολείο

Παρέχει συστηματική, μεθοδική, από ειδικευμένο προσωπικό, με επιστημονική και κρατική υποστήριξη, με εποπτικά μέσα (βιβλία

κ.ά.) γλωσσική διδασκαλία. Στο σχολείο το παιδί θα διδαχτεί ουσιαστικά και το γραπτό λόγο. Παράλληλα θα επηρεαστεί γλωσσικά και από τους συμμαθητές του.

MME:

Ο λόγος των ηρώων παιδικών εκπομπών, των παρουσιαστών και δημοσιογράφων, ιδίως τηλεοπτικών, καθορίζει γλωσσικά το σύγχρονο άνθρωπο (αν σκεφτούμε μάλιστα ότι 3,30+ ώρες είναι η ημερήσια τηλεθέαση στη χώρα μας)

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Κοινωνικά

Κοινωνικοποιεί τον άνθρωπο (ανάπτυξη διαλόγου, σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων)

Πολιτικά

Αναπτύσσει την πολιτική του συνείδηση (ανάπτυξη διαλόγου, πολιτικής σκέψης)

Πνευματικά

Συμβάλλει στην πνευματική του ανάπτυξη (διάδοση πληροφοριών, μετάδοση γνώσεων)

Ψυχολογικά

Μέσο έκφρασης συναισθημάτων

Ηθικά

Διαμορφώνει ηθικές αξίες

Εθνικά

Μεταδίδει και διατηρεί την εθνική κληρονομιά

ΓΛΩΣΣΟΜΑΘΕΙΑ

Ορισμός

Γλωσσομάθεια είναι η γνώση μιας ή περισσότερων ξένων γλωσσών.

Η σημασία της

Η γλωσσομάθεια συμβάλλει στην πνευματική καλλιέργεια του ατόμου:

- Η μελέτη μιας ξένης γλώσσας δημιουργεί νέους ορίζοντες στον πνευματικό κόσμο. Τα εκφραστικά μέσα, ο λεξιλογικός πλούτος διευρύνουν το γνωστικό πεδίο και εμπλουτίζουν τη σκέψη.
- Παράλληλα, η εκμάθηση της γραμματικό-συντακτικής δομής μιας άλλης γλώσσας και η σχετικές ασκήσεις αναπτύσσουν την κριτική ικανότητα του μαθητή.

Η γνώση ξένων γλωσσών καθίσταται αναγκαία για την αναβάθμιση του μορφωτικού επιπέδου ενός νέου, γιατί:

- η σύνθεση μιας επιστημονικής εργασίας (όπως η πτυχιακή, η μεταπτυχιακή, η διατριβή κ.λπ.) απαιτεί την αξιοποίηση της διεθνούς βιβλιογραφίας.
- η φοίτηση σε πανεπιστημιακά ιδρύματα του εξωτερικού προϋποθέτει την ουσιαστική γνώση ξένης γλώσσας.
- παράλληλα, η γνώση μιας άλλης γλώσσας παρέχει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να γνωρίσει καλύτερα την εθνική του γλώσσα, με τη συγκριτική εξέταση και τη συνειδητοποίηση της μοναδικότητας.

Η γνώση μιας ξένης γλώσσας διευρύνει τις επαγγελματικές δυνατότητες του ατόμου:

- παρέχει στον επαγγελματία τη δυνατότητα να παρακολουθεί σεμινάρια σε διεθνείς συναντήσεις που αφορούν την πληρέστερη κατάρτιση του στο αντικείμενο της απασχόλησης του. Ευνοεί την απρόσκοπτη επαγγελματική επαφή και διευρύνει το πλαίσιο των συναλλαγών, ιδιαίτερα στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης.

- η επαρκής γνώση μιας ξένης γλώσσας συνιστά αναγκαίο επαγγελματικό εφόδιο, για να αναλάβει το άτομο μια εργασιακή θέση ή να ανελιχθεί στον τομέα της απασχόλησης του.
- προσφέρει νέες θέσεις εργασίας. Δημιουργεί μια σειρά επαγγελμάτων, όπως δασκάλους ξένων γλωσσών.

Η γλωσσομάθεια ευνοεί τη βαθύτερη επικοινωνία μεταξύ των λαών και διαμορφώνει πνεύμα οικουμενικής συνείδησης:

- με την άμεση πληροφόρηση αποτρέπεται οποιαδήποτε παραμόρφωση της πραγματικότητας και διαμορφώνεται μια σφαιρική άποψη, που αντιστοιχεί περισσότερο στην αλήθεια.
- ο άνθρωπος μπορεί να έχει μια ουσιαστική επαφή με τον τρόπο σκέψης, τη νοοτροπία, την ευρύτερη κουλτούρα ενός λαού. Η επαφή αυτή τον βοηθά να απαλλαγεί από προκαταλήψεις και προϊδεασμούς.
- Το άτομο μπορεί να εντρυφήσει στις πτυχές της ιστορίας, της λογοτεχνίας και, ευρύτερα, του πολιτισμού των άλλων λαών .

Εμπλουτίζει την αισθητική του με στοιχεία από την καλλιτεχνική δημιουργία των άλλων λαών και διευρύνει τις ψυχαγωγικές επιλογές, γιατί με την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας ο άνθρωπος μπορεί να:

- απολαμβάνει με άμεσο τρόπο -χωρίς την, ενδεχομένως, παραμορφωτική διαμεσολάβηση του μεταφραστή- την καλλιτεχνική δημιουργία αλλόγλωσσων χωρών (τραγούδι, κινηματογράφος, λογοτεχνική παραγωγή κ.λ.π.)
- κατανοεί την αισθητική ιδιαιτερότητα του εθνικού πολιτισμού και τα στοιχεία που τον διαφοροποιούν

Η γλωσσομάθεια επιδρά ευεργετικά στην ψυχολογία του ανθρώπου:

- τονώνει την αυτοπεποίθηση του η συνείδηση πως μπορεί, χωρίς συμπλέγματα κατωτερότητας, να επικοινωνεί και να

συναλλάσσεται απρόσκοπτα και ισότιμα με τους πολίτες άλλων χωρών.

- αντιμετωπίζει με μεγαλύτερη αισιοδοξία το επαγγελματικό του μέλλον, γιατί διαθέτει το εφόδιο μιας ξένης γλώσσας, που θεωρείται απαραίτητο προσόν στο ιδιαίτερα ανταγωνιστικό εργασιακό περιβάλλον της εποχής μας.
- η ανάπτυξη του τουρισμού και η καθιέρωση των ταξιδιών ως μέσου ψυχαγωγίας επιβάλλουν τη γνώση των ξένων γλωσσών, για να είναι δυνατή η επικοινωνία με τους άλλους λαούς.
- συμβάλλει στην ανάπτυξη της οικονομίας. Επιτρέπει το άνοιγμα των αγορών, τη μεγιστοποίηση της παραγωγής, τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, λόγω του οικονομικού ανταγωνισμού. Δημιουργείται μια παγκόσμια αγορά.
- το άτομο εμπλουτίζει τις αξίες του, προωθεί την ειρήνη και τη δημοκρατία
- η παγκοσμιοποίηση της ζωής, απαιτεί επιστημονική, επαγγελματική και οικονομική διεθνή ενημέρωση.

Αρνητικά της γλωσσομάθειας

- Η ανάλωση μεγάλου χρόνου για την εκμάθηση ξένων γλωσσών σε βάρος της καλλιέργειας της εθνικής γλώσσας.
- Η συμπλεγματική διάθεση που μπορεί να δημιουργηθεί από τις κυριαρχούσες γλώσσες, όπως είναι σήμερα η αγγλική. Μια τέτοια διάθεση προκαλεί την ξενομανία και το μιμητισμό.
- Ο κίνδυνος αλλοτρίωσης της εγχώριας γλώσσας, όταν σε ορισμένες εκφράσεις υποκαθίσταται από ξενικούς όρους, ενώ υπάρχουν αντίστοιχοι στη γλώσσα μας.
- Η γλώσσα κάθε λαού είναι φορέας του πολιτισμού του. Επομένως, υπάρχει ο κίνδυνος έμμεσης και άκριτης/υποσυνείδητης υιοθέτησης των αξιών, των αντιλήψεων, της νοοτροπίας κ.λ.π. ενός άλλου πολιτισμού, που μπορεί να

οδηγήσει όχι μόνο στη γλωσσική αλλά και στην πολιτιστική παραμόρφωση μιας χώρας.

Η γλωσσομάθεια είναι αναγκαία σε έναν Έλληνα, γιατί:

- Η χώρα μας είναι πληθυσμιακά μικρή.
- Οι Έλληνες ταξιδεύουν συχνά σε ξένες χώρες.
- Η βιβλιογραφία μας δεν είναι αρκετά αναπτυγμένη και, επομένως, ο μελετητής είναι ανάγκη να χρησιμοποιεί ξένη βιβλιογραφία για την επιστημονική του κατάρτιση.

Για τους ανθρώπους που ζουν και εργάζονται σε ξένη χώρα, η εκμάθηση της γλώσσας της είναι ιδιαίτερα αναγκαία, γιατί:

- Διευκολύνει την εύρεση ή την επιλογή μιας καλύτερης εργασίας.
- Βοηθά την ενσωμάτωση τους στη νέα κοινωνική πραγματικότητα.
- Ευνοεί την επαφή τους με τον πνευματικό πολιτισμό της ξένης χώρας.

ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ

Ορισμός

Αναλφαβητισμός είναι η αδυναμία του ατόμου να γράφει, να διαβάζει και να κατανοεί το περιεχόμενο ενός απλού κειμένου.

Διακρίνεται σε:

- πλήρη (οργανικό) αναλφαβητισμό: πλήρης άγνοια ανάγνωσης και γραφής
- μερικό (λειτουργικό) αναλφαβητισμό: ικανότητα ανάγνωσης αλλά όχι και γραφής.

Αίτια του φαινομένου

- Η οικονομική ανέχεια, η φτώχεια αποτελούν την κύρια αιτία: η ανάγκη για βιοπορισμό εξαναγκάζει τα παιδιά φτωχών οικογενειών να εργάζονται, με συνέπεια να αδυνατούν να φοιτήσουν στον εκπαιδευτικό θεσμό.
- Η πολιτεία δε διασφαλίζει για τις ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις τις απαιτούμενες προϋποθέσεις.
- Οι πολιτικές σκοπιμότητες γιατί:
 - τα ανελεύθερα και αντιδημοκρατικά καθεστώτα επιβιώνουν όταν οι πολίτες, λόγω του χαμηλού μορφωτικού τους επιπέδου, γίνονται εύκολα αντικείμενο εκμετάλλευσης και πολιτικής χειραγώγησης.
 - οι αναλφάβητοι εξυπηρετούν τα αντιδημοκρατικά πολιτεύματα, γιατί δεν αναπτύσσουν την αναγκαία κριτική ικανότητα και υγιή πολιτική συνείδηση, με αποτέλεσμα να οπαδοποιούνται και να μεταβάλλονται σε άβουλα, μαζοποιημένα άτομα.
- Οι προκλητικές κοινωνικές ανισότητες καθιστούν ουτοπικό το δικαίωμα της μόρφωσης και της εξασφάλισης ίσων

εκπαιδευτικών ευκαιριών για τις μη προνομιούχες ομάδες του πληθυσμού.

- Η ανισότητα των δύο φύλων και οι σχετικές προκαταλήψεις στέρησαν από τη γυναίκα τη δυνατότητα να δεχτεί τις ευεργετικές επιδράσεις της παιδείας.
- Η πολιτεία δεν προνοεί για την εξασφάλιση των αναγκών προϋποθέσεων:
 - αδιαφορεί για την κατάρτιση προγραμμάτων λαϊκής επιμόρφωσης
 - δεν επεκτείνει την ίδρυση ειδικών σχολείων για τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες που αδυνατούν να παρακολουθήσουν το ρυθμό μάθησης των άλλων σχολείων.
- Οι μη ομαλές ιστορικές και πολιτικές περίοδοι συμβάλλουν στη δημιουργία του προβλήματος:
 - οι διαρκείς πόλεμοι (στην περίοδο της κατοχής και του εμφυλίου στη χώρα μας)
 - οι ανώμαλες πολιτικές καταστάσεις (όπως οι δικτατορίες)
- Οι δυσπρόσιτες περιοχές (ορεινές, απομακρυσμένες από τα αστικά και ημιαστικά κέντρα) δυσχεραίνουν τη μετάβαση του μαθητικού πληθυσμού στην έδρα των σχολείων.

Συνέπειες

Για το άτομο

- Προκαλεί σοβαρές δυσχέρειες στην εύρεση εργασίας και οδηγεί στην υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου.
- Οι αυξημένες απαιτήσεις στη σύγχρονη εργασία οδηγούν τους αναλφάβητους στην ανεργία ή στην υποπασχόληση.
- Επιφέρει τον πνευματικό σκοταδισμό, καθιστά τον άνθρωπο δέσμιο προλήψεων, δεισιδαιμονιών, ιδεοληψιών και προκαταλήψεων, αδύναμο να προσεγγίσει με τη λογική την πραγματικότητα.
- Μετατρέπει το άτομο σε έρμαιο των ισχυρών και των επιτηδείων και του στερεί την εσωτερική του ελευθερία.

Ο αναλφαβητισμός επηρεάζει αρνητικά τον ψυχισμό του ανθρώπου:

- το αναλφάβητο άτομο διακατέχεται συχνά από αισθήματα μειονεξίας, κατωτερότητας και ανασφάλεια.
- Η έλλειψη αυτοπεποίθησης του στερεί τη διάθεση να αναλάβει πρωτοβουλίες και να διαδραματίσει αυτόνομο και πρωταγωνιστικό ρόλο.
- Η άγνοια ή η ανεπαρκής γνώση του γλωσσικού κώδικα δυσχεραίνει την ανάπτυξη ευρύτερων διαπροσωπικών σχέσεων - με άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου- και στενεύει τον κύκλο των συναναστροφών του.
- Παρακωλύεται η ουσιαστική του συμμετοχή στο κοινωνικό-πολιτικό γίγνεσθαι, γιατί ο αναλφάβητος αδυνατεί να ενημερωθεί ορθά για τις εξελίξεις, να κατανοήσει το περιεχόμενο των πολιτικών προγραμμάτων και, κατά συνέπεια, δυσκολεύεται να διαμορφώσει υγιή πολιτική συνείδηση.

- Η ψήφος του εύκολα αποσπάται με τη δημαγωγία, την υποσχესιολογία και το λαϊκισμό από επιτήδειους πολιτικούς.
- Ο ίδιος εύκολα οπαδοποιείται και λειτουργεί ως κομματικό εξάρτημα.
- Η αδυναμία του να κατανοήσει το περιεχόμενο των λέξεων δεν του δίνει τη δυνατότητα να καταλάβει τον παραπλανητικό πολιτικό λόγο, με συνέπεια εύκολα να πέφτει θύμα κομματικής προπαγάνδας.

Για την κοινωνία

- Ο αναλφαβητισμός δυσχεραίνει την οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας.
- Τα αναλφάβητα άτομα στερούνται την αναγκαία τεχνογνωσία, δεν είναι εξειδικευμένα ούτε ενημερωμένα για τις τεχνολογικές εξελίξεις
- Ένας λαός, επομένως, δεν μπορεί να ανταγωνιστεί τις αναπτυγμένες χώρες και κινδυνεύει σε συνθήκες μάλιστα παγκοσμιοποίησης της οικονομίας- να οδηγηθεί σε οικονομική υποτέλεια.

Κοινωνικός τομέας

- Ο αναλφαβητισμός ευνοεί την εμφάνιση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας. Η άκριτη προσκόλληση σε ιδεολογίες, η εύκολη οπαδοποίηση του αναλφάβητου, η συμμετοχή του σε εκδηλώσεις φανατισμού μπορεί να τον παρασύρουν σε αντικοινωνική συμπεριφορά.
- Τα αναλφάβητα άτομα αδυνατούν να συμβάλλουν στην αναβάθμιση των θεσμών, να συμμετάσχουν στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων.

Πολιτικός τομέας

- Δεν ευνοείται η ορθή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

- Ο αναλφαβητισμός δυσχεραίνει τις δημοκρατικές διαδικασίες, αφού τα αναλφάβητα άτομα δεν μπορούν να συμβάλλουν εποικοδομητικά στην ομαλή λειτουργία των πολιτικών θεσμών, συμμετέχοντας στις συλλογικές δραστηριότητες.
- Οι αναλφάβητοι γίνονται εύκολα θύματα δημαγωγικής πολιτικής, δεν κατανοούν ούτε αξιολογούν πολιτικά προγράμματα.
- Δεν μπορούν να επιλέξουν αξιοκρατικά τους πολιτικούς εκπροσώπους.

Εθνικός τομέας

Στον εθνικό τομέα οι αναλφάβητοι μπορεί να οδηγηθούν σε ακραίες αντιλήψεις. Αδυνατούν να κατανοήσουν τις έννοιες του πατριωτισμού και του εθνικισμού και να απαλλαγούν από προκαταλήψεις απέναντι σε άλλους λαούς.

Πολιτιστικός / διεθνιστικός τομέας

Οι χώρες με υψηλό δείκτη αναλφαβητισμού δεν μπορούν να διαφυλάξουν τις πολιτιστικές τους αξίες:

- κινδυνεύουν με πολιτιστική αλλοτρίωση, γιατί αγνοούν τα στοιχεία της ταυτότητας τους και το βαθύτερο περιεχόμενο τους και καθίστανται, συχνά, άκριτα δεκτικοί σε ξενικές επιδράσεις και εκμοντερνισμούς.
- συχνά διακατέχονται από πνεύμα προοδοπληξίας (άκριτης αποδοχής των νεότερων στοιχείων του πολιτισμού) ή προγονοπληξίας (άκριτης προσκόλλησης σε όλα τα πολιτιστικά στοιχεία του παρελθόντος).

Προτάσεις αντιμετώπισης του αναλφαριθμού

- Ο πολίτης πρέπει να συνειδητοποιήσει την αξία της παιδείας και να επιδιώξει την αυτομόρφωση ή την παρακολούθηση προγραμμάτων της παιδείας για όλα τα άτομα.
- Κατοχύρωση του δικαιώματος της παιδείας για όλα τα άτομα ανεξαρτήτως φυλής, φύλου, κοινωνικής καταγωγής, οικονομικής κατάστασης ή γεωγραφικής περιοχής.
- Ιδιαίτερη μέριμνα να δοθεί στις απομακρυσμένες περιοχές όπου η πρόσβαση των παιδιών στα σχολεία είναι δυσχερής.
- Η πολιτεία να υποστηρίξει οικονομικά τις οικογένειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης, ώστε να αποδεσμεύσει τα νεαρά μέλη της από κάθε απασχόληση.
- Να καταρτιστούν ειδικά προγράμματα και να δημιουργηθούν νέοι θεσμοί, όπως:
 - μονάδες λαϊκής επιμόρφωσης
 - κέντρα αναλφάβητων
 - περισσότερα νυκτερινά σχολεία, για να φοιτούν πιο πολλοί εργαζόμενοι
 - δημιουργία ειδικών σχολείων για παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες
- Αξιοποίηση των ΜΜΕ για παροχή εκλαϊκευμένης γνώσης.
- Αναβάθμιση του ρόλου του ΟΗΕ για την αντιμετώπιση του προβλήματος κυρίως στις τριτοκοσμικές χώρες.
- Αναπροσανατολισμός του εκπαιδευτικού θεσμού, αναφορικά με το περιεχόμενο και τις μεθόδους λειτουργίας του.
- Η μάθηση δε σημαίνει αποστήθιση αλλά δυνατότητα κριτικής προσέγγισης της γνώσης.
- Να καλλιεργηθεί η κριτική ικανότητα :

- συγγραφή κατάλληλων εγχειριδίων, ώστε να αποκτήσουν οι μαθητές ολοκληρωμένη εικόνα για το αντικείμενο γνώσης
- πρόγραμμα που να περιλαμβάνει εργασίες, ατομικές και ομαδικές, ώστε να καλλιεργηθεί η αυτενέργεια
- διάλογος, ως μέσο προσέγγισης της αλήθειας και όχι απλώς πληροφορική μετάδοση γνώσεων
- όχι δασκαλοκεντρισμός
- αξιοποίηση εποπτικών μέσων για ουσιαστική κατάκτηση και εμπέδωση της γνώσης

ΙδίατεΡαμαθηματα.gr

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Ορισμός

Ο διάλογος είναι μια επικοινωνιακή διαδικασία / πράξη μεταξύ δύο ή περισσότερων ανθρώπων με την οποία διερευνάται η αλήθεια ή το ψεύδος ενός επιχειρήματος, μιας άποψης και επιδιώκεται η αποτελεσματική προσέγγιση ενός ζητήματος ή η ορθή επίλυση των διαφορών.

Είδη διαλόγου

- Εσωτερικός (έχει το χαρακτήρα της ενδοσκόπησης, του αυτοελέγχου, της αυτοκριτικής με στόχο την αυτοβελτίωση του ανθρώπου, την αναθεώρηση των επιλογών και των προτεραιοτήτων του)
- Διαπροσωπικός (διεξάγεται στο πλαίσιο των συναναστροφών του)
- Κοινωνικός (μεταξύ των κοινωνικών ομάδων στο χώρο της εργασίας, της συμμετοχής σε συλλογικά σχήματα)
- Εθνικός (αφορά τη συζήτηση που γίνεται για σοβαρά εθνικής εμβέλειας ζητήματα, όπως η παιδεία, η εξωτερική πολιτική, η υγεία κ.λ.π.)
- Παγκόσμιος (διεξάγεται σε διακρατικό επίπεδο και έχει ως αντικείμενο θέματα συνεργασιών σε διάφορους τομείς διεθνούς ενδιαφέροντος, την ειρηνική επίλυση των διαφορών κ.λ.π.).

Η σημασία του διαλόγου

➤ **Επιδρά σημαντικά στην κοινωνική διάσταση του ατόμου:**

- συντελεί στην ουσιαστική επικοινωνία των ατόμων με την ανταλλαγή των απόψεων, την αποφυγή των παρεξηγήσεων και την εύρεση κοινών σημείων επαφής μεταξύ των διαλεγομένων.
- αμβλύνει τις διαφορές, απαλλάσσει από αγεφύρωτες αντιθέσεις και συντελεί στη διαμόρφωση υγιών διαπροσωπικών σχέσεων.

➤ **Συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη του ατόμου:**

- η διαδικασία του διαλόγου απαιτεί την πνευματική εγρήγορση και συνιστά άσκηση των νοητικών λειτουργιών (κρίσης, αντίληψης, στοχαστικής διάθεσης κ.λ.π).
- η πειστική επιχειρηματολογία καθιστά αναγκαία την γλωσσική και εκφραστική επάρκεια των συνομιλητών, τη σαφή διατύπωση θέσεων και απόψεων καθώς και την καλλιέργεια της συλλογιστικής τους ικανότητας.

➤ **Συντελεί στη διαμόρφωση της πολιτικής συνείδησης του ατόμου και στην ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος.**

- ευνοεί την ανταλλαγή απόψεων, απαλλάσσει από το δογματισμό, τη μισαλλοδοξία, την κομματική εμπάθεια και διαμορφώνει σφαιρική αντίληψη των πραγμάτων, απαλλαγμένη από την ψευδαισθηση της απόλυτης αλήθειας.
- εξαλείφει το φανατισμό, τις ιδεολογικές προκαταλήψεις και αίρει τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των πολιτικών αντιπάλων.
- σφυρηλατεί το πολιτικό ήθος, τη δημοκρατική συνείδηση και αναπτύσσει τη διάθεση για συμμετοχή στο πολιτικό γίγνεσθαι.
- κατοχυρώνει τη δημοκρατία και ομαλοποιεί τη λειτουργία του πολιτεύματος.
- εκφράζονται ελεύθερα οι απόψεις των συνομιλητών και επιτυγχάνονται οι αναγκαίες συγκλίσεις.

- πραγματώνεται η έννοια του πλουραλισμού, της πολυφωνικής, δηλαδή, διατύπωσης της γνώμης των πολιτών,
- ελέγχεται η εξουσία και διασφαλίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως αυτό της ελευθερίας και της ισοπολιτείας.

➤ **Επιδρά ευεργετικά στην ψυχολογική διάθεση του ατόμου.**

- ικανοποιεί την ανάγκη του ανθρώπου να επικοινωνεί με τους άλλους στο πλαίσιο της καθημερινής ζωής,
- απαλλάσσει από την αίσθηση της μοναξιάς, της απομόνωσης και την εσωστρέφεια με τη ανάπτυξη δεσμών φιλίας και αλληλοκατανόησης.
- η εξωτερίκευση των συναισθημάτων και των επιθυμιών αποφορτίζει από την εσωτερική ένταση.

➤ **Ο διακρατικός διάλογος αποτελεί σημαντικό παράγοντα ειρηνικής συνύπαρξης των λαών γιατί:**

- αποτρέπει το τον άκρο εθνικισμό, απελευθερώνει από προκαταλήψεις, παραδοσιακά μίσση και την αμοιβαία καχυποψία και διαμορφώνει πνεύμα οικουμενικής συνείδησης.
- διαμορφώνει τις αναγκαίες συναινέσεις μεταξύ των χωρών και δημιουργεί διάθεση αμοιβαίων υποχωρήσεων.
- περιστέλλει τις προκαταλήψεις, οδηγεί στη συνεργασία, τη συνειδητοποίηση του κοινού χαρακτήρα των προβλημάτων ιδιαίτερα σε μια εποχή που τα πολυσύνθετα ζητήματα του παρόντος και του μέλλοντος έχουν προσλάβει οικουμενικό χαρακτήρα.

➤ **Στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού θεσμού η αναγκαιότητα του διαλόγου είναι πολυσήμαντη:**

- περιορίζει το δασκαλοκεντρισμό και ουσιαστικοποιεί την επικοινωνία μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων.
- ενεργοποιεί τη διαλεκτική και κριτική διάθεση του νέου, διεγείρει το στοχασμό του.

- η σφαιρική θέαση των πραγμάτων διαμορφώνει δημοκρατικό ήθος και απαλλάσσει από τη δουλεία της αυθεντίας, της πνευματικής αυταρέσκειας και μονομέρειας.
- ο μαθητής εμπλουτίζει τις εμπειρίες, τους προβληματισμούς του, ενισχύει τη συλλογιστική διάθεση, ανακαλύπτει μόνος του τη γνώση και διευρύνει τους γνωστικούς του ορίζοντες.

➤ **Το κλίμα διαλόγου στην οικογενειακή ζωή:**

- συνιστά μέσο βαθύτερης επικοινωνίας και ψυχικής επαφής.
- γεφυρώνει το «χάσμα» των γενεών και δημιουργεί κλίμα συμπόρευσης.
- ευνοεί την ομαλή κοινωνικοποίηση των νέων
- συνειδητοποιείται η ανάγκη για επικοινωνία και ισοτιμία ώστε να περιοριστούν οι διαφορές και οι εντάσεις.

➤ **Η επικράτηση πνεύματος διαλόγου σε επιστημονικά θέματα:**

- κοινωνικοποιεί τη γνώση
- ενεργοποιεί το ενδιαφέρον του πολίτη για σοβαρά ζητήματα
- ευαισθητοποιεί το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο για τους στόχους, τις εφαρμογές των επιμέρους επιστημών.
- έτσι, διασφαλίζεται και ο κοινωνικός έλεγχος στο περιεχόμενο και τις χρήσεις των επιστημονικών επιτευγμάτων.

➤ **Ο διάλογος στο χώρο της τέχνης συμβάλλει:**

- στην ανάδειξη νέων τάσεων / αναζητήσεων,
- στη διερεύνηση των ειδικών ζητημάτων που προκύπτουν στον ιδιαίτερο καλλιτεχνικό χώρο.
- στον εμπλουτισμό των εμπειριών μέσω της επικοινωνίας και της διαλεκτικής διάθεσης.

- συντελεί στον εντοπισμό των αδυναμιών του καλλιτέχνη, ο οποίος με την επισήμανση τους αναθεωρεί προς το καλύτερο τις επιλογές.
- ενισχύει το κοινό με τα αναγκαία γνωστικά εφόδια, ώστε να γνωρίζει τις πτυχές ενός καλλιτεχνικού έργου.

Προϋποθέσεις εποικοδομητικού διαλόγου

➤ Σαφής γνώση του αντικειμένου

- η αποτελεσματικότητα του διαλόγου προϋποθέτει την επαρκή γνώση όλων των επιμέρους πτυχών του θέματος.
- με το διάλογο δοκιμάζεται η πληρότητα των γνώσεων που θα συμβάλλουν στην διερεύνηση ενός θέματος και στην ορθή επίλυση ενός προβλήματος.

➤ Πνευματική ευρύτητα. Οι διαλεγόμενοι επιβάλλεται να:

- διακρίνονται από την απουσία δογματισμού, φανατισμού, μισαλλοδοξίας, προσωπικής εμπάθειας και προκαταλήψεων.
- αναγνωρίζουν το αναφαίρετο δικαίωμα να εκφράζει ο συνομιλητής τους ελεύθερα τις απόψεις του.
- αποδεσμευτούν από αυθεντίες, ιδεοληψίες, τον άκρατο υποκειμενισμό, την ψευδαισθηση του αλάθητου.

➤ Καλοπροαίρετη διάθεση

- αποφυγή επιβολής απόψεων, ισχυρογνωμοσύνης και οξύτητας.
- ισότιμη αντιμετώπιση των διαλεγόμενων χωρίς πνεύμα διακρίσεων και διάθεση υποτίμησης.
- διάθεση για αποδοχή της γνώμης του άλλου, εφόσον αποδειχτεί η ορθότητα της.

➤ **Ορθή χρήση του λεκτικού κώδικα**

- εκφραστική σαφήνεια, αποφυγή των παρεκβάσεων, της επανάληψης, του βερμπαλισμού, της αναϊτιολόγητης μακρηγορίας και φλυαρίας.
- ετοιμολογία, ακριβής διατύπωση των σκέψεων και των συλλογισμών δίχως επιζήτηση της λεξιθηρίας.
- ικανότητα επαρκούς και πειστικής επιχειρηματολόγησης και τεκμηρίωσης των προσωπικών θέσεων.

➤ **Δημοκρατικό κλίμα**

- εξασφάλιση ελευθερίας στη διατύπωση των απόψεων, παρρησία.
- πνεύμα σεβασμού της διαφορετικότητας, πνευματική ανεκτικότητα.
- απουσία λογοκρισίας.
- αποφυγή των παράλληλων μονολόγων που δυσχεραίνουν την αντιπαραβολή των διαφορετικών θέσεων.

Επιπλέον προϋποθέσεις:

- η αυτοπειθαρχία
- η υπομονή
- η αξιοπρεπής στάση απέναντι στη γνώμη ή στις γνώμες των άλλων (προσοχή, σεβασμός, ανοχή).
- η αντικειμενική σκέψη
- η αποφυγή της γενίκευσης αλλά και της άστοχης απλοποίησης
- η ακριβεία
- η αποφυγή της βιασύνης στην εξαγωγή συμπερασμάτων
- η αποπροσωποποίηση, που αποτρέπει τις διενέξεις και τις λογομαχίες.
- η αποδοχή του πολλαπλού χαρακτήρα της αλήθειας.
- η πλήρης και ουσιαστική κατοχύρωση της ελευθερίας έκφρασης
- το όμοιο περίπου μορφωτικό επίπεδο των συνομιλητών (για ειδικά, όχι κοινωνικά θέματα).

➤ **Ο συντονιστής της συζήτησης οφείλει να:**

- Εξασφαλίζει την πολυφωνία, με την ισότιμη συμμετοχή προσώπων με διαφορετικές απόψεις.
- Μην επιτρέπει τους συνομιλητές να μετατρέπουν το διάλογο σε παράλληλους μονολόγους.
- Παρεμβαίνει όσο το δυνατό λιγότερο
- Διατηρεί στάση αμεροληψίας.
- Όταν δεν υπάρχει συντονιστής, ο λόγος από τον έναν ομιλητή στον άλλο περνάει με: μια κίνηση του χεριού, το βλέμμα, ή την έκφραση του προσώπου κ.λπ.

Αίτια εκφυλισμού του διαλόγου

- Η οργάνωση της σύγχρονης ζωής ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για τη συρρίκνωση και τον εκφυλισμό του διαλόγου στις διαπροσωπικές σχέσεις.
- Ο αγχωτικός και άξενος χαρακτήρας της προωθεί την απομόνωση, τον ατομικισμό και περιορίζει τα περιθώρια χρόνου για τον άνθρωπο, περιορίζοντας τις δυνατότητες ανάπτυξης γόνιμου και ηρεμου διαλόγου.
- Ταυτόχρονα, η γενικότερη κοινωνική κρίση σε συνδυασμό με τη φθορά της γλώσσας και την κυριαρχία των Μ.Μ.Ε στο επίπεδο της επικοινωνίας, εκτοπίζει το διάλογο στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής.
- Ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης και η ευρύτερη αγωγή συμβάλλουν στη δημιουργία του φαινομένου. Αυτές δεν προωθούν τον ουσιαστικό διάλογο, ούτε τηρούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις του. Παρά τις αλλαγές στη λειτουργία τους ο μονόλογος και η επιβολή των απόψεων

εξακολουθούν να αποτελούν κυρίαρχα χαρακτηριστικά τους.

- Η γνώση δεν προσεγγίζεται, πολλές φορές, ερευνητικά και η διαφορετική άποψη δε βρίσκει πρόσφορο έδαφος για να αναπτυχθεί. Ο νέος άνθρωπος έτσι δε διαπλάθεται κατάλληλα και δεν έχει ανάλογες εμπειρίες διαλόγου. Το γεγονός αυτό είναι επόμενο να χαρακτηρίζει και τη μετέπειτα πολιτική και κοινωνική του συμπεριφορά.

Παράγοντες που μπορεί να συμβάλλουν στην καλλιέργεια πνεύματος διαλόγου.

➤ **Η συνειδητοποίηση από μέρους του ατόμου της αξίας του διαλόγου. Ο διάλογος μπορεί να συμβάλει στην:**

- άρση των παρεξηγήσεων
- άμβλυση των διαφορών
- δημιουργία συναινετικών αντιλήψεων
- διαμόρφωση κλίματος ουσιαστικής επικοινωνίας
- δημιουργική σύνδεση των αντιτιθέμενων απόψεων.

➤ **Η συμμετοχή του ατόμου σε συλλογικά σχήματα δράσης, όπως είναι οι πολιτικές νεολαίες, οι πολιτιστικοί σύλλογοι, τα κοινωνικά κινήματα (φιλειρηνικά, οικολογικά κ.λ.π.) καλλιεργεί πνεύμα διαλόγου, γιατί:**

- διεξάγονται συζητήσεις και ανταλλάσσονται απόψεις, προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις, γεγονός που αναδεικνύει την αξία του διαλόγου.
- η διατύπωση διαφορετικών απόψεων και η σχετική επιχειρηματολογία απαλλάσσουν από το δογματισμό.

➤ **Η οικογένεια οφείλει:**

- να διαμορφώνει το κατάλληλο επικοινωνιακό κλίμα, ώστε να καλλιεργήσει την αξία του διαλόγου στην αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων.
- να διαμορφώνει προσωπικότητες με αυτόνομη σκέψη, που θα διατυπώνουν ελεύθερα τις απόψεις τους, με διαλεκτική διάθεση, που θα συμβάλει στη σύγκλιση των αντικρουόμενων αντιλήψεων.

➤ **Η εκπαίδευση είναι αναγκαίο να συμβάλλει στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων με:**

- πνευματική καλλιέργεια, που θα απαλλάσσει από τη μονομέρεια, τις δογματικές εμμονές, τη μονόπλευρη και προσέγγιση των πραγμάτων.
- υγιή πολιτική συνείδηση, χωρίς κομματικές αγκυλώσεις και άκριτη υιοθέτηση ιδεολογικών αντιλήψεων, που αποκλείουν το διάλογο.

➤ **Τα ΜΜΕ, μπορούν να συντελέσουν στην καλλιέργεια διαλεκτικής διάθεσης με:**

- την πολυφωνική λειτουργία τους, με την ισότιμη προβολή / συμμετοχή κομμάτων, κοινωνικών φορέων και άλλων παραγόντων που αντιπροσωπεύουν διαφορετικές απόψεις.
- τη διεξαγωγή εκπομπών διαλόγου για σοβαρά θέματα, που αναδεικνύει τη συζήτηση ως το κορυφαίο μέσο επίλυσης των διαφορών.

➤ **Το περιεχόμενο και η ποιότητα της πολιτικής ζωής διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο στην αγωγή του διαλόγου, όταν:**

- η εξουσία δεν ασκείται ερήμην των πολιτών, αλλά οι αποφάσεις είναι προϊόν κοινωνικού διαλόγου.
- αναπτύσσεται δημιουργικός διάλογος μεταξύ των κομμάτων για μείζονα θέματα, ώστε να επιτευχθούν οι αναγκαίες συναινέσεις.
- απουσιάζει ο δογματισμός, η κομματικοποίηση και ο φανατισμός στην καθημερινή πολιτική αντιπαράθεση υπάρχουν κόμματα αρχών με δημοκρατική λειτουργία και όχι προσωποπαγή με μεσσιανικού τύπου ηγεσίες.

ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Ορισμοί

Ελεύθερος χρόνος είναι ο χρόνος εκτός κυρίας, συστηματικής και υποχρεωτικής απασχόλησης του ανθρώπου (επάγγελμα, σχολείο, οικιακές εργασίες), τον οποίο μπορεί ν` αξιοποιήσει όπως εκείνος επιθυμεί

Ψυχαγωγία (ψυχή + άγω). Με τον όρο αυτό εννοούμε το σύνολο των δημιουργικών τρόπων αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου, που προσφέρουν στον άνθρωπο όχι μόνον ευχαρίστηση, χαλάρωση, φυγή από την καθημερινότητα και τη μονοτονία αλλά και ψυχική και πνευματική καλλιέργεια.

Διασκέδαση (από το ρήμα διασκεδάννυμι / -μαι = διασκορπίζω / διασκορπίζομαι). Με τον όρο αυτό εννοούμε την εκτόνωση, που έχει ανάγκη ο άνθρωπος στη ζωή του και ειδικότερα στον ελεύθερο χρόνο του, προκειμένου να νιώσει ψυχικά ισορροπημένος. Ιδιαίτερα στην εποχή μας, με την πολυπλοκότητα των κοινωνιών και τις μεγάλες απαιτήσεις, τα καταγιστικά μηνύματα και τους αλληλοσυγκρουόμενους ρόλους, η διασκέδαση είναι, απαραίτητη. Διακρίνουμε τη γνήσια ψυχαγωγία και τη νόθη ψυχαγωγία, όπως επίσης την υγιή διασκέδαση και την ανούσια διασκέδαση που τελικά οδηγεί και στην ψυχοκτονία. Το ιδανικό είναι ο άνθρωπος στον ελεύθερο χρόνο του να συνδυάζει τη γνήσια ψυχαγωγία με την υγιή διασκέδαση αλλά και την ξεκούραση.

Παράγοντες που συντελούν στην αύξηση του ελευθέρου χρόνου στην εποχή μας.

- Η μηχανοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας.
- Οι εργασιακές κατακτήσεις μέσω των συνδικαλιστικών δεκδικήσεων (ελάττωση εργάσιμου χρόνου: μείωση ωραρίου, καθιέρωση πενθήμερης απασχόλησης, αύξηση αργιών κ.α.)

- Η αξιοποίηση των τεχνολογικών μέσων (στις συγκοινωνίες, στις μεταφορές και στο χώρο της επικοινωνίας).
- Η εξειδίκευση, εξαιτίας της υψηλής κατάρτισης, μειώνει τα όρια του παραγωγικού χρόνου.

Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την επιλογή του ατόμου στην ψυχαγωγία;

- Η πνευματική του καλλιέργεια και η γενικότερη παιδεία του.
- Η οικονομική του άνεση.
- Τα ΜΜΕ και τα πρόσωπα που προβάλλονται.
- Οι δυνατότητες που του παρέχει το ευρύτερο περιβάλλον.
- Η ηλικία, διαφορετικά ψυχαγωγούνται οι νέοι, διαφορετικά οι μεγάλοι.
- Ο ελεύθερος χρόνος που έχει στη διάθεση του.
- Το υλιστικό πνεύμα της σύγχρονης εποχής.
- Η μοναξιά του σύγχρονου ανθρώπου.

Μορφές δημιουργικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου.

- **Η ανάγνωση βιβλίων εξωεπαγγελματικού ενδιαφέροντος**
 - ικανοποιεί την έμφυτη τάση για μάθηση
 - διευρύνει τούς γνωστικούς ορίζοντες και τα πνευματικά ενδιαφέροντα.
- **Η ενασχόληση με τον αθλητισμό:**
 - ασκεί το σώμα και συντελεί στη σωματική ευεξία
 - εκτονώνει θετικά το περίσσειο φορτίο ενέργειας

- καλλιεργεί την άμιλλα μέσω των ομαδικών αθλημάτων.
- **Το ποιοτικό καλλιτεχνικό θέαμα ή ακρόαμα (θέατρο, μουσική, επισκέψεις σε μουσεία, πινακοθήκες κ.λ.π.)**
 - αναπτύσσει καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα
 - εκλεπτύνει τον ψυχικό κόσμο και εξευγενίζει τα συναισθήματα
 - αναβαθμίζει την αισθητική.
- **Η επικοινωνία με φιλικά πρόσωπα**
 - καλλιεργεί την κοινωνικότητα και αναπτύσσει τις κοινωνικές αρετές
 - ευνοεί τη γόνιμη ανταλλαγή απόψεων, το διάλογο
 - παρέχει συναισθηματική κάλυψη.
- **Η συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις**
 - συμβάλλει στην επικοινωνία των ανθρώπων, ισχυροποιεί τους συνεκτικούς τους δεσμούς.
 - ευνοεί την επαφή με το περιεχόμενο της παράδοσης.
 - Τα ταξίδια
 - εμπλουτίζουν τις παραστάσεις και τις εμπειρίες
 - φέρνουν σε επαφή με άλλους λαούς και πολιτισμούς
 - αναπτύσσουν πνεύμα οικουμενικής συνείδησης.
- **Η επαφή με τη φύση**
 - αναζωογονεί το πνεύμα
 - απαλλάσσει από το άγχος της καθημερινότητας, την πλήξη και την μονοτονία

- παρέχει την δυνατότητα ενδοσκόπησης/περισυλλογής και αποτελεί πηγή έμπνευσης και στοχασμού.

➤ **Ο ερασιτεχνισμός**

- αναδεικνύει τις ιδιαίτερες κλίσεις και την ατομική έκφραση.
- προωθεί την αυτενέργεια και τη διάθεση για πρωτοβουλία.
- απαλλάσσει από την παθητικότητα, την ανία της καθημερινής μονότροπης απασχόλησης.

Μορφές μη δημιουργικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου.

- **Παρακολούθηση χαμηλής ποιότητας πολιτιστικών έργων** (εμπορικό θέαμα ή ακρόαμα, προγράμματα ευτελούς αισθητικής κ.ά.) τα οποία προβάλλουν αρνητικά πρότυπα (ευδαιμονιστικά, ανταγωνιστικά, βίας κ.ά.)

➤ **Ηλεκτρονικά παιχνίδια:**

- συνιστούν ανώφελη απώλεια χρόνου.
- παθητικοποιούν και μηχανοποιούν τη σκέψη.
- αμβλύνουν την κρίση, περιστέλλουν τη φαντασία.
- καλλιεργούν την εσωστρέφεια και τον απομονωτισμό, εμποδίζουν την επικοινωνία κ.ά.

➤ **Η εκτόνωση στο γήπεδο μέσω εκδηλώσεων χουλιγκανισμού.**

- ο άνθρωπος: απλός καταναλωτής θεάματος, χωρίς ο ίδιος να αθλείται.
- ως οπαδός μιας αθλητικής ομάδας ενεργεί, συχνά, κάτω από τη μαζική ψυχολογία και προβαίνει σε βίαιες ή αντικοινωνικές εκδηλώσεις.

- ως θεατής δεν εκτονώνει θετικά το περίσσεια φορτίο ενέργειας.

➤ **Τα νυκτερινά κέντρα στα οποία:**

- προβάλλονται προγράμματα που ευτελίζουν την έννοια της ψυχαγωγίας.
- γίνεται επίδειξη νεοπλουτισμού μέσω της δαπανηρής πολυποσίας κ.ά.
- φθείρουν τη σωματική υγεία, προκαλούν φθορά και απορύθμιση.
- δεν ευνοούν την επικοινωνία με την εκκωφαντική μουσική κ.ά.
- Τα τυχερά παιχνίδια, όπως τα χαρτοπαίγνια κ.ά.:
- προκαλούν εθισμό, με σοβαρές παρενέργειες στη συμπεριφορά του ατόμου.
- επιβαρύνουν οικονομικά, συχνά μάλιστα οδηγούν στην άσκοπη κατασπατάληση του εισοδήματος.
- Η ενασχόληση πρέπει να αποφέρει κέρδος, σύμφωνα με την οποία η βελτίωση της κοινωνικό - οικονομικής κατάστασης του ατόμου εναποτίθεται στην τύχη. Αποφεύγει, έτσι, τη συμμετοχή σε κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες, για να επιλύσει τα προβλήματα του.
- διαμορφώνουν χρησιμοθηρική αντίληψη για κάθε δραστηριότητα.

➤ **Η χρήση των μηχανών και η μανία της ταχύτητας:**

- αποτελεί ακραία μορφή εκτόνωσης που εγκυμονεί κινδύνους για τη σωματική ακεραιότητα και την υγεία.
- καλλιεργεί την έφεση για επιδεικτική συμπεριφορά.

➤ **Η καταφυγή σε τεχνητούς παραδείσους με την αναζήτηση απαγορευμένων εμπειριών (διάφορα είδη ναρκωτικών ουσιών):**

- φθείρει τη σωματική υγεία.
- οδηγεί σε φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας.
- προκαλεί ψυχικές διαταραχές (μελαγχολία, τάση παραίτησης, αυτοκτονίας κ.ά.)
- έχει ως αποτέλεσμα την κοινωνική απομόνωση και περιθωριοποίηση.
- καθιστά τα άτομα, μέσω του εθισμού, έρμαιο του πάθους τους.

Η συμβολή της πολιτείας στην ορθή αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των νέων.

Η πολιτεία μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ορθή αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των νέων με:

- Την αισθητική αγωγή μέσω του ανθρωπιστικού προσανατολισμού του εκπαιδευτικού θεσμού, που στοχεύει στην πνευματική καλλιέργεια του μαθητή.
- Την ενίσχυση των πολιτιστικών συλλόγων που ευνοούν την ενασχόληση με μορφές τέχνης / γνήσιας ψυχαγωγίας (θέατρο, μουσική κ.λ.π.)
- Τη γόνιμη επαφή με στοιχεία του παραδοσιακού πολιτισμού
- Τη δημιουργική συνάντηση και επικοινωνία των νέων.
- Την αναβάθμιση της καλλιτεχνικής και της ευρύτερης πνευματικής δραστηριότητας σε περιοχές που μειονεκτούν εξαιτίας των γεωγραφικών ιδιαιτεροτήτων και των οικονομικών ανισοτήτων:

- στις υποβαθμισμένες συνοικίες των μεγάλων αστικών κέντρων
- στα ημιαστικά και κυρίως αγροτικά κέντρα,
- Τη δημιουργία αθλητικών και πολιτιστικών χώρων
 - σταδίων και γυμναστηρίων με ελεύθερη είσοδο
 - θεάτρων, σχολών χορού, ωδείων, βιβλιοθηκών κ.λ.π.
- Την ενεργοποίηση του ραδιοτηλεοπτικού συμβουλίου για έλεγχο του περιεχομένου και της αισθητικής του προγράμματος των ΜΜΕ που θεσμικά εποπτεύουν.
- Τον έλεγχο των εμπορών του ελεύθερου χρόνου, κυρίως όσων ενέχονται:
 - σε κυκλώματα διακίνησης και εμπορίας ναρκωτικών και παράνομων ηλεκτρονικών παιχνιδιών.
 - σε δραστηριότητες αξιοποίησης του διαδικτύου με στοιχεία που ευτελίζουν την έννοια της ψυχαγωγίας.

Σημασία στροφής στη γνήσια ψυχαγωγία.

- Η δύναμη και η χαρά της ζωής.
- Η ευφρόσυνη διάθεση για απόλαυση της ακμής του σώματος και της χαράς της ψυχής.
- Η συμφωνία με τον εαυτό σου.
- Η ομαλή συνύπαρξη με τους συνανθρώπους.
- Η έντιμη και δημιουργική εργασία.
- Η γνώση της τρυφερότητας και της στοργής.
- Η γνώση ότι στη ζωή υπάρχουν και αποτυχίες.
- Ένταση της ζωής, ευφορία ψυχική.

Αιτίες στροφής στη νόθη ψυχαγωγία.

- Η αμηχανία και το άγχος.
- Η κατάθλιψη και η ανία.
- Η αναζήτηση σωτηρίας από το αδιέξοδο.
- Χαλάρωση της ζωής, ψυχική αφορία

Αποτελέσματα γνήσιας ψυχαγωγίας.

- Συντηρεί και ανανεώνει τη δύναμη και τη χαρά της ζωής.
- Σωματική και ψυχική ευφορία.
- Επιβράβευση της νίκης στον αγώνα.
- Δύναμη και χαρά.

Αποτελέσματα νόθης ψυχαγωγίας.

- Φθείρει και αφανίζει τη δύναμη και τη χαρά της ζωής.
- Κάνει τη ζωή πιο δύσκολη, ζοφερή, αρρωστημένη.
- Ο άνθρωπος βγαίνει καταπονημένος και ταπεινωμένος, αηδιασμένος από τον εαυτό του. Νιώθει αδυναμία, θλίψη.

Η διασκέδαση στο παρελθόν.

Η διασκέδαση είχε, σε μεγάλο βαθμό, ομαδικό/ συλλογικό χαρακτήρα, γιατί:

- οι συνεκτικοί δεσμοί μεταξύ των κοινωνικών ομάδων ήταν πιο ισχυροί.
- Υπήρχε η γειτονιά, η οποία ευνοούσε την συνάντηση των προσώπων και τη σύσφιξη των σχέσεων.

- Υπήρχαν οι κατάλληλοι χώροι, πριν η αστικοποίηση διαμορφώσει νέες συνθήκες, δυσμενείς για την καθημερινή συναναστροφή.
- Στηρίζονταν στον αυτοσχεδιασμό, τη δημιουργική φαντασία και την έμπνευση, αφού δεν υπήρχαν τα τεχνολογικά μέσα που θα καθόριζαν σε σημαντικό βαθμό τους όρους του παιχνιδιού.
- Οι περισσότεροι τρόποι διασκέδασης ευνοούσαν την επικοινωνία, αφού δεν υπήρχε η μηχανοποίηση των μέσων, καθώς και η βιομηχανοποίηση του ελεύθερου χρόνου, που επικρατεί σε μεγάλο βαθμό σήμερα.

Η διασκέδαση σήμερα.

- Κυριαρχούν σε μεγάλο βαθμό οι παθητικοποιημένες μορφές, ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα, που η διασκέδαση έχει έναν εξατομικευμένο χαρακτήρα. Σε αυτό συμβάλλουν τα σύγχρονα μέσα, όπως η τηλεόραση, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής.
- Γίνεται συστηματική εκμετάλλευση της διασκέδασης, με την εμπορευματοποίηση του ελεύθερου χρόνου.
- Διακρίνεται για τα πολλά ξενικά στοιχεία, αφού ακολουθεί, συνήθως, έναν ξενόφερτο τρόπο, ένα παγκοσμιοποιημένο μοντέλο διασκέδασης, το οποίο χαρακτηρίζεται από την ομοιομορφία και τη μαζοποίηση.
- Συχνά επιλέγονται οι μορφές της νόθης ψυχαγωγίας.

Η διασκέδαση στο μέλλον.

Στο μέλλον η επιλογή του τρόπου ψυχαγωγίας θα είναι συνάρτηση συγκεκριμένων παραγόντων, όπως:

- των ψυχαγωγικών μέσων, που εξαρτώνται και από τα τεχνολογικά μέσα που θα αξιοποιηθούν.
- του μεγέθους του ελεύθερου χρόνου, με βάση τις εργασιακές κατακτήσεις.
- των προτεραιοτήτων του ανθρώπου.
- της γενικότερης παιδείας και της αισθητικής.

Ιδίαίτεραμαθηματα.gr

ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΜΟΔΑ

Ορισμός

Μόδα ονομάζεται ο τρόπος ζωής μιας εποχής, ιδιαίτερα ο τρόπος ενδυμασίας και καλλωπισμού των ανθρώπων. Στην εποχή μας μόδα είναι και το πνεύμα της καταναλωτικής αντίληψης και ιδεολογίας. Ο όρος μόδα προέρχεται ετυμολογικά από τη γαλλική λέξη «mode», η οποία σημαίνει «τρόπος».

Γνωρίσματα της μόδας

- Η αστάθεια και το εφήμερο
- Η υπερβολή στις αγορές
- Η τυραννική επιβολή
- Η έλλειψη καλαισθησίας
- Η ομοιομορφία, η ομοιοτυπία και η μαζικοποίηση
- Η ισοπέδωση των ατομικών ιδιαιτεροτήτων
- Τα αμφισβητούμενα πρότυπα εμφάνισης και συμπεριφοράς
- Η κερδοσκοπία σε βάρος του καταναλωτικού κοινού

Αίτια επιβολής της μόδας

Α. Οικονομικά:

- Το οικονομικό μοντέλο των βιομηχανικών κοινωνιών που δημιουργεί παροδικά και εφήμερα πρότυπα, για να διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον του καταναλωτή και να αυξάνει την κατανάλωση
- Τη μόδα ενισχύουν η διαφήμιση, που δημιουργεί πλασματικές ανάγκες, και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, που επιτρέπει την αγορά προϊόντων μόδας
- Οι οικονομικές επιδιώξεις και η άμετρη τάση για πλουτισμό
- Ο έντονος οικονομικός ανταγωνισμός εξαιτίας της πληθώρας νέων παραγόμενων προϊόντων

B. Κοινωνικά:

Η κοινωνική διαφοροποίηση στις δυτικές κυρίως χώρες. Οι άνθρωποι – καταναλωτές, ανταγωνίζονται για τις πιο εντυπωσιακές αγορές, προκειμένου να επιτύχουν κοινωνική αναγνώριση και θαυμασμό

Γ. Ιδεολογικά:

Ο άνθρωπος να αναζητά το νόημα της ζωής σε ό, τι πρόσκαιρα προβάλλεται ως πρότυπο από την καταναλωτική κοινωνία. Η έλλειψη χαράς, δημιουργικότητας και ικανοποίησης δημιουργεί στον άνθρωπο την εντύπωση ότι η μόδα μπορεί να αναπληρώσει το συναισθηματικό κενό που βιώνει

Δ. Πνευματικά:

Ο εφησυχασμός και η πνευματική αδράνεια αποπροσανατολίζουν τον άνθρωπο και τον καθιστούν επιρρεπή στη μόδα.

Ε. Αισθητικά:

Η άμβλυνση των αισθητικών κριτηρίων καθιστά δεκτικό στην ασχήμια ή στη δυσμορφία των εφήμερων αγαθών που η εποχή μας θεωρεί «must»

ΣΤ. Ηθικά:

Η έλλειψη εσωτερικών σταθερών και η αμφισβήτηση των ηθικών αξιών αφαιρεί από τον άνθρωπο τις ηθικές αντιστάσεις, με συνέπεια να παρασύρεται εύκολα από τα πρότυπα της μόδας. Οι προσωπικές αδυναμίες και τα συμπλέγματα κατωτερότητας δεν επιτρέπουν τη διαμόρφωση ανθρώπων με ηθική ελευθερία και αυτοάμυνα και ολοκληρωμένη προσωπικότητα

Ζ. Ψυχικά:

Οι ψυχολογικές ανάγκες, φιλαρέσκεια, η ανάγκη αυτοεπιβεβαίωσης σχετίζονται με τη διοχέτευση και την έμμεση εξωτερική του ερωτικού ενστίκτου. Η επιθυμία της αλλαγής και η εκπλήρωση των ψυχολογικών αναγκών με την απόκτηση υλικών αγαθών και υπηρεσιών που θεωρούνται «in» και προσδίδουν στον κάτοχό τους αίγλη και κύρος

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΜΟΔΑΣ

Α. Σε ατομικό επίπεδο:

- Άγχος και ανασφάλεια από τα άτομα που αδυνατούν να ανταποκριθούν στις προδιαγραφές της μόδας
- Υποβολή του ατόμου σε βασανιστικές και συχνά επικίνδυνες μορφές σωματικής «αγωγής» (νευρική ανορεξία, εξαντλητική γυμναστική κ.λπ.)
- Απώλεια ψυχολογικής ελευθερίας και περιορισμός της προσωπικής αυτονομίας και βούλησης
- Μαζοποίηση, τυποποίηση, παθητικοποίηση και χειραγώγηση του ατόμου
- Οικονομική αφαιμάξη του ατόμου και ανεπάρκειά του να καλύψει άλλες ουσιωδέστερες ανάγκες του
- Ευτελισμός και γελοιοποίηση του ανθρώπου που προσπαθεί να ακολουθήσει τα ρεύματα της μόδας, όταν αυτά δεν είναι σύστοιχα προς τη δική του αισθητική
- Αδιαφορία του ανθρώπου για την ηθική και πνευματική του καλλιέργεια
- Ανάπτυξη συμπλεγμάτων κατωτερότητας από όσους αδυνατούν να συμπορευθούν με τις επιταγές της μόδας και συνακόλουθη απομόνωσή τους από τον κοινωνικό τους περίγυρο

Β. Σε συλλογικό επίπεδο:

- Διοχέτευση μεγάλων χρηματικών ποσών σε αγορές με εξαιρετικά βραχυπρόθεσμη διάρκεια και δίχως επενδυτικό ορίζοντα (Μάλιστα, ειδικά στην περίπτωση της Ελλάδας, τα προσά αυτά διοχετεύονται στο εξωτερικό εις βάρος της εθνικής οικονομίας και της ανάπτυξης της εγχώριας παραγωγής)
- Επικράτηση του αθέμιτου ανταγωνισμού, της ιδιοτέλειας, του εγωισμού και της αντίληψης πως ο άλλος είναι καλύτερος ή υπηρετεί καλύτερα τη μόδα

- Οι ανθρώπινες σχέσεις βασίζονται στο «έχειν» και όχι στο «είναι», με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να γίνονται υποκριτές και να ενδιαφέρονται μόνο για τη δημόσια εικόνα τους
- Νόθευση της πολιτιστικής ταυτότητας από την αλόγιστη εισαγωγή και κατανάλωση ξενόφερτων υλικών και πολιτιστικών προϊόντων
- Περιορισμός του ενδιαφέροντος για τα κοινά, αφού υπερισχύει η προώθηση του ατομικού συμφέροντος
- Εμπορευματοποίηση των διαπροσωπικών σχέσεων και απαξίωση του συναισθηματικού στοιχείου
- Υποβάθμιση των ηθικών κριτηρίων αξιολόγησης του ανθρώπου και της ποιότητας των ανθρώπινων και κοινωνικών σχέσεων.

Ιδιαιτεράματα.σφ

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΝΕΟΙ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

➤ **Ψυχολογικά:**

- Έντονη ευαισθησία
- Εσωστρέφεια, απομόνωση, τάση για εσωτερίκευση
- Ανασφάλεια και άγχος για το μέλλον
- Κυκλοθυμία, συναισθηματικές μεταπτώσεις
- Εκρήξεις θυμού, ακραίες αντιδράσεις
- Ονειροπόληση

➤ **Πνευματικά:**

- Φιλομάθεια, φιλοπεριέργεια
- Εξερευνητική διάθεση και προσπάθεια κατανόησης του κόσμου
- Πνευματικές αναζητήσεις
- Αμφισβήτηση καθιερωμένων αξιών, παραδόσεων και ιδανικών
- Απολυτότητα και αδιαλλαξία
- Εξιδανίκευση, ιδεαλισμός
- Αντίδραση στον ορθολογισμό των μεγαλύτερων

➤ **Σωματικά:**

- Τεράστιες βιολογικές αλλαγές
- Ορμονικές αλλαγές, σεξουαλική ωρίμανση

➤ **Κοινωνικά:**

- Αναζήτηση φιλικών δεσμών
- Ενδιαφέρον για ερωτικές σχέσεις
- Αγώνια για ευρύτερη κοινωνική αποδοχή
- Ένταξη σε ομάδες
- Αναζήτηση προτύπων – ινδαλμάτων
- Μιμητισμός
- Κοινωνική αντιδραστικότητα
- Τάση απεξάρτησης και συγκρούσεις με γονείς

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

➤ **Εκπαίδευση:**

- Μεγάλος φόρτος εργασίας και περιορισμένος ελεύθερος χρόνος
- Βαθμοθηρικό και ανταγωνιστικό πνεύμα
- Αυξημένο άγχος για τις εισαγωγικές εξετάσεις
- Παρωχημένες γνώσεις
- Αναποτελεσματικές μέθοδοι διδασκαλίας
- Ελλιπής υλικοτεχνική υποδομή
- Σχέσεις με παιδαγωγούς

➤ **Επάγγελμα – Εργασία:**

- Αγωνία για επαγγελματική αποκατάσταση, φόβος ανεργίας
- Ανύπαρκτος επαγγελματικός προσανατολισμός
- Αναξιοκρατία – Ρουσφετοκρατία – Ευνοιοκρατία

➤ **Οικογένεια:**

- Αδιαφορία για γονείς
- Χάσμα γενεών (διαφωνίες, ένταση, οξύτητα, συγκρούσεις)
- Φυγή από την οικογενειακή εστία
- Ενδοοικογενειακή βία

➤ **Κοινωνική πραγματικότητα:**

- Δυσκολία προσαρμογής στο κοινωνικό περιβάλλον
- Αντίδραση προς το κοινωνικό κατεστημένο
- Απολιτική στάση, απογοήτευση από τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος
- Προβληματικές φιλικές και ερωτικές σχέσεις
- Επιβλαβείς έξεις (τοξικομανία, αλκοολισμός κ.λπ.)
- Παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αυταρχισμός εξουσίας
- Πόλεμοι
- Τρομοκρατία
- Ρατσισμός, ξενοφοβία
- Διεθνή προβλήματα (οικολογική καταστροφή, υποσιτισμός, οικονομική κρίση κ.λπ)

ΧΑΣΜΑ ΓΕΝΕΩΝ

Ορισμός

Είναι η διαφορά αντιλήψεων και νοοτροπίας και η συνακόλουθη αδυναμία συνεννόησης μεταξύ νέων και ηλικιωμένων.

Οι νέοι επικρίνονται από τους πρεσβυτέρους ως:

Αντιδραστικοί, επαναστάτες, ριζοσπαστικοί, συμβιβαστοί, ανώριμοι, επιπόλαιοι, αφελείς, ανεύθυνοι, ευθυνόφοβοι, ασυνεπείς, ατίθασοι, δίχως σεβασμό, δίχως πείρα, αγνώμονες, οξύθυμοι, εγωιστές.

Οι μεγάλοι κατηγορούνται από τους νέους ως:

Συντηρητικοί, οπισθοδρομικοί, αδιάλλακτοι, εγωιστές, απόλυτοι, καταπιεστές, προγονόπληκτοι, δίχως κατανόηση, κομφορμιστές, συμβιβασμένοι, αντιπρόσωποι του κατεστημένου, πιστεύουν πως η δική τους γενιά ήταν καλύτερη

Αιτίες

Οι ιδιαίτερες συνθήκες (κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές κ.α.) κάθε εποχής. Τότε μια γενιά διαμορφώνει:

- τις δικές της αξίες
- τους κοινωνικούς στόχους
- τα ιδανικά της

Η διάσταση νέων δημιουργεί κάποια προκατάληψη και σχετική αδιαλλαξία και στις δύο πλευρές. Έτσι:

- οι νέοι απορρίπτουν «εκ των προτέρων» τους μεγαλύτερους ως συντηρητικούς και συμβιβασμένους και οι μεγαλύτεροι τις νεανικές ιδέες στο όνομα της «πείρας» που έχουν αποκομίσει από τη ζωή. Κατ' αυτόν τον τρόπο λιγοστεύουν οι απόπειρες προσέγγισης τους και επέρχεται η έλλειψη επικοινωνίας.

- Ο νέος περνά μια μεταβατική ηλικία. Στην οποία επικρατεί κρίση προσωπική, ιδεολογική, ηθική, προκειμένου να γνωρίζει τον εαυτό του και τη ζωή. Όλα είναι συγκεχυμένα στη συνείδηση

του, πέφτει σε αντιφάσεις, αισθάνεται ανασφαλής και εκδηλώνει επιθετική συμπεριφορά. Έρχεται, λοιπόν, σε σύγκρουση με τον εαυτό του και τον κοινωνικό του περίγυρο.

- Τα αρνητικά κοινωνικά-οικονομικά και πολιτικά φαινόμενα μιας εποχής αρκετοί νέοι τα αποδίδουν συνολικά στις προηγούμενες γενεές. Αυτό συμβαίνει λόγω της πολιτικής τους ανωριμότητας και της έλλειψης ορθής πολιτικοποίησης.

Οι νέοι, διαχρονικά, διακρίνονται για ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Τέτοια είναι:

- ο ρομαντισμός και ο έντονος συναισθηματισμός,
- η περίσσεια ενεργητικότητα με την οποία είναι φύσει φορτισμένοι λόγω της βιολογικής τους ακμής,
- η στράτευση τους σε αξίες, ιδεολογίες και οραματισμούς για τη δημιουργία ενός καλύτερου.
- η απορριπτική τους διάθεση απέναντι στις παραδοσιακές αξίες, τις αυθεντίες και τις συμβατικότητες,
- η αποτίμηση με διαφορετικά κριτήρια από τους μεγαλύτερους των ηθικών αξιών.
- η αναζήτηση και ευκολότερη υιοθέτηση των νεωτερισμών κ.α.

Οι μεγαλύτεροι είναι:

- ρεαλιστές, πιο ορθολογιστές σε σχέση με τους νέους,
- επιφυλακτικοί στο καινούριο λόγω των πολλών διαψεύσεων τους στο παρελθόν.
- πιο συντηρητικοί, συμβιβαστικοί και διαλλακτικοί.
- φορείς παραδοσιακών αντιλήψεων, αρχών και αξιών μιας άλλης εποχής.
- λιγότερο τολμηροί και αποφασιστικοί, λόγω αρνητικών εμπειριών

Επιπλέον, το φαινόμενο οξύνεται, όταν οι δύο πλευρές οδηγούνται σε ακραίες αλληλοκατηγορίες:

- Οι νέοι: κατηγορούν τους μεγάλους για ασυνέπεια, ηθικισμό, υποκρισία, αδιαλλαξία, δογματισμό, ωφελμιστικό πνεύμα, τυπολατρία, στείρα προσκόλληση στο παρελθόν και γενικότερα ως εκπροσώπους του κατεστημένου.
- Οι μεγάλοι: ψέγουν τη νέα γενεά για ανηθικότητα, ανευθυνότητα, μηδενισμό των ηθικών αξιών, ακνηρία, επιπολαιότητα, λατρεία της ευκολίας κ.α. Έτσι, μερικά αρνητικά φαινόμενα που παρατηρούνται σε ένα μικρό ποσοστό μιας γενεάς, η άλλη πλευρά τα γενικεύει και τα αποδίδει στο σύνολο της.

Αίτια διεύρυνσης του χάσματος στην εποχή μας.

Οι σύγχρονοι νέοι είναι διαφορετικοί από αυτούς των προηγούμενων γενεών:

- είναι πιο σφαιρικά ενημερωμένοι,
- είναι φορείς καλύτερης παιδείας,
- δέχονται μια πιο φιλελεύθερη κοινωνικοποίηση,
- διαμορφώνουν την προσωπικότητά τους σε πιο δημοκρατικές - ανεκτικές κοινωνίες σε σχέση με το παρελθόν,
- ωριμάζουν γρηγορότερα, διεκδικούν πιο έντονα τα δικαιώματά τους.
- Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από αλλαγές σε όλους τους τομείς. Οι νέοι είναι πιο δεκτικοί στο καινούριο, επειδή βρίσκονται σε μια περίοδο αναζητήσεων, οι μεγαλύτεροι, αντιμετωπίζουν τις αλλαγές με επιφύλαξη ή και αντίδραση.
- Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα, ρευστότητα, αντιφάσεις, κλονισμό των δεδομένων αρχών και αξιών. Όλα αυτά προβληματίζουν περισσότερο τη νέα γενιά την κάνουν ευέξαπτη και επιθετική.

Στα πλαίσια της καταναλωτικής κοινωνίας:

- Η ευδαιμονιστική αντίληψη.
- Ο σύγχρονος τρόπος ζωής.
- Τα σοβαρά οικονομικά προβλήματα της εποχής μας
- το υψηλό κόστος ζωής,
- Η αδυναμία επαγγελματικής αποκατάστασης νέων
- Η κρίση του θεσμού της οικογένειας .

Προτάσεις γεφύρωσης του χάσματος.

- Συνειδητοποίηση ότι η αρμονική συνύπαρξη αποτελεί προϋπόθεση για την ατομική και κοινωνική πρόοδο.
- Ο συνδυασμός του ενθουσιασμού των νέων και της πείρας των ηλικιωμένων συνιστά προωθητική δύναμη σε κάθε κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική δραστηριότητα.
- Αμοιβαία αναγνώριση δικαιωμάτων μέσα σε ένα φιλελεύθερο και δημοκρατικό κλίμα αλληλοσεβασμού.
- Οι μεγαλύτεροι: να αποβάλλουν μια διάθεση αδιαλλαξίας και υποτίμησης των νέων, να κατανοήσουν τα προβλήματα και την ιδιαιτερότητα της εφηβείας
- Οι νέοι: να απαλλαγούν από απολυτότητες και τη μόνιμη αντιρρητική διάθεση.
- Στα πλαίσια της οικογένειας να διαμορφωθούν συνθήκες βαθύτερης επικοινωνίας.
- Ανάπτυξη δραστηριοτήτων (πολιτικών, κοινωνικών, πολιτιστικών) με κοινή συμμετοχή νέων και μεγαλύτερων
- Οι μεγαλύτεροι να αποβάλουν την υπερβολική συντηρητικότητα.
- Σημαντικός είναι ο ρόλος που μπορεί να παίξει σ' αυτή την προσπάθεια ο δάσκαλος και το σχολείο.

Τι έχουν να κερδίσουν οι νέοι από τους μεγαλύτερους.

- Μεταβίβαση της πείρας, των ιδεών και της σκέψης τους.
- Διάσωση του θεσμού της οικογένειας και σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ προσφιλών προσώπων, ιδιαίτερα σε μια εποχή που στερείται συναισθημάτων και ευαισθησίας.
- Συμβολή στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών και την ψυχολογική στήριξη αυτών.
- Στήριξη στις δύσκολες στιγμές της ζωής.
- Γνωρίζουν εμπειρικά αυτά που οι άλλοι δε γνωρίζουν.
- Είναι φορείς πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Αναφορά στα θετικά των μεγαλύτερων.

Ιδαιτεραματα.gr

ΠΡΟΤΥΠΑ - ΕΙΔΩΛΑ

Ορισμός

Πρόσωπο, πράγμα ή κατάσταση που μπορεί να χρησιμεύσει ως υπόδειγμα για μίμηση. Η έννοια πρότυπο έχει τις εξής σημασίες:

- Στην επιστήμη: πρότυπο με μορφή μεθοδολογική.
- Στην γλυπτική & αρχιτεκτονική: πρόπλασμα.
- Στις εικαστικές τέχνες: πρόσωπο προς αναπαράσταση.
- Στην τεχνολογία: τεχνικό μέσο ή τεχνητό δημιούργημα
- Στην κοινωνική ζωή:
 - α)** ο άνθρωπος που είναι πρότυπο ήθους & αρετής.
 - β)** ένας τρόπος ζωής, σκέψης ή συμπεριφοράς.

Το πρότυπο διαφέρει από το είδωλο. Το είδωλο καθιερώνεται από το συναίσθημα, έχει προσωρινή γοητεία και γρήγορα χάνει το κύρος του. Το πρότυπο, αντίθετα, διαβέβαι σταθερή και διαχρονική αξία.

Τα πρότυπα διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στη ζωή μας. Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν κάποιο πρότυπο, σύμφωνα με το οποίο ρυθμίζουν τις ενέργειές τους και τη συμπεριφορά τους. Με τον τρόπο αυτό τα πρότυπα γίνονται οδηγοί της κοινωνίας.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ - ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

- Τα πρότυπα είναι κίνητρο δράσης και προόδου, που παρέχουν τη δυνατότητα στα άτομα να τα μιμούνται και να τα ακολουθούν, κάνοντας κάτι αξιόλογο στη ζωή τους.
- Η ύπαρξη προτύπων (ειδώλων) βλάπτει όμως, όταν η μίμηση είναι δουλική και περιορίζεται ο προσωπικός τρόπος έκφρασης.

ΕΙΔΗ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Καλά (θετικά): Οδηγούν στη βελτίωση του ανθρώπου και της ζωής του

Κακά (αρνητικά): Έχουν καταστρεπτικές συνέπειες για το άτομο και για τη ζωή του.

ΤΟ ΚΥΡΙΑΡΧΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Το κυρίαρχο πρότυπο της σύγχρονης εποχής είναι αυτό του «οικονομικού/ υλιστικού/ καταναλωτικού ανθρώπου» (homo economicus/ homo consumens). Το πρότυπο αυτό προβάλλει την υλιστική αντίληψη της ζωής, τον υλικό ευδαιμονισμό, την απόκτηση υλικών αγαθών, την καταναλωτική μανία, την «άνετη» και πολυτελή ζωή με την υπερεπάρκεια προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, την επιβολή του lifestyle, την ανάγκη της – έστω και επιφανόμενης – «επιτυχίας» (συχνά με κάθε τίμημα) και προκαλεί άγχος, αγωνία, πλήξη, και ανασφάλεια από τον αγώνα για την ικανοποίησή του.

ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Α. Αθλητικά πρότυπα – είδωλα: Αθλητές με υψηλές επιδόσεις εκ φράζουν τα όνειρα των νέων για κοινωνική ανάδειξη, τον εύκολο πλουτισμό και την επιτυχία

Β. Καλλιτεχνικά (πρότυπα) – είδωλα: Στο χώρο της τέχνης, του θεάτρου, της μουσικής, του κινηματογράφου, του χορού, υπάρχουν άτομα που ασκούν τεράστια επίδραση στους νέους

Γ. Οικογενειακά πρότυπα: Οι γονείς και οι συγγενείς, λόγω της σημαντικής συμβολής τους στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του νέου συνηθέστατα αποτελούν και πρότυπα γι' αυτόν

Δ. Σχολικά πρότυπα: Οι δάσκαλοι και οι καθηγητές σε αρκετές περιπτώσεις χάρη στην προσωπικότητά τους ασκούν μεγάλη επιρροή αλλά και γοητεία στους μαθητές

Ε. Πολιτικά (πρότυπα) – είδωλα: Πολιτικοί ηγέτες συγκινούν τους νέους με την ευγλωττία τους και την πειθώ τους, τους

συναρπάζουν και συχνά τους φανατίζουν (Τα πρότυπα, επίσης, μπορεί να είναι άυλα, δηλαδή ιδεολογίες και πολιτικά συστήματα)

ΣΤ. (Πρότυπα) είδωλα του υποκόσμου: Άτομα που ηρωοποιούνται και αποκτούν πλούτο, δαλεάζουν και επηρεάζουν τους νέους που τους μιμούνται τυφλά.

ΠΟΤΕ ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΩΦΕΛΟΥΝ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Τα πρότυπα ωφελούν τους νέους όταν:

- έχουν πνευματική και ηθική συγκρότηση
- προβάλλουν ηθικές και κοινωνικές αρετές
- προέχουν την αναγνώριση και την εκτίμηση του κόσμου
- συντελούν στην άνοδο του κοινωνικού επιπέδου ενός λαού
- οδηγούν τους νέους στην αυτογνωσία και στην αυτοκριτική
- έχουν ευεργετική επίδραση στη ζωή
- προβάλλουν υψηλά ιδανικά και ανθρωπιστικά οράματα
- διαμορφώνουν το χαρακτήρα και καλλιεργούν την προσωπικότητα του νέου
- συμβάλλουν στη δημιουργία ελεύθερων και υπεύθυνων νέων
- καλλιεργούν την εθνική συνείδηση του νέου

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΚΑΛΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Τα καλά (θετικά ή υγιή) πρότυπα :

- Προβάλλουν ηθικοκοινωνικές αρετές
- Εμφυσούν ιδανικά και οράματα στους νέους
- Γεννούν την εμπιστοσύνη, την αυτοπεποίθηση και την αισιοδοξία
- Άσκουν ευεργετική επίδραση στη ζωή
- Συμβάλλουν στη σύμμετρη διαμόρφωση της προσωπικότητας
- Συντελούν στη ανύψωση της κοινωνίας και την ανάπτυξη του πολιτισμού
- Οδηγούν το άτομο στην καταξίωση

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΚΑΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Τα κακά (αρνητικά ή νοσηρά) πρότυπα:

- Προκαλούν φανατισμό ή προσωπολατρία
- Αλλοτριώνουν τη βούληση του νέου ατόμου και το οδηγούν σε ανήθικες πράξεις
- Στερούν την ελευθερία, την πρωτοβουλία και την αυτενέργεια από τα άτομα που ακολουθούν κάποιο πρόσωπο
- Εμποδίζουν την πρόοδο, αφού παρακινούν σε μίμηση και όχι σε δημιουργική πρωτοβουλία
- Καλλιεργούν πάθη

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΚΑΛΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

- Σωστή οικογενειακή αγωγή
- Ανθρωπιστική παιδεία
- Πολιτισμένο κοινωνικό περιβάλλον
- Φωτισμένη πνευματική ηγεσία

Ιδιαιτεράματα.gr

ΑΓΑΠΗ

Ορισμός

Αγάπη είναι εκείνη η συναισθηματική κατάσταση που μας οδηγεί να προσφέρουμε, ως αποτέλεσμα της ελεύθερης εκλογής μας, και δεν καθορίζεται από τις ανάγκες μας. Η αγάπη όμως είναι και φαινόμενο επικοινωνίας. Άλλες φορές γινόμαστε πομπός κι άλλες δέκτης αγάπης. Γι' αυτό και είναι πολύ συνηθισμένο φαινόμενο ο ένας να ισχυρίζεται ότι αγαπά τον άλλο κι ο άλλος να το αμφισβητεί.

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

- Η αγάπη των παιδιών προς τους γονείς.
- Η αγάπη των γονέων προς τα παιδιά
- Η αγάπη προς την πατρίδα (φιλοπατρία/πατριωτισμός)
- Η ερωτική αγάπη
- Η συγγενική αγάπη
- Η αγάπη προς το συνάνθρωπο (φιλαλληλία)
- Η αδελφική αγάπη
- Η φιλική αγάπη
- Η αγάπη προς τον εαυτό μας
- Η αγάπη προς το Θεό
- Η συναδελφική αγάπη
- Η αγάπη προς την παράδοση
- Η αγάπη προς τη φύση
- Η αγάπη προς ένα επάγγελμα
- Η αγάπη προς την τέχνη
- Η αγάπη προς την επιστήμη
- Η αγάπη προς μια ιδέα

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

- η καθολικότητα, η απολυτότητα και η απουσία πνεύματος διακρίσεων
- η ανιδιοτέλεια και η αγνότητα των αισθημάτων και των προθέσεων
- η απουσία σκοπιμοτήτων και μικροϋπολογισμών
- η ανοχή και η ανεκτικότητα προς τη διαφορετικότητα
- η ανυπόκριτη εμπιστοσύνη και η απουσία της καχυποψίας

- η γενναιοδωρία, η μεγαλοψυχία και η καλοσύνη
- ο περιορισμός της κτητικότητας και ο σεβασμός στην αυτονομία της προσωπικότητας του άλλου
- η ανυπαρξία έπαρσης, εγωκεντρισμού και αλαζονείας
- η ψυχική συμμετοχή στη χαρά και στη λύπη του συνανθρώπου, που εκδηλώνεται ως συμπάρσταση.
- η διάθεση για συγνώμη, η απουσία μνησικακίας, η ανεξικακία
- η διάθεση προσφοράς που φτάνει ως την αυτοθυσία και δεν αναζητεί δικαίωση και ανταλλάγματα

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Α. Κοινωνικό επίπεδο:

- Συμβάλλει στη διαμόρφωση υγιών διαπροσωπικών σχέσεων, που χαρακτηρίζονται από ανιδιοτέλεια, αφοσίωση, αμοιβαία εμπιστοσύνη και φιλική διάθεση
- Εξευγενίζει το συναισθηματικό κόσμο και διαμορφώνει το αναγκαίο κλίμα ψυχικής και συναισθηματικής επαφής, αμοιβαίας προσέγγισης και βαθύτερης επικοινωνίας, χωρίς ωφελιμιστικά κριτήρια
- Αποδιώχνει την αίσθηση της μοναξιάς, αφού καλύπτει τις συναισθηματικές ανάγκες των ανθρώπων
- Περιστελλεί την εγωκεντρική προσέγγιση των πραγμάτων και τον άκρατο ατομικισμό. Με το αίσθημα της αγάπης το άτομο απομακρύνεται από τα στενά πλαίσια του «εγώ» και μεταβαίνει προς το «εσύ».
- Αποτρέπει τον ανταγωνισμό και το συγκρουσιακό κλίμα στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Β. Ψυχικό – Ηθικό επίπεδο:

- Συντελεί στην ψυχολογική ισορροπία του ατόμου
- Προσανατολίζει το άτομο στην αντιμετώπιση της ζωής με αισιόδοξη και ελπιδοφόρα διάθεση

- Ισχυροποιεί τις ψυχικές δυνάμεις του ανθρώπου, ενισχύοντάς τον
- εσωτερικό κόσμο του με υπομονή, εγκάρτηση και αντοχή
- Ηθικοποιεί τη συμπεριφορά του ατόμου, διαμορφώνοντας μια στάση ζωής που χαρακτηρίζεται από την ειλικρίνεια, την εντιμότητα, την αγνότητα των προθέσεων

Γ. Ιδεολογικό επίπεδο:

- Προσδίδει ουσιαστικό νόημα στη ζωή του ανθρώπου με την ανθρωπιστική προσέγγιση των πραγμάτων
- Αποτρέπει τους διαχωρισμούς των ατόμων με κριτήριο τις ιδεολογικές τους αντιλήψεις
- Απομακρύνει τη δογματική προσκόλληση σε εγωκεντρικές αντιλήψεις, τη μισαλλοδοξία και το φανατισμό

Δ. Δημιουργικό επίπεδο:

- Αναδεικνύει τη δημιουργική διάθεση του ανθρώπου
- Αποτελεί πηγή καλλιτεχνικής έμπνευσης και δημιουργίας

Ε. Διεθμιστικό επίπεδο:

- Απαλλάσσει από αρνητικούς προϋδεασμούς, προκαταλήψεις και ρατσιστικές αντιλήψεις
- Καλλιεργεί πνεύμα ανοχής και ανεκτικότητας προς τη διαφορετικότητα
- Αναπτύσσει πνεύμα οικουμενικής και φιλειρηνικής συνείδησης

ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΑΠΑΞΙΩΝΟΥΝ ΤΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

- Η υποχρηστικότητα των ανθρώπινων σχέσεων
- Ο άκρατος ατομικισμός
- Οι εμπορευματοποιημένες, συμβατικές, επιφανειακές σχέσεις
- Το ανταγωνιστικό πνεύμα
- Η απροσωποποίηση
- Το αίσθημα της μοναξιάς

- η εκμετάλλευση το συνανθρώπου ως μέσου για την επίτευξη ενός ιδιοτελούς στόχου
- Τα φαινόμενα ρατσισμού
- η αναβίωση φασιστικών και νεοναζιστικών αντιλήψεων,
- το φαινόμενο της ανεργίας
- Οι απάνθρωπες συνθήκες ζωής σε διάφορες περιοχές του πλανήτη
- Οι προκλητικές ανισότητες, που περιθωριοποιούν
- Οι μεγάλες μάζες πληθυσμών
- Η πείνα- στερήσεις, εξαθλίωση
- Ο αναλφαβητισμός
- Η έξαρση της βίας και της εγκληματικότητας

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ορισμός

Τα λεξικά ορίζουν την οικογένεια ως ομάδα ανθρώπων που συνδέονται με δεσμούς συναισθηματικούς, αίματος ή γάμου και συνήθως κατοικούν κάτω από την ίδια στέγη. Είναι η πρώτη και διαχρονικότερη μορφή κοινωνικής οργάνωσης και πάνω σε αυτήν στηρίζεται ολόκληρη η οργανωμένη κοινωνία.

Μορφές Οικογένειας

Στη χώρα μας τις τελευταίες δεκαετίες καθώς και γενικότερα στην Ευρώπη επικρατεί κυρίως η πυρηνική οικογένεια ως αποτέλεσμα κοινωνικοοικονομικών συγκυριών. Αυτή αποτελείται από τους γονείς και το παιδί ή τα παιδιά.

- η ελεύθερη συμβίωση
- η μονογονεϊκή.
- Η διευρυμένη οικογένεια
- οι λεγόμενες «ανασυγκροτημένες» οικογένειες

Ο ρόλος και η αποστολή της οικογένειας

- Αποτελεί τον πρωτογενή φορέα κοινωνικοποίησης - ικανοποιεί την ανάγκη για συντροφιά – κοινωνικότητα
- Συμβάλλει στην πνευματική καλλιέργεια του παιδιού
- Καλλιεργεί την πολιτική συνείδηση
- Παρέχει αίσθημα ασφάλειας στα μέλη της και ιδιαίτερα στα παιδιά

- Στηρίζει τα μέλη οικονομικά/ κάλυψη βιολογικών αναγκών
- Παρέχει συναισθηματική, ψυχική πληρότητα
- Διαμορφώνει ηθικές αξίες
- Στηρίζει την παράδοση

Εκφάνσεις κρίσης στη σύγχρονη οικογένεια

- η αύξηση του αριθμού των διαζυγίων
- η αύξηση του αριθμού των ζευγαριών που συμβιώνουν ελεύθερα
- η αμφισβήτηση του θεσμού του γάμου από τους νέους
- η αύξηση του αριθμού των παιδιών εκτός γάμου (με φυσικό ή τεχνητό τρόπο)
- η αύξηση του αριθμού των αμβλώσεων
- η ενδοοικογενειακή βία (κυρίως εις βάρος της γυναίκας)
- η κατακόρυφη αύξηση των κρουσμάτων βίας εις βάρος των παιδιών
- μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον (στενό και ευρύ)

Αίτια της κρίσης στη σύγχρονη οικογένεια

- Η διαδικασία της εκπαίδευσης των παιδιών
- Η φροντίδα της περίθαλψης των αδύναμων μελών
- Η ψυχαγωγία πραγματοποιείται εκτός σπιτιού
- Η αλλαγή των ηθικών προτύπων
- Η χειραφέτηση της γυναίκας στην επαγγελματική, πολιτική, κοινωνική ζωή.
- Η έλλειψη θαλπωρής στο σπίτι, απουσία διαλόγου και κοινής ψυχαγωγίας, αποξένωση
- Η διεύρυνση του «χάσματος» των γενεών, που οφείλεται στις ραγδαίες ανακατατάξεις στο χώρο της επιστήμης και της τεχνολογίας

Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης

- καλλιέργεια του σεβασμού ανάμεσα στους δύο συζύγους
- ισότιμη γονεϊκή ευθύνη
- λήψη της απόφασης για γάμο με σύνεση και αίσθημα ευθύνης
- οικονομική ενίσχυση των νέων ζευγαριών από το κράτος
- επιμορφωτικά σεμινάρια/ημερίδες προς τους γονείς
- ειδικό μάθημα «οικογενειακής αγωγής»

ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ

Ορισμός

Ως τρίτη ηλικία ορίζεται το χρονικό διάστημα από τα 60 έτη έως το βιολογικό θάνατο ενός ανθρώπου. Ο προσδιορισμός είναι περισσότερο μεθολογικός και συμβατικός, αφού σε παλαιότερες εποχές απαρχή της τρίτης ηλικίας ήταν τα 50 έτη.

Τα άτομα της τρίτης ηλικίας αντιμετώπιζονταν από τα αρχαία χρόνια με ιδιαίτερο σεβασμό σε όλες ανεξαιρέτως τις κοινωνίες. Θεωρούνταν πρόσωπα άξια προσοχής, λόγω της αδιαμφισβήτητης πείρας τους, και η κοινωνική θέση τους ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Οι ηλικιωμένοι παλαιότερα έμεναν συνήθως μαζί με τα παιδιά τους και είχαν βαρύνοντα λόγο στις οικογενειακές υποθέσεις.

Η θέση των ηλικιωμένων στη σύγχρονη εποχή.

Οι ηλικιωμένοι στη σημερινή εποχή αντιμετωπίζουν μία αντιφατική στάση από το κοινωνικό σύνολο. Από τη μία πλευρά, βιώνουν μια απαξιωτική και ενίοτε περιφρονητική συμπεριφορά από τις νεότερες γενιές, αλλά, από την άλλη, έχουν πλέον πρωτοφανείς σε σχέση με το παρελθόν δυνατότητες να απολαύσουν τη ζωή και τα αγαθά της.

Η θετική πλευρά της θέσης της τρίτης ηλικίας στις σύγχρονες κοινωνίες εκφράζεται από:

- την επιμήκυνση του μέσου όρου ζωής χάρη στα επιτεύγματα των ιατρικών και βιολογικών επιστημών
- την αντιμετώπιση πολλών ασθενειών και δυσλειτουργιών την εκπόνηση ειδικών προγραμμάτων από την οργανωμένη
- Πολιτεία για τη συμμετοχή των ηλικιωμένων σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής (προγράμματα άθλησης, ομαδικές εκδρομές, χώροι συνάντησης και ψυχαγωγίας, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις)
- τη συμμετοχή και παρουσία πολλών ατόμων της τρίτης ηλικίας σε δραστηριότητες που απαιτούν σθένος, πνευματική διαύγεια

Στους αντίποδες, η αρνητική πλευρά της θέσης των ηλικιωμένων

στις σύγχρονες κοινωνίες εκφράζεται από:

- την περιθωριοποίηση των ατόμων τρίτης ηλικίας στον οικογενειακό βίο
- την έλλειψη σεβασμού και τη συχνά περιφρονητική συμπεριφορά
- από την πλευρά των νέων προς τους πρεσβύτερους
- την απαξιωτική αντιμετώπιση των ικανοτήτων των ηλικιωμένων

Στα παραπάνω αρνητικά φαινόμενα συντελούν παράγοντες όπως:

- τα φυσιολογικά, λόγω ηλικίας, προβλήματα πνευματικής και σωματικής υγείας
- το χάσμα των γενεών
- η διαπάλη των νέων και των μεγάλων για την κατάκτηση ή τη διατήρηση επίζηλων θέσεων στον κοινωνικό και επαγγελματικό στίβο
- ο ατομικισμός του σύγχρονου ανθρώπου
- η αδυναμία ή κα η άρνηση των περισσότερων ατόμων τρίτης ηλικίας να προσαρμοστούν στις ραγδαίες εξελίξεις της σύγχρονης εποχής
- η έλλειψη ανοχής των περισσότερων σύγχρονων νέων στις ιδιοτροπίες και ιδιορρυθμίες πολλών ηλικιωμένων
- το γεγονός πως οι ηλικιωμένοι στην πλειονότητά τους δεν είναι επαγγελματικά παραγωγικοί και, συνήθως, επιβαρύνουν οικονομικά τα μέλη της οικογένειάς τους

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΑΞΙΩΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

- Η εμφάνιση ψυχικών διαταραχών στα άτομα τρίτης ηλικίας (μελαγχολία, κατάθλιψη)

- Η επίταση του υπαρξιακού άγχους των ηλικιωμένων
- Η αδρανοποίηση ή και η αχρήστευση ενός αξιόλογου παραγωγικού δυναμικού για τη χώρα
- Η στέρση της πολύτιμης πείρας των πρεσβύτερων από τις νεότερες γενιές
- Η έξαρση των κρουσμάτων κακομεταχείρισης, βίας και εγκληματικότητας εις βάρος εγκαταλελειμμένων και ανήμπορων ηλικιωμένων
- Η αποκοπή των ατόμων τρίτης ηλικίας από το κοινωνικό και το πολιτικό γίνεσθαι
- Η όξυνση του κοινωνικού ρατσισμού με κριτήριο την ηλικία

ΤΡΟΠΟΙ / ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΒΙΟ

- Η ηθική και ψυχολογική ενθάρρυνση και στήριξη των ηλικιωμένων
- Η ανεκτική, ευδιάθετη και χιουμοριστική αντιμετώπιση της συμπεριφοράς των πρεσβύτερων από τους νέους
- Η διεύρυνση των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας - ενασχόλησή με μορφές συλλογικής δράσης (π.χ. εθελοντισμός, συμβουλευτικές επισκέψεις, συμμετοχή σε ψυχαγωγικά και επιμορφωτικά προγράμματα κ.λπ.)
- Ο διάλογος των νέων και των ατόμων μέσης και τρίτης ηλικίας για τα προβλήματά τους
- Η παράταση της εργασιακής ζωής για όσους ηλικιωμένους έχουν τη διάθεση και τη δύναμη να εξακολουθήσουν να εργάζονται
- Οι αξιοπρεπείς συντάξεις στους συνταξιούχους
- Η απόδοση τιμών και επαίνων στους ηλικιωμένους που επέδειξαν αξιοπρόσεκτο έργο στη ζωή τους

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΓΕΛΙΟΥ

Α. Σε ατομικό επίπεδο:

i) Βιολογική:

- διευκολύνει την αναπνοή
- χαλαρώνει τους μυς
- προσφέρει αίσθημα ευφορίας και ηρεμίας
- προφυλάσσει από νευρώσεις

ii) Πνευματική

- οξύνει τη φαντασία
- καλλιεργεί τη δημιουργική σκέψη
- συμβάλλει στη διανοητική διαύγεια
- αντιτάσσεται στον καταναγκαστικό εξορθολογισμό
- διευκολύνει τη μάθηση

iii) Ψυχική

- αποφορτίζει τον άνθρωπο από την ένταση της καθημερινότητας
- οπλίζει το άτομο με κουράγιο και αισιοδοξία για τη ζωή
- αμβλύνει το άγχος
- συντελεί στην ψυχική πλήρωση του ανθρώπου

iv) Κοινωνική

- αποτελεί έκφραση καλοπροαίρετης διάθεσης
- βοηθά στη συναισθηματική προσέγγιση του συνανθρώπου
- δημιουργεί ένα ευχάριστο κλίμα στις συναναστροφές
- περιορίζει την εριστικότητα και τον ανταγωνισμό
- συνιστά μέσο καταλυτικής κριτικής

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΜΕΣΩΝ ΤΟΥ ΓΕΛΙΟΥ

Η συχνότητα του γέλιου και η ποιότητα των μέσων που το παράγουν καταδεικνύουν τα εξής:

- **Ευαισθησία:** το συναισθηματικό και ψυχικό υπόβαθρο, την ευγένεια, τον αυθορμητισμό που χαρακτηρίζουν έναν άνθρωπο ή ένα λαό
- **Πνευματική στάθμη:** το επίπεδο του πνευματικού πολιτισμού, ο κριτικός στοχασμός, η φαντασία, ο προβληματισμός, η αίσθηση του μέτρου
- **Αισθητική καλλιέργεια:** η διάκριση του ωραίου, ποιοτικού και ποσοτικού, όπως αναδύεται μέσα από τα καλλιτεχνικά επιτεύγματα ενός λαού και τις σχετικές του προτιμήσεις.

ΓΕΛΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

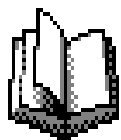
Η αίσθηση του κωμικού είναι δείκτης της πολιτιστικής φυσιογνωμίας και ιδιαιτερότητας ενός λαού.

Μπορεί ένας λαός να τέρπεται με:

- χυδαιολογίες
- γελοιοποίηση προσώπων και ομάδων
- εύπεπτα κωμικά ευρήματα
- τυποποιημένη και εμπορευματοποιημένη διασκέδαση

ή, αντίθετα, με:

- υψηλού επιπέδου ευρήματα
- δημιουργικό αυτοσαρκασμό
- λεπτή σάτιρα της εξουσίας

ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

Οικογένεια

Βιολογικός

Ικανοποίηση πρωταρχικών αναγκών

Πνευματικός

Πνευματική καλλιέργεια
(κρίση , αντίληψη, φαντασία, μνήμη)

Κοινωνικός

Κοινωνικοποίηση
Καλλιέργεια κοινωνικών αρετών

Πολιτικός

Πολιτική αγωγή (ανθρώπινα δικαιώματα, δημοκρατία)

Ιδεολογικός - ηθικός

Ανθρωπιστικές αξίες, ιδανικά

Ψυχολογικός τομέας

Συναισθηματική κάλυψη, ψυχολογική ισορροπία

Παιδεία

Πνευματικός

Πνευματική καλλιέργεια(ορθή κρίση, ορθολογισμός, απαλλαγή απο το δογματισμό)
Ανάπτυξη διαλόγου

Κοινωνικός

Κοινωνικές αρετές (άμιλλα, ανιδιοτέλεια, συνεργασία)
Κοινωνικοποίηση , ανάπτυξη δεσμών φιλίας

Επαγγελματικός

Ανάπτυξη ικανοτήτων – δεξιοτήτων
Επαγγελματικός προσανατολισμός

Απαλλαγή από το στενά τεχνοκρατικό – εξειδικευτικό χαρακτήρα

Πολιτικός

Διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων με υγιή πολιτική – δημοκρατική συνείδηση

Ηθικός – ιδεολογικός

Ανθρωπιστικό περιεχόμενο- αξίες

Προάγει ηθικές αρχές (εντιμότητα, ειλικρίνεια, δικαιοσύνη κ.ο.κ.)

Πίστη σε υψηλές αξίες – ιδανικά

Πολιτιστικός

Αισθητική αγωγή

Επαφή με τις καλές τέχνες

Καλλιτεχνική παιδεία

Διεθνής

Αντιστοιχία εκπαιδευτικού θεσμού με τις σύγχρονες τεχνολογικές , πολιτισμικές κ.α. εξελίξεις

Πνεύμα διεθνισμού – οικουμενικότητας- ειρήνης

Πολιτεία

Πολιτικός – ιδεολογικός – κοινωνικός

Θεσμοθέτηση κανόνων , νόμων

Ανθρωποκεντρικός προσανατολισμός θεσμών

Καταπολέμηση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας

Εκδημοκρατισμός πολιτικής ζωής – καλλιέργεια πολιτικής συνείδησης

Υλική και ηθική στήριξη

M.M.E

Πολιτικός

Αντικειμενική πληροφόρηση , πολυφωνία

Κοινωνικός

Ανάδειξη κοινωνικών προβλημάτων

Κοινωνικοποίηση ατόμου

Πνευματικός

Προβληματισμός – ευαισθητοποίηση
Διεύρυνση γνώσεων – διακίνηση ιδεών – πνευματική καλλιέργεια

Ηθικός

Ηθικά πρότυπα – ανθρωπιστικές αξίες

Ψυχαγωγικός

Ψυχαγωγία
Προβολή προγραμμάτων λόγου και τέχνης
Συναισθηματική – ψυχολογική στήριξη (μοναξιά, άγχος)

Πνευματικοί άνθρωποι (καλλιτέχνες, επιστήμονες, διανοούμενοι)

Κοινωνικός

Διασφάλιση κοιν. δικαιωμάτων
Πνεύμα συλλογικότητας
Ανάδειξη κοινωνικών προβλημάτων
Προβολή κοινωνικών μηνυμάτων

Πνευματικός

Πνευματική καλλιέργεια – απαλλαγή από δογματισμούς και προλήψεις
Ηθικός – ιδεολογικός
Καλλιέργεια ανθρωπιστικού πνεύματος
Αποκατάσταση της αλήθειας

Πολιτικός

Ανάδειξη δημοκρατικού πνεύματος – δημοκρατικά ιδεώδη
Στηλίτευση αρνητικών φαινομένων δημαγωγίας και λαϊκισμού

Διεθνής

Πρώθηση πνεύματος διεθνισμού
Αγώνας για την εδραίωση της παγκόσμιας ειρήνης
Συμβολή στη συνεργασία και τη φιλία των λαών

Διατήρηση εθνικής και οικουμενικής συνείδησης

Άνθρωπος – κοινωνία

Κοινωνικός

Συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις
Ψυχική επικοινωνία – διάλογος- σύσφιξη ανθρωπίνων δεσμών –
καλλιέργεια εμπιστοσύνης

Πνευματικός

Πνευματική εγρήγορση – συγκρότηση, αυτογνωσία, αυτοέλεγχος,
αυτοκριτική
Επαναπροσδιορισμός αξιών – πίστη στις ανθρωπιστικές –
πολιτιστικές αξίες
Κριτική αμφισβήτηση – ενάντια στην αλλοτρίωση

Ηθικός - ιδεολογικός

Πίστη στις ανθρωπιστικές αξίες
Αυτομόρφωση – δια βίου μάθηση

Βιολογικός

Σωματική ευεξία => πνευματική διαύγεια
Φυσικός τρόπος ζωής

Διεθνείς οργανισμοί

Μέριμνα – προάσπιση για την εφαρμογή ανθρωπίνων δικαιωμάτων
Σεβασμός – πίστη στις ανθρωπιστικές αξίες
Εφαρμογή δημοκρατικών θεσμών
Ανάπτυξη πνεύματος παγκοσμιότητας για την αρμονική συνύπαρξη
των λαών
Πολιτιστική προσέγγιση των λαών

Άλλα:

Εκδηλώσεις τέχνης (ποιοτικό θέατρο, κινηματογράφος, μουσική,
καλές τέχνες), εκθέσεις, διαλέξεις, σεμινάρια, μορφωτικές
επισκέψεις, εκπαιδευτικές εκδρομές, ταξίδια αναψυχής, αθλητικές
εκδηλώσεις, ομαδικό παιχνίδι, επαφή με τη φύση κλπ.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέμα 1^ο

Αναλφαβητισμός

Τα σημαντικότερα αίτια του αναλφαβητισμού

Αναλφάβητος γενικά είναι όποιος δεν μπορεί να διαβάσει και να γράψει. Στους αναλφάβητους κατατάσσουμε όσους δεν γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή και αγνοούν τις βασικές πράξεις της αριθμητικής (οργανικά αναλφάβητοι) και όσους δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση (λειτουργικά αναλφάβητοι ή ημιαναλφάβητοι).

Πρώτα πρώτα ο αναλφαβητισμός είναι κληρονομιά που μας άφησαν οι προηγούμενες δεκαετίες. Ήταν η δύσκολη εποχή με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου. Οι μεγάλες καταστροφές και η φτώχεια που υπήρχε δεν άφηναν πολλά περιθώρια στο κράτος να ανοικοδομήσει σχολεία, να εκπαιδεύσει και να διορίσει δασκάλους, να μορφώσει όλους τους πολίτες του. Και εκεί όπου υπήρχαν σχολεία ήταν απρόσιτα για κατοίκους απομακρυσμένων και δύσβατων περιοχών της επαρχίας. Επιπλέον, τα επείγοντα προβλήματα επιβίωσης, που αντιμετώπιζε ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, τα απομάκρυναν από το σχολείο. Δεν είναι, άλλωστε, τυχαία η διαπίστωση ότι οι περισσότεροι αγράμματοι είναι αγρότες, εργάτες, άνθρωποι που ανήκουν στα ασθενέστερα οικονομικά και κοινωνικά στρώματα.

Τέτοια προβλήματα, ασφαλώς, δεν έχουν εκλείψει και στην εποχή μας. Και σήμερα για πολλά παιδιά ο αγώνας για την επιβίωση είναι εμπόδιο στη μόρφωσή τους. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του πληθυσμού του 1991, δεκατέσσερις χιλιάδες παιδιά μπήκαν στη βιοπάλη σε ηλικία κάτω των δεκατεσσάρων ετών, διακόπτοντας τη φοίτησή τους στο σχολείο.

Αιτία για την οποία αρκετά παιδιά διακόπτουν τη φοίτησή τους στο σχολείο και εργάζονται, είναι, επίσης, και η νοοτροπία που έχουν οι γονείς τους για τα γράμματα και τη μόρφωση. Ορισμένοι, δηλαδή, γονείς, αμόρφωτοι και οι ίδιοι, έχουν την αντίληψη, ότι οι σπουδές είναι ανώφελες και περιττές και ιδιαίτερα, αν αυτές τους επιβαρύνουν οικονομικά. Αυτοί ενδιαφέρονται περισσότερο για τα άμεσα οικονομικά οφέλη που θα έχουν από την εργασία των

παιδιών τους, και λιγότερο για τη μόρφωσή τους. Φτάνουν, μάλιστα, στο σημείο να υποστηρίζουν πως έτσι τα παιδιά τους θα μάθουν τι θα πει ζωή! Θύματα τέτοιων προκαταλήψεων και στερεότυπων είναι πιο πολύ τα κορίτσια.

Πολλά από τα παιδιά τα οποία είτε δεν πηγαίνουν καθόλου στο σχολείο είτε δεν ολοκληρώνουν τη βασική εκπαίδευσή τους ανήκουν σε κοινωνικές ομάδες που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Πρόκειται για παιδιά Τσιγγάνων, μεταναστών και εθνικών μειονοτήτων. Κύριος λόγος για τον οποίο τα παιδιά αυτά απομακρύνονται από το σχολείο, δεν είναι τόσο οι διακρίσεις, που ακόμα δυστυχώς δεν έχουν εκλείψει, όσο το γεγονός ότι οι αξίες της οικογένειας ή του περιβάλλοντός τους, η θρησκεία τους και η γλώσσα τους, για παράδειγμα, είναι πολύ διαφορετικές από τις σχολικές αξίες.

Υπεύθυνη για το πρόβλημα του αναλφαβητισμού είναι και η Πολιτεία. Η ευθύνη της εντοπίζεται κυρίως στην εκπαιδευτική της πολιτική, με την οποία αναπαράγεται και διαιωνίζεται η αγραματοσύνη. Όσο δε θα υπάρχουν σχολεία ημερήσια, νυχτερινά και σχολεία για παιδιά με ειδικές ανάγκες εκεί όπου είναι απαραίτητα, όσο δε θα μεριμνά για τους αναλφάβητους κάθε ηλικίας και δε θα δημιουργεί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη μόρφωση όλων των πολιτών, τόσο το πρόβλημα θα παρατείνεται και θα εντείνεται.

Είναι σαφές ότι ο αναλφαβητισμός είναι καθαρά πρόβλημα που έχει σχέση με την παιδεία των πολιτών της χώρας μας. Ότι, λοιπόν, μπορεί να προσφέρει η παιδεία το στερείται και ο αναλφάβητος και η κοινωνία μας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να αποδώσετε περιληπτικά το νόημα του κειμένου. (80-100 λέξεις) [μονάδες 15]

2. Να επιλέξετε τη σωστότερη απάντηση με βάση το κείμενο.

A. Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος συνιστά αίτιο αναλφαβητισμού γιατί:

1. Οι μεγάλες καταστροφές και η φτώχεια που υπήρχε δεν άφηναν περιθώρια στο κράτος να ανοικοδομήσει σχολεία, να διορίσει εκπαιδευτικούς και να μορφώσει τους πολίτες του.

2. Οι ίδιοι οι πολίτες προτιμούσαν να πολεμήσουν παρά να μορφωθούν, γιατί αυτό υπαγόρευε το χρέος τους προς την πατρίδα.
3. Οι Γερμανοί κατακτητές είχαν απαγορεύσει ρητά την εκπαιδευτική διδασκαλία στα υπάρχοντα ελληνικά σχολεία.

Β. Πολλά παιδιά διακόπτουν τη βασική τους εκπαίδευση, γιατί:

1. Δεν μπορούν να προσαρμοστούν στους κανόνες λειτουργίας του σχολείου και γενικότερα σε οτιδήποτε αφορά τη σχολική εργασία.
2. Είναι θύματα μιας νοοτροπίας των γονιών τους, οι οποίοι τα παροτρύνουν άμεσα να μπουν στη βιοπάλη θεωρώντας ανώφελες και περιττές τις σπουδές.
3. Τα ίδια θεωρούν πως είναι προτιμότερο να αποκατασταθούν επαγγελματικά πολύ νωρίς παρά να ξοδεύουν το χρόνο τους στη μελέτη.

Γ. Βασικότερος λόγος για τον οποίο τα παιδιά των Τσιγγάνων και των μεταναστών απομακρύνονται από τα σχολεία είναι:

1. Οι διακρίσεις που υφίστανται σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά.
2. Η οικονομική τους ανεπάρκεια, που τους στερεί τη δυνατότητα αγοράς τετραδίων, βιβλίων και άλλων σχολικών ειδών.
3. Οι αξίες της οικογένειας ή του περιβάλλοντός τους, η θρησκεία και η γλώσσα τους, που είναι πολύ διαφορετικές από τις σχολικές αξίες.

Δ. Υπεύθυνη για το πρόβλημα του αναλφαβητισμού είναι η εκπαιδευτική πολιτική, γιατί:

1. Δε μεριμνά η πολιτεία για τους αναλφάβητους κάθε ηλικίας και δε δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τη μόρφωση όλων των πολιτών.
2. Είναι αναχρονιστικό το σύστημα διδασκαλίας, με αποτέλεσμα να απομακρύνει τα παιδιά από τη χαρά της μελέτης και της γνώσης.
3. Τα διδακτήρια παρουσιάζουν πολύ κακή εικόνα, ενώ η παρακολούθηση των μαθημάτων σε αυτά είναι ελλιπής.

[μονάδες 8]

3. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη Σωστό ή Λάθος.

1. Λειτουργικά αναλφάβητοι είναι όσοι δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση.
2. Οι περισσότεροι αγράμματοι είναι αγρότες και εργάτες, γιατί τα προβλήματα επιβίωσης δεν τους επέτρεπαν τη φοίτηση στα σχολεία.
3. Όλοι ανεξαιρέτως οι γονείς ενδιαφέρονται σε μεγάλο βαθμό για τη μόρφωση των παιδιών τους, αλλά πολύ συχνά αυτά εγκαταλείπουν τα σχολεία, γιατί καταπιέζονται στο σχολικό περιβάλλον.
4. Παλιότερα, τα κορίτσια υπήρξαν θύματα κοινωνικών στερεοτύπων, που τα ήθελαν υποταγμένα σε ρόλους παραδοσιακούς του φύλου τους και ασφαλώς μακριά από σχολεία και σπουδές.
5. Τα παιδιά των Τσιγγάνων και των μεταναστών απομακρύνονται από το σχολείο, γιατί αντιμετωπίζονται ρατσιστικά από τους εκπαιδευτικούς και την πολιτεία.
6. Το κράτος φροντίζει έμπρακτα για την εκπαίδευση όλων ανεξαιρέτως των πολιτών κατασκευάζοντας συχνά νυχτερινά σχολεία και σχολεία κατάλληλα εξοπλισμένα για τη φοίτηση παιδιών με ειδικές ανάγκες.
7. Ο αναλφαβητισμός είναι ένα πρόβλημα που συνδέεται άμεσα με την παιδεία των πολιτών μιας χώρας.

[μονάδες 7]

4. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α με τους ορισμούς τους στη στήλη Β.

1. ανοικοδομώ	α. χειροτερεύω, επιδεινώνω
2. απρόσιτος	β. φροντίζω για κάποιον ή για κάτι
3. δύσβατος	γ. ο μη ωφέλιμος, ο μάταιος, ο άχρηστος
4. ανώφελος	δ. ο απροσπέλαστος, αυτός που δύσκολα μπορούμε να τον περάσουμε ή να τον

προσεγγίσουμε

5. επιβαρύνω ε. ανώμαλος, απότομος
6. αναπαράγω στ. οικοδομώ, χτίζω κάτι από την αρχή
7. μερινώ ζ. γνώμη διαμορφωμένη εκ των προτέρων από επηρεασμό και χωρίς μελέτη του θέματος
8. προκατάληψη η. αυξάνω τη διάρκεια
9. παρατείνω θ. παράγω ξανά, δημιουργώ νέους οργανισμούς

[μονάδες 7]

5. Να βρείτε συνώνυμα των ακόλουθων λέξεων: υποχρεωτικός, αντίληψη, μεριμνώ, διαπίστωση, μορφώνω.

[μονάδες 5]

6. Να χωρίσετε τη δεύτερη και την τέταρτη παράγραφο του κειμένου στα δομικά τους στοιχεία.

[μονάδες 8]

7. Να αναφερθείτε στις επιπτώσεις του αναλφαβητισμού σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο (να γίνει απλή αναφορά με τη μορφή θεματικών προτάσεων).

[μονάδες 25]

8. Να αναπτύξετε κάποιους τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος που αναφέρεται στην προηγούμενη ερώτηση.

[μονάδες 25]

Θέμα 2°

Τα πρότυπα και οι νέοι

Τα πρότυπα και οι νέοι

Στα μπάρακια και αλλού όπου συχνάζει η νεολαία, ακούω τους νέους να μιλούν μόνο για χρήμα. Το χρήμα έχει γίνει για πολλούς από αυτούς το μόνο όνειρο, το μόνο πρότυπο.

Η ανάπτυξη προτύπων αποτελεί ιδιαίτερη ανάγκη της ανθρώπινης δραστηριότητας και αναγκαστικά αντανακλά την κοινωνική συνείδηση μιας ομάδας ή μιας εποχής. Τα πρότυπα οφείλουν την πνοή και τις μεταλλαγές τους στη δυναμική της κοινωνικής ζωής, στη διαφοροποίηση των τεχνικών μέσων, στη διαμόρφωση της κάθε νέας κουλτούρας. Δεν είναι λοιπόν τυχαία η σχετική απουσία προτύπων και η συμπλήρωση του κενού τους, από λεγόμενες <<ευτελείς αξίες>>, σήμερα όπου διανύουμε μια μεταβατική περίοδο από ένα σύνολο γκρεμισμένων αξιών σε ένα άλλο που ακόμα δεν έχει διαμορφωθεί.

Δεν είναι όμως περίεργο ότι η νεολαία δεν ασχολείται με τα πρότυπά μας, αφού δε συνδέεται με αυτά. Και πώς να ασχοληθεί, αφού αυτοί που τους τα προσφέρουν έχουν πρώτο μέλημα να μην είναι ανιχνεύσιμη η προέλευση, η ανάδειξη και η σκοπιμότητά τους. Πώς λοιπόν η νεολαία να ανοιχθεί σε κάτι που εξ ορισμού υποπτεύεται; Αντιδρά στα πρότυπα που εμφανίζονται κούφια και δημιουργεί τα δικά της νεανικά <<αντι-πρότυπα>>. Η σύγκρουση των δύο παράγει σιωπή.

Και η επίσημη άποψη: Οι νέοι συμπεριφέρονται έτσι γιατί δεν έχουν πρότυπα. Για ποια πρότυπα μιλάμε άραγε; Τα κίβδηλα πρότυπα που αγοράζονται φτηνά στα περίπτερα; Μα, η νεολαία αξίζει υψηλότερους στόχους και όνειρα που συνοψίζονται στις λέξεις αλήθεια, εντιμότητα, δημιουργικότητα, κοινωνική προσφορά. Ίδιους βέβαια με τους παλιά δικούς μας, αλλά από μας ποιος άραγε τους έχει διατηρήσει; Το κάθε πρότυπο κερδίζει το σεβασμό του όταν αντικατοπτρίζει έργο και όχι κενά νοήματος <<ιδανικά>>. Η νεολαία, ασυνείδητα ίσως, το ξέρει αυτό και θα ήμουν επίορκος, αν προσπαθούσα να πείσω για το αντίθετο.

Η νεολαία που τρώει πολύ λιγότερο κουτόχορτο από τους μεγάλους και σίγουρα δεν το χωνεύει καθόλου, κατάλαβε γρήγορα ότι το θέαμα με το κιλό της τηλεόρασης δεν είναι μήνυμα, δεν είναι

πρότυπο ούτε φορέας ονείρων και δημιουργίας. Στράφηκε λοιπόν στη μουσική, στο χορό και στο τραγούδι, που έστω και για τον ακροατή δεν παύουν να είναι δημιουργία, αφού οδηγούν την ψυχή, το μυαλό και το σώμα σε νέα μονοπάτια και αναζητήσεις, σνομπάροντας την τηλεόραση, προτιμώντας εαυτούς και αλλήλους.

Οι νέοι κάθε εποχής πιστεύουν στην αυθεντία της λογικής και όχι στη λογική της αυθεντίας. Γι' αυτό είναι νέοι και θα γεννούν πάντα αυθέντρα λογική και αλήθεια.

Ο νέος κάθε εποχής είναι ίδιος, επιφανειακά αλλάζει μόνο. Άλλοτε φορά καμπάνες και έχει φαβορίτες, βάζει σκουλαρίκι, ακούει τζαζ ή heavy metal κτλ. Στην ουσία είναι ο ίδιος, ορμητικός, ιδεαλιστής, άπειρος, ρομαντικός, αντιαυταρχικός, επαναστάτης. Αντί λοιπόν να τον παγιδεύσουμε σε λαβύρινθους τυπολατρίας και να τον κουράζουμε με αμφίβολες αυθεντίες και πρότυπα, γιατί να μην του δώσουμε απλώς την ώθηση και να του αφήσουμε ελεύθερο χώρο να δώσει και αυτός τη συμβολή του; Να τραβήξουν λοιπόν το δρόμο που νιώθουν να τους δείχνει ο ίδιος ο εαυτός τους.

Μια επιθετική συσπείρωση θέλει ο τόπος, για να αποκολληθεί από τα μικροπρεπή πρότυπα της καθημερινότητας και να κερδίσει το διεθνές του γόητρο. Οι νέοι οφείλουν να γνωρίζουν τα δικά τους πρότυπα. Λοιπόν, παιδιά, ξεπεράστε μας. Μπορείτε να μας σέβεστε όσους τουλάχιστον το αξίζουν, αλλά επιτέλους ξεπεράστε μας.

(Νίκος Μαρκάτος, Εφημερίδα Το Βήμα)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου ενημερώνοντας τους συμμαθητές σας για το περιεχόμενό του. (100 λέξεις).

[Μονάδες 25]

2. <<Λοιπόν, παιδιά, ξεπεράστε μας. Μπορείτε να μας σέβεστε όσους τουλάχιστον το αξίζουν, αλλά επιτέλους ξεπεράστε μας>>. Να χαρακτηρίσετε το ύφος του συγγραφέα στο απόσπασμα και να το μετασχηματίσετε σε επίσημο.

[Μονάδες 4]

3. Να βρείτε τα δομικά στοιχεία της 2ης παραγράφου (θεματική περίοδος, σχόλια, κατακλείδα).

[Μονάδες 6]

4. <<Η νεολαία που τρώει πολύ λιγότερο κουτόχορτο από τους μεγάλους ... φορέας ονείρων και δημιουργίας.>>: Να αναπτύξετε το νόημα του αποσπάσματος σε μια παράγραφο 100 -120 λέξεων.

[Μονάδες 5]

5. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

A. ευτελείς, κίβδηλα, συνοψίζονται, αναζητήσεις, γόητρο.

[Μονάδες 5]

B. αντικατοπτρίζει, λαβύρινθος: να γράψετε 2 προτάσεις για την κάθε λέξη, μία με δηλωτική και μία με συνυποδηλωτική σημασία.

[Μονάδες 5]

6. Να αναπτύξετε σε μορφή άρθρου ποια είναι τα πρότυπα που προωθεί η σύγχρονη κοινωνία και με ποιους τρόπους οι νέοι μπορούν να αντιδράσουν στη σημερινή πραγματικότητα και να καθορίσουν ορθά πρότυπα. (350 - 400 λέξεις)

[Μονάδες 50]

Θέμα 3^ο

Γλωσσομάθεια

Το <<κόνσεπτ>>, το <<πρότζεκτ>>, το <<μπάτζετ>>

Θενξ μαν... Όταν τ' ακούω, μεταφράζω σιωπηρά: Ευχαριστώ, μάγκα μου. Ή: Ευχαριστώ, φιλάρα... Τα μεταφράσματα μου φαίνονται πιο αρρενωπά και χυμώδη, πιο άμεσα, πιο μοναδικά. Γιατί λοιπόν οι μάγκες έφηβοι και οι μετέφηβοι τιτιβίζουν τα δικά τους κρεολικά greeklish; Ίσως γιατί κάθε γενιά χρειάζεται τη δική της ιδιόλεκτο, μια μνητική αργκό, προσωρινή, αναλώσιμη, φθαρτή, με ημερομηνία λήξεως. Η ιδιόλεκτος του «μαν» θα ξεθωριάσει με την είσοδό του σε ανώτερο σχολείο, με τη συμμόρφωσή του σε άλλες αργκό, ακαδημαϊκές ή επαγγελματικές, με την ένταξή του στα μαζικά υπερσύνολα της ενήλικης ζωής, της εργασίας.

Το ερώτημα παραμένει πάντως: Γιατί τα αγγλικά κατακλύζουν τον καθημερινό λόγο; Τα κρεολικά των εφήβων είναι η πιο αθώα περίπτωση, η πιο χαριτωμένη. Όταν όμως ακούς ενήλικους, επαγγελματίες, επιστήμονες, σπουδαγμένους, να παπαγαλίζουν αγγλικά, να περιγράφουν τη δουλειά τους, τη σκέψη τους, ακόμη και τη διάθεσή τους, με αγγλικά μονοσύλλαβα ή ολιγοσύλλαβα, δεμένα με λίγα ελληνικά ρήματα και άφθονα λεκτικά τικ, όπως «καταλαβαίνεις...», ε, τότε αρχίζεις να σκέφτεσαι για τα βαθύτερα αίτια.

Είναι αληθές ότι η γλωσσομάθεια έχει αυξηθεί γεωμετρικά τις τελευταίες δεκαετίες. Ο απόφοιτος λυκείου, ακόμη και χωρίς ιδιαίτερη επίδοση, θα διαβάζει και θα μιλάει αγγλικά ασυγκρίτως καλύτερα από τον ανάλογό του του '70, ακόμη και του '80. Μέγα μέρος των σπουδών διεξάγεται σε αγγλόφωνα σχολεία, προπτυχιακά ή μεταπτυχιακά. Μέγα μέρος των επαγγελματιών απαιτεί καλή γνώση ξένης γλώσσας. Το επικοινωνιακό περιβάλλον κατακλύζεται από ξένη γλώσσα: τηλεόραση, ταινίες, Διαδίκτυο, ποπ κουλτούρα.

Παίζουν ρόλο οι σπουδές; Τα μάστερ μονοετούς σε βρετανικά πανεπιστήμια και πρώην πολυτέκνικ; Ναι, ασφαλώς, αλλά πολύ σοβαρότερο ρόλο παίζει το οιονεί διεθνές περιβάλλον της εργασίας, και η γενικευμένη ολιγογλωσσία των εταιρικών στελεχών. Στις μπίζνες δεν χρειάζονται καλά ελληνικά, δεν χρειάζεται καν γλώσσα,

όλα διεξάγονται με στερεοτυπικές εκφράσεις και τυποποιημένες σκέψεις: αυτά κυκλοφορούν ως επικρατούσα αλήθεια.

Σοβαρό ρόλο παίζει και η ξενομανία. Υπό τον συνοπτικό αυτό όρο εννοούνται διάφορα συμπλέγματα καθυστέρησης, μειονεξίας, σκνηρίας, μιμητισμού - ψυχολογικά και κοινωνικά. Σε περιβάλλον ασφυκτικά ομογενοποιημένο, κοσμοπολίτικο, ίδιο παντού, άοσμο, άχρωμο, «πολιτισμένο», η διατήρηση ιδιαίτερας ταυτότητας, ιδιομορφίας, ετεροχρωμίας, ντοπιολαλιάς, είναι δυσχερής, κοπιώδης, παράτολμη, ανεπιθύμητη εντέλει. Είναι ευκολότερο και ασφαλέστερο να ομοιάζεις, να κρύβεσαι ανάμεσα σε μυριάδες ομοιόχρωμους γκρίζους: γίνεσαι ευκολότερα αποδεκτός. Τα πλούσια, καλά ελληνικά είναι δύσκολα και σχεδόν ανώφελα οικονομικά-εργασιακά: τα κρεολικά, τα φραγκολεβαντίνικα, τα γκρίκλις του κόνσεπτ-πρότζεκτ είναι εύκολα, ακίνδυνα, ξεκούραστα, καλύπτουν αδυναμίες και ανεπάρκειες. Κι αφού ο ξένος το 'χει βρει, γιατί να σκάμε να το βρούμε εμείς στα ελληνικά; Μισή αλήθεια, ή και ψέμα. Το αντιλαμβάνομαι όταν ακούω γιατρούς να λένε αγγλικά όσα δεν ξέρουν ελληνικά λόγω σκνηρίας: κι όταν θυμάμαι σπουδαίους γιατρούς να λένε για τις αμερικανικές σπουδές τους ότι το ευκολότερο πεδίο ήταν το γλωσσικό, λόγω ελληνογενούς ορολογίας.

Το ποτάμι που μας περιέχει είναι ρομητικό και κοσμοπολίτικο, με τρόπους καινούργιους. Αναμφίβολα. Η εγκατάλειψη της μητρικής γλώσσας όμως δεν είναι πρόοδος: είναι υποταγή και απώλεια ταυτότητας, είναι υπαρξιακή συρρίκνωση. Η γλώσσα δεν είναι μόνο εργαλείο, δεν είναι μόνο φόρμα, δεν είναι επικοινωνιακότητα: είναι νοητικό και αισθητικό συμβάν, είναι υλικότητα, είναι σχέση, κοινωνία. Πίσω από την κρεολική, τη θρυμματισμένη γλώσσα των στελεχών και των μοδάρτων, των τεχνοκρατών, τώρα πια και των πολιτικών, αναπτύσσεται μια αναλόγως κρεολική, θρυμματισμένη σκέψη, ομοιόμορφη, ομοιόχρωμη, ομοιογενής, αδιάφορη, κολοβή, υποταγμένη. Υποταγμένη κυρίως.

(του **Νίκου Γ. Ξυδάκη**, Καθημερινή, 19-09-10)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να συντάξετε μια περίληψη 100 περίπου λέξεων του παραπάνω άρθρου.

[Μονάδες 25]

2. Να σχολιάσετε σε μια παράγραφο 70 - 80 λέξεων το νόημα του παρακάτω αποσπάσματος: <<Ίσως γιατί κάθε γενιά χρειάζεται τη δική της ιδιόλεκτο, μια μητρική αργκό, προσωρινή, αναλώσιμη, φθαρτή, με ημερομηνία λήξεως.>>

[Μονάδες 15]

3. Να εντοπίσετε τα δομικά μέρη της τελευταίας παραγράφου και να συντάξετε έναν πλαγιότιτλο γι' αυτήν.

[Μονάδες 10]

4. Όπως γίνεται αντιληπτό η γλωσσομάθεια μέσα στη σημερινή παγκοσμιοποιημένη κοινωνία θεωρείται απαραίτητη, σχεδόν όσο και η καλή χρήση της μητρικής μας γλώσσας. Να συντάξετε άρθρο (περίπου 400 λέξεων) που θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σας, με το οποίο εξηγείτε γιατί είναι ανάγκη και απαίτηση των καιρών μας η καλή χρήση μιας τουλάχιστον ξένης γλώσσας, αλλά και ποιοι κίνδυνοι μπορεί να προκύψουν αν αμελήσουμε την μητρική μας γλώσσα.

[Μονάδες 50]

Ιδιαιτεράμια.οι

Θέμα 4^ο

Ο μιμητισμός και η έλλειψη πρωτοτυπίας στους νέους

Ο μιμητισμός και η έλλειψη πρωτοτυπίας στους νέους

(...) Καθώς, απομακρύνεται ο έφηβος ψυχολογικά - συναισθηματικά από την ώριμη γενιά, που μέχρι τώρα τον κρατούσε από το χέρι, προσπαθεί να σταθεί μόνος του, ανεξάρτητος, χειραφετημένος, ελεύθερος λέω προσπαθεί, αλλά το νιώθει ότι δεν μπορεί, γιατί το καταλαβαίνει πως η χειραφέτηση χωρίς οικονομική ανεξαρτησία είναι ουτοπία, είναι κάτι αδύνατο.

(...) Οι έφηβοι νιώθουν τον κόσμο γύρω τους στενό και θέλουν να τον διευρύνουν, θεωρούν τους ώριμους γονείς τους «κοντόθωρους» και προσπαθούν να τους βάλουν γυαλιά να δουν πιο μακριά, νομίζουν πως η κοινωνία είναι μικρόψυχα οικοδομημένη κ' επιθυμούν να της δώσουν μεγαλοψυχία. Πιστεύουν ότι ο κόσμος πάλιωσε και χρειάζεται ανακαίνιση και νιώθουν χρέος δικό τους να βοηθήσουν στην κατεδάφιση και την ανοικοδόμηση. Ο συναισθηματισμός τους είναι πλούσιος και δε διστάζουν να δοθούν ολόψυχα για τη δημιουργία νέου κόσμου, όπου θα βασιλεύει η δικαιοσύνη, η ελευθερία, όπου δε θα υπάρχουν άλυτα προβλήματα, αδικία, φτώχεια, δυστυχία.

Αντικρίζουν καθετί που η προηγούμενη γενιά δημιούργησε με διάθεση κριτική, κατακριτική. Είναι ανελέητοι, τίποτα δεν εγκρίνουν, όλα τα αποδοκιμάζουν, ούτε ιερό, ούτε όσιο, ούτε ωραίο αφήνουν στη θέση του. Για όλα τα προβλήματα της ζωής και της κοινωνίας φτάνει - κατά τη γνώμη τους - η ώριμη γενιά, το κατεστημένο που δεν τα έχει σχεδιάσει σωστά.

Είναι η στάση αυτή σωστή ή σφαλερή; Πρώτα πρώτα, είναι φυσιολογική. Αν δε διαμαρτυρηθεί κανείς στα νιάτα του, πότε θα δείξει τη δημιουργική πνοή του; Αν δεν κριτικάρει τα όσα βλέπει και ακούει, πόσες άλλες ατέλειες θα έμεναν άτιχτες και πόση πρόοδος θα είχε χαθεί; Η κριτική των νέων δεν είναι κακόπιστη, είναι ειλικρινής, τα αισθήματά τους είναι αγνά και καθαρά. Στην περίρα των ώριμων αντιτάσσουν τα ιδανικά τους, ιδανικά που οι μεγάλοι προσφέρουν στους νέους, αλλά μόνο με λόγια που διαψεύδονται με πράξεις. Και νομίζουμε πως όσο περισσότερο αντάρτης και ασυμβίβαστος είναι ο άνθρωπος στα εφηβικά του

χρόνια, τόσο δημιουργικότερος θα γίνει αργότερα, γιατί περισσότερη γεύση θα έχει πάρει από τα προβλήματα της ζωής. Ωριμάζει ο νέος παλεύοντας με την ώριμη γενιά, ωριμάζει διεκδικώντας ανεξαρτησία, ανδρώνεται στο στίβο της αντιδικίας, της αμφισβήτησης και της αντίρρησης. Αυτή είναι η εφηβική ψυχή ακόρεστη για όλα, ανικανοποίητη από όλα. Ακατανόητη για τους ώριμους και ανήσυχη. Μα με την ανησυχία ωριμάζει και με το γκρέμισμα μαθαίνει αύριο να οικοδομήσει. Αντί να φοβηθούμε τον έφηβο, πρέπει να δοκιμάσουμε να συνεννοηθούμε μαζί του και να χρησιμοποιήσουμε την ορμή του δημιουργικά αλλά οφείλουμε να είμαστε ειλικρινείς μαζί του.

(Φ.Κ. Βώρος, Δοκίμια για την Παιδεία)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να συντάξετε μια περίληψη 100 περίπου λέξεων του παραπάνω κειμένου.

[Μονάδες 25]

2. Να γράψετε στο τετράδιό σας ποιες προτάσεις είναι σωστές και ποιες λανθασμένες με την ένδειξη (Σωστό - Λάθος).

α) Η χειραφέτηση των νέων αντιβαίνει στην οικονομική τους ανεξαρτησία.

β) Η νεανική διαμαρτυρία για τα προβλήματα της ζωής και της κοινωνίας συμβάλλει στη δημιουργία και την πρόοδο.

γ) Η αντιπαράθεση των νέων με τους ώριμους καταδικάζει τη νέα γενιά σε μια στείρα αντιδικία και αμφισβήτηση.

δ) Οι ώριμοι οφείλουν να επιδοκιμάζουν τη νεανική ορμή, αφού συντελεί στην ανοικοδόμηση της κοινωνικής δομής.

[Μονάδες 4]

3. Φτώχεια, χρέος: να γράψετε δύο προτάσεις για κάθε λέξη, ώστε στη μία να διακρίνεται η δηλωτική και στην άλλη η συνοπτοδηλωτική σημασία της.

[Μονάδες 4]

4. Να επιλέξετε το σωστό συνώνυμο των παρακάτω λέξεων και να το γράψετε στο τετράδιό σας:

μεγαλοψυχία: α) γενναιοδωρία β) ομοψυχία γ) θάρρος

ανελέητοι: α) άσπλαχνοι β) ανευλαβείς γ) ελεήμονες

σφαλερή: α) επισφαλής β) λανθασμένη γ) ανασφαλής

ακόρεστη: α) πλήρης β) ακατανόητη γ) αχόρταγη

[Μονάδες 5]

5. «Νέος χωρίς ιδανικά μοιάζει με μέρα χωρίς ήλιο». Να αναπτύξετε την αναλογία σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων

[Μονάδες 12]

6. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: «Οι νέοι ισχυρίζονται ότι ενδιαφέρονται για το πρωτότυπο και το διαφορετικό, που θα φέρνει τη δική τους σφραγίδα. Αν όμως παρατηρήσουμε τη ζωή τους, θα διαπιστώσουμε ότι, κατά κανόνα, ο ένας αντιγράφει τον άλλον. Πού οφείλεται αυτό το φαινόμενο και πώς μπορούν οι νέοι να διατηρήσουν τον αυθορμητισμό και την ταυτότητά τους ενταγμένοι σε μια ομάδα; Θεωρήστε ότι το κείμενο θα δημοσιευθεί στη σχολική εφημερίδα (300 - 400 λέξεις)

[Μονάδες 50]